

פרק ראשון – ביצה שנוולדה

דיבור המתחיל ביצה שנוולדה ב עמוד א

הנושא – אי שימוש במונחים 'אסור-מותר' במשנתנו.

וא"ת...ומתירין – שהם המונחים המקובלים בדיני שבת ויום טוב...

וכי...ביומו – והסיבה אינה משום שהמשמעות של 'אסור' היא אסור לעולם, שכן רב אסר לאכול אפרוח שנוולד ביום טוב למשך יום אחד בלבד משום מוקצה מאחר שבכין השמשות, שהוא הזמן שקובע לגבי מוקצה, האפרוח לא היה ראוי לאכילה, ורב ניסח את פסקו בלשון 'אסור'...

ועוד...באותו יום – נר (כלי מחזיק שמן ופתילה) שהיה דלוק בליל שבת בין השמשות ונכבה קודם שאזל כל השמן, רבי יהודה אוסר לטלטל או להשתמש בשמנו למשך יום השבת מכיון שהשמן הוקצה לנר בין השמשות, והכלל הוא 'מיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא', וגם משום שהשמן נעשה בסיס ללהבה ובסיס לדבר אסור נאסר גם הוא (או"ח סימן רע"ו מגן אברהם סוף ס"ק יא), וגם כאן נוסח הפסק בלשון 'אסור' למרות שהאיסור בתוקף רק לאותו יום?

ויש לומר...והכי...אסורה – התנא נקט בלשון 'תאכל' אצל בית שמאי כדי להדגיש עד היכן מגיע ההיתר שלהם, שלא נחשוב שבית שמאי מתירים רק לטלטלה אבל לא לאכלה. ומצינו ש'מותר' מתפרש כטילטול ולא אכילה במקרה של רבן גמליאל שפסק 'מותרין' בקשר לדגים שהובאו לו ביום טוב ע"י גוי, כשהיה ספק אם נימשו מן המים מבעוד יום והיו מוכנים או נימשו ביום טוב והם מוקצה; והגמרא מסיקה שרבן גמליאל התכוון להתיר רק את טילטולם ולא אכילתם...

ואם תאמר...לטלטל אסור – וקשה: לפי מה שנאמר נמנעה טעות בהבנת בית שמאי ע"י השימוש בלשון 'תאכל', אולם נפתח פתח לטעות בהבנת בית הלל, כי כעת ניתן לפרש 'לא תאכל' שאמרו בית הלל שאסור לאכול את הביצה אבל מותר לטלטלה – שאינו נכון. לפיכך נדחית התשובה וחוזרת הקושיא: למה לא נקטה המשנה בלשון איסור והיתר?

לכן...קיימא – הר"י שולל את העיקרון בתשובה הקודמת וסובר שבלי סיבה מיוחדת אין הצדקה להפריד בין אכילה לטילטול במלים 'אסור-מותר', ולדעתו נקטה המשנה בלשון 'אכילה' כי סתם ביצה עומדת לאכילה.

עוד...סוף – וכעת שהר"י אומר שהתנא לא חשש לטעות בפירוש המלה 'אסור' ניתן להציע תשובה אחרת: הלשונות 'מותר' ו'תאכל' מתאימות לשיטת בית שמאי, אלא 'תאכל' קולעת יותר כי יש בה משמעות ברורה של היתר טילטול

ואכילה מאחר שצריכים לטלטל אוכל כדי לאכלו. ולגבי בית הלל נקט התנא בלשון 'לא תאכל' למרות שיש מקום לטעות ולומר שבית הלל אוסרים אכילת הביצה אבל מתירים טילטולה, וזאת כדי לשמור על אחדות בסגנון המשנה. **סיכום** – נימוקים לשימוש בלשון 'תאכל-לא תאכל' במשנתנו: עורך התוס' – להודיע כחם של בית שמאי שמתירים אפילו אכילת הביצה, כי לשון 'היתר' היתה עלולה להטעות את הלומד לחשוב שבית שמאי מתירים טילטולה ולא אכילתה; (2) הר"י – אין חשש שלשון 'היתר' תטעה את הלומד, אלא מאחר שסתם ביצה לאכילה עומדת נקט התנא בלשון 'אכילה', או משום ש'אכילה' מתאימה יותר כי יש בה משמעות של טילטול ואכילה.

ד"ה שאור בכזית ב עמוד א

הנושא – המכנה המשותף בין שלש המחלוקות במשנתנו. **לא...סוף** – בעדיות פרק ד' מובאת רשימה של מחלוקות שבהן בית הלל מחמירים לעומת בית שמאי, ומתוך רשימה זו הוציא רבי יהודה הנשיא עורך המשנה שלש מחלוקות וקבען כאן במשנתנו, כי כולן עוסקות בענייני יום טוב שבהן בית הלל מחמירים ובית שמאי מקילים.

ד"ה אוכלא דאפרת הוא ב עמוד א

הנושא – הבהרת הענין. **פירוש...מזן התרנגולת** – כמו פרוסת לחם מהככר כך הביצה מהתרנגולת... **ואי בעי...סוף** – וכמו ככר שנאכל שלם או פרוס כן תרנגולת העומדת לאכילה מבעוד יום נשחטת ביום טוב ונאכלת על כל אבריה אפילו כשהאבר נפרד ממנה.

ד"ה דלמא בית שמאי לית להו מוקצה (ע"פ המהרש"א) ב עמוד א

הנושא – התאמת ההוה אמינא עם המשנה בדף י, א. **תימה...מבעוד יום** – איך אפשר להעלות על הדעת שבית שמאי סוברים אין מוקצה, הרי במשנה בדף י, א בית שמאי פוסקים שהרוצה לאכול יונים ביום טוב חייב להזמינם ע"י ניצנוע מבעוד יום שאם לא יעשה כן יהיו היונים אסורים בטילטול משום מוקצה? **וי"ל...סוף** – מצב של 'מוקצה' נקבע כתוצאה מתחושת ריחוק שחש אדם בין השמשות כלפי חפצים, וכשם שיש דרגות שונות של תחושות יש דרגות שונות של ריחוק; תרנגולת מצויה תמיד בתודעת האדם כי היא נמצאת בבית או בחצר, ולכן למרות החלטתו לגדלה לביצים היא נשארת עדיין בתודעתו כשרה לכל השימושים כולל אכילה, משא"כ ביוני שובך שלגביהם מצטרפות שתי סיבות

היוצרות תחושת ריחוק: 1) מגדלים סתם יונים לא למטרת אכילה, 2) השובך שוכן רחוק מעיני בעליו. ואם היונה היא מבריכה ראשונה (נולדה בניסן) מצטרפת סיבה נוספת – החשש לחורבן השובך...

כדחזינא...סוף – ראייה שיש דרגות של מוקצה שאפילו תנאים המקילים בענין מוקצה מודים בהן: רבי שמעון מיקל ברוב סוגי מוקצה אבל מודה שקיים ריחוק נפשי אצל אדם ביחס לענבים ותאנים שנשטחו בשמש להתייבש, כי בשלב מסויים של התהליך מתקלקלים הפירות ונפסלים מאכילה, וקילקול זה בצירוף העובדה שהוא עצמו היקצה את הפירות יוצרים בו תחושת ניתוק עד גמר תהליך הייבוש.

סיכום – יש סוגי מוקצה שאפילו תנאים המקילים במוקצה מודים בהן כגון: בעלי חיים שאינם עומדים לאכילה ומרוחקים מעיני בעליהם וגרוגרות וצימוקים.

ד"ה קא סלקא דעתין ב עמוד א

הנושא – דרגות שונות של 'נולד'.

הקדמה – א) התווך שמותר לאדם להתרחק בשבת ויום טוב מהמקום שקבע לשביתתו בין השמשות מוגבל. חז"ל דנים בשני מרחקים – אלפיים אמה ושנים עשר מיל (24000 אמה) – כאשר נקודת המוצא היא: 1) גבול העיר או 2) הנקודה שבה עמד כשהיה מחוץ לעיר בין השמשות: רבי עקיבא בסוטה ל,ב אומר שהאיסור הוא מדאורייתא וחכמים אומרים מדרבנן, והלכה כחכמים. לגבי שנים עשר מיל קיימת מחלוקת ראשונים בקשר לשיטת החכמים: הרמב"ם בהלכות שבת פרק כ"ז והרי"ף בעירובין סוף פרק א' אומרים שחכמים סוברים שהאיסור מדאורייתא, ובעל המאור והרמב"ן בעירובין שם והרשב"א אומרים שלפי החכמים אין מיגבלה של ריחוק מדאורייתא (אורח חיים סימן שצ"ז).

ב) כשם שאדם מרותק לתחומו בשבת ויו"ט הוא הדין ברכושו (אסור ל-ר' להוציא חפץ של ש' אל מחוץ לתחום של ש'); ורבי יוחנן בן נורי סובר כשם שחפצים קונים שביתה בתחום בעליהם גם חפצי הפקר קונים שביתה במקומם, כגון מים באגם.

ג) ברייתא בעירובין מה,ב: ביום טוב הרי הן (גשמים שירדו ביום טוב) כרגלי כל אדם (אינם קובעים תחום לעצמם אלא מוגבלים לתחום של האדם שלוקט את המים. והגמרא מקשה) ואמאי ליקני שביתה באוקיינוס (מן הדין שיהיה אסור להזיז את מי הגשמים כי בזמן של בין השמשות קודם שהמים התאדו לעננים הם היו ביס וקנו שם שביתה)...אמר ר' יצחק הכא בעבים שנתקשרו מערב יום טוב עסקינן (כבר התאדו לעננים בין השמשות ולכן לא קנו שביתה ביס. ומקשים)...וליקני שביתה בעבים (אם המים היו בעבים בין השמשות הרי שקנו שם שביתה ותחומם נקבע ל-2000 – אמה לכל כיוון

מסביב לענף? ומתמצים) תיפשוט מינה דאין תחומין למעלה מ-י... (מאחר שהברייתא אינה מתייחסת למים כשהיו בעננים יש להסיק שחז"ל לא תיקנו דיני תחומים למעלה מעשרה טפחים, ומי שהיה במקום שגבוה מעשרה טפחים בין השמשות אינו מוגבל כשירד. הגמרא דוחה מסקנה זו ומתמצת) לעולם אימא לך יש תחומין (למעלה מ-י) מיא בעיבא מיבלע בליעי (בין השמשות היו המים בלועים בעננים ודבר שאינו בעין אינו קונה שביתה. ומקשים) כל שכן דהו להו 'נולד' אסירי (אם נחשבים המים כבלועים בין השמשות כל שכן שיש לאסרם מטעם נולד ביום טוב) אלא מיא בעבים מינד נידי (המים בעננים נחשבים כבעין, ובזה הוסר הקושי של נולד, ואינם קונים שביתה לעצמם מטעם אחר, שכן המים בענן בתנועה מתמדת בתוך הענן וגם הענן עוצמו נמצא בתנועה לפיכך אינו קונה שביתה בין השמשות).

דלא... מאתמול – הכלל הוא שאדם אינו מתנתק נפשית מדבר העשוי להועיל לו בהווה או בעתיד, במה דברים אמורים בדבר שאדם מודע לקיומו משא"כ 'נולד' שלא היה קיים בין השמשות ולא נכלל בין הפריטים הכלולים בעולמו של האדם...

ותימה... רבי יהודה... דהוי נולד – בשלב זה חשבו בישיבה שבית שמאי מסכימים לשיטה המיוצגת ע"י רבי שמעון שפרט למקרים בודדים (בעלי חיים, גרוגרות וצימוקים) אין אדם מקצה שום דבר שיכול להועיל לו, וקשה: רבי שמעון מקיל לא רק במוקצה אלא גם בנולד, כגון כלי שנשבר ביום טוב ו'נולדו' שברי כלי ורבי שמעון מתיר טילטולם כדי להבעירם בתנור, ואילו כעת הגמרא רוצה לומר שבית שמאי אוסרים נולד כאשר רבי שמעון מתיר?

וי"ל... רק שנשבר – סוגייתנו מחלקת בין נולד גמור לנולד למחצה: בנולד גמור מתחדשים החומר וגם הצורה, ובנולד למחצה החומר מצוי ורק צורתו מתחדשת. בשברי כלים החומר קיים בין השמשות אלא שכעת הוא מקבל צורה חדשה של 'שבר' וב'נולד' כזה מיקל רבי שמעון; אבל הביצה שהיתה בתרנגולת בין השמשות ויצאה לעולם ביום טוב נחשבת כחדשה הן מבחינת החומר והן מבחינת הצורה, ובנולד גמור כזה גם רבי שמעון מחמיר...

וכך משמע... מתיר בנולד – הקדמות. על הקושיא בעירובין 'כל שכן דהוי נולד ואסור?' יכלה הגמרא לתרץ שבעל הברייתא הוא ר"ש שמתיר נולד, אבל מאחר שהגמרא נמנעה מתשובה זו משמע שגם ר"ש מודה שנולד גמור אסור ביום טוב...

אלא ודאי... סוף – ומכאן ראייה על קיומם של שני סוגי נולד – נולד גמור ונולד למחצה – ור"ש מודה שנולד גמור אסור.

סיכום – עצם שהחומר שלו וצורתו באו לעולם ביום טוב מוגדר 'נולד גמור' ואסור אפילו לדעת רבי שמעון שמיקל בדרך כלל במוקצה ונולד; ועצם שרק

צורתו התחדשה ביום טוב מוגדר 'נולד למחצה' ומותר לדעת רבי שמעון.

ד"ה מגביהין ב עמוד א

הנושא – דחיית פירוש רש"י לגבי תיאור הפסולת.
פ"ה...ולא נהירא...תפוחים – חייבים לומר שלא כפירוש רש"י שהפסולת על השולחן כאן ראויה לאכילת בהמה, כי בהמשך המשנה 'מגביהין' (מסכת שבת קמג, א) נאמר: 'מעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכזית ושער של אפונין (שרביטים שבתוכם גודלים האפונה) ושער עדשים מפני שהוא מאכל בהמה, והגמרא שם מעמידה קטע זה לפי שיטת רבי שמעון שמתיר טילטול פסולת בנימוק 'שהוא מאכל בהמה', ומן הסתם גם הפסולת ברישא של המשנה 'הקליפין ועצמות' ראויים למאכל בהמה...
 ובית הלל...סוף – לפיכך יש להסביר את מחלוקתם של בית הלל ובית שמאי שב"ש סוברים אין אדם מקצה דבר אפילו אם אינו ראוי אלא לבהמה, וב"ה סוברים שאדם מקצה כל דבר שאינו ראוי לשימושו האישי.
סיכום – רש"י: המיקל מתיר פסולת של אוכל אפילו אם ראוי רק לאכילת בהמה; **תוס'**: המיקל מתיר פסולת רק כשראויה לבני אדם.

ד"ה ובית הלל ב עמוד א

הנושא – הסיבה שהטבלה לא נעשית בסיס לדבר האסור.
תימה...מדעתו – דבר מוקצה שמונח במכוון במקומו הופך את המקום למוקצה, א"כ איך מתירים בית הלל הרמת הטבלה כשהונחתה עליה פסולת שהיא מוקצה? ויש לומר...כל היום – רבינו תם בד"ה או שטחן שבת נא, א; משא"כ כאן שלא התכוון שהפסולת תהיה מונחת על שולחנו כל היום...
אי נמי...פרק הנוטל – המשנה שם מתירה לטלטל סל ובתוכו אבן שהיא מוקצה, והגמרא מסבירה שבסל היו גם פירות כך שהסל הוא בסיס לדבר מותר (פירות) וגם לדבר אסור (אבן), ובמצב זה לא נאסר הבסיס. והוא הדין כאן, שנוסף לפסולת היה על השולחן אוכל ראוי כך שהשולחן לא נעשה בסיס לדבר אסור...
ועוד...סוף – או נתרץ שלא היה שם אלא הפסולת ועם זאת השולחן לא נעשה בסיס לדבר אסור, כי תנאי לעשיית בסיס לדבר אסור הוא רצון המניח שהחפץ יהיה מונח דוקא שם וכאן אין קפידה שהפסולת תהיה דוקא על השולחן.
סיכום – תנאים להפיכת חפץ שמותר בטילטול ל'בסיס לדבר מוקצה' האסור בטילטול: א) הנחת המוקצה מתוך כוונה ולא מתוך היסח הדעת; ב) הנחתה בכוונה שתהיה שם כל היום; ג) לא מונח שם גם חפץ שאינו מוקצה; ד) המניח רוצה שהמוקצה תהיה דוקא במקום ההוא.

ד"ה דתנן מחתכין ב עמוד א

הנושא – מצבם של הדלועים עם כניסת השבת בין השמשות.
 וא"ת...ויתלוש – הדלועים היו בבין השמשות באחד משני מצבים: (1) מחוברים לקרקע ונתלשו אחר כניסת השבת; (2) תלושים, ובכל מקרה המשנה קשה כי ממה נפשך: אם היו תלושים מה מחדשת המשנה האומרת שמותר לחתוך אותם, ואם היו מחוברים הרי אסור לטלטלם? כי אפילו אם נאמר שאין בהם דין מוקצה, כגון שהיתה לו בהמה שיכלה לאכול את הדלועים במחור או שידע שהם עומדים להיתלש ע"י נכרי, קיימת גזירה האוסרת טילטול גידולי קרקע שנשרו בשבת ויום טוב שמא יעלה ויתלוש עוד, ואיך התיר רבי שמעון לחתכם?
 וי"ל...סוף – הדלועים היו תלושים בין השמשות אבל היו קשים ובלתי ראויים לאכילת בהמה. המשנה מחדשת שלמרות שחז"ל אסרו תיקונים מכל סוג שהוא בשבת, מותר לתקן את הדלועים ולעשותם ראויים לאכילה על ידי חיתוך משום צער בעלי חיים.

סיכום – מדובר בדלועים שהיו תלושים בין השמשות והמשנה מחדשת: לפי רש"י – שמותר לתקן דלועים שקשים לאכילה ע"י חיתוכם מטעם צער בעלי חיים; לפי תוס' – הדלועים היו רכים וראויים לאכילה, ולמרות שהבהמה יכלה לאכלם כפי שהם מותר לייפות ולהקל על אכילתם ע"י חיתוך, ואין בזה משום טירחה מיותרת.

ד"ה ואת הנבלה ב עמוד א

הנושא – הקשר בין חלקי המשנה.
 אנו...בשבת – משנה זו הובאה כדי להוכיח שאין מוקצה בשבת. ומכיון שהרישא אינה עוסקת במוקצה אלא בשאלת תיקון אוכל בשבת (כפי שהוסבר למעלה) חייבים לומר שהסיפא עוסקת בתנאים של מוקצה היינו, בהמה שלא היתה ראויה לכלבים בין השמשות משום שהיתה עדיין בחיים...
 ומכל מקום...בנבלה – אף שהרישא לא עוסקת במוקצה כפי שעוסקת הסיפא, שזה מצב לא מצוי במשנה השומרת בדרך כלל על אחידות הרישא והסיפא...
 משום...סוף – בכל זאת קיימת אחידות בזה ששני חלקי המשנה עוסקים בענין חיתוך בשבת.

ד"ה גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון ב עמוד ב

הנושא – הבהרת הקביעה שרבי סתם משניות שבת כרבי שמעון.
 הקדמה – א) הלכה המובאת במשנה בנושא למחלוקת ומובאת שוב במשנה

מאוחרת יותר כהלכה פסוקה נקראת 'מחלוקת ואחר כך סתם'.
 (ב) משנה בכבא בתרא קכב, ב: אחד הבן ואחד הבת בנחלה (יורשים) אלא שהבן נוטל
 פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם (הגמרא מביאה מספר אוקימתות
 להסביר את הפיסקה 'אחד הבן ואחד הבת בנחלה' וביניהן) אמר רב אשי הכי קאמר אחד
 בן בין הבנים (האב ייחד בן אחד מתוך שאר בניו) ואחד בת בין הבנות (יש לו רק בנות
 וייחד אחת מהן מתוך השאר) אם אמר 'ירש כל נכסי' (והשאר לא יירשו מאומה) דבריו
 קיימים (ואין בזה משום מתנה על מה שכתוב בתורה, משא"כ אם רצה להעביר את
 הירושה [כולה או מקצתה] למי שאינו עומד עתה לירש אותו ולקפח את בניו או בנותיו.
 והגמרא מקשה על רב אשי) כמאן? כרבי יוחנן בן ברוקא! (לפי רב אשי המשנה היא
 כשיטת ריב"ב אבל זה בלתי אפשרי שכן) הא קתני לה לקמן (שיטת ריב"ב מובאת
 בספא של המשנה הבאה בדף קל"א) 'רבי יוחנן ב"ב אומר אם אמר על מי שראוי
 שירשו (כגון בן בין הבנים או בת בין הבנות) דבריו קיימין, על מי שאינו ראוי ליורשו
 (מיד עם מותו, כגון אחיו של המת כשיש למת בן או בת) אין דבריו קיימין' ואם איתא
 קא סתם לן כרבי יוחנן ב"ב (אם כדברי רב אשי נמצא שהמשנה בדף קכב, ב רושמת את
 שיטת ריב"ב כ'סתם' כאשר המשנה בדף קל"א מציגה את הנושא של ייחוד בן בין הבנים
 ובת בין הבנות כמחלוקת בין התנא קמא ורבי יוחנן ב"ב, וזה לא מתקבל על הדעת
 שהרי) סתם ואח"כ מחלוקת היא (סתם במשנה בדף קכב, ב ומחלוקת במשנה בדף קל"א)
 וסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם (אלא ההלכה כתנא קמא בדף קל"א שאב אינו
 רשאי להעביר נכסיו לבן אחד או לבת אחת. אבל זה בלתי אפשרי שכן שמואל שחי קודם
 רב אשי כבר פסק שההלכה כריב"ב כפי שמוכח בדף קל"א; ומכאן שאי אפשר להעמיד את
 המשנה בדף קכב, ב כריב"ב כהצעת רב אשי. והגמרא מקשה קושיא שניה על האוקימתא
 של רב אשי) ועוד מאי 'אלא' (לפי האוקימתא של רב אשי קיים קושי על המשנה, כי
 מלה 'אלא' באה לצמצם מה שנאמר קודם לה, לאמור: 'אחד הבן ואחד הבת בנחלה'
 מצטמצם ע"י הפיסקה 'אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי
 האם', והרי לפי האוקימתא של רב אשי שהרישא עוסקת בדיני ירושה של בן ובת אין
 להבין את הסיפא העוסקת בהבדלים בין נכסי האב לנכסי האם!).

ותימה...דהא...ואין הלכה כסתם – הקדמה א. הרישא 'ואת הנבלה לפני
 הכלבים' נאמרה כ'סתם', אולם בסיפא רבי יהודה חולק וסובר יש מוקצה: רבי
 יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן, וא"כ
 המשנה מוגדרת 'סתם ואח"כ מחלוקת' ואין הלכה כרבי שמעון שהוא הסתם? ואל
 תשיב שהכלל 'סתם ואח"כ מחלוקת' שאין ההלכה כסתם בתוקף רק כשיש מרחק
 בין הסתם למחלוקת אבל באותה משנה או משניות סמוכות אף ב'סתם ואח"כ
 מחלוקת' ההלכה כסתם...

דכי האי...מחלוקת היא – הקדמה ב. שהרי בכבא בתרא שם הגמרא מכנה את

המשנה בדף קכב, ב'סתם' והמשנה הבאה אחריה בדף קל, א'מחלוקת', ועל סמך זה מוכיחה שההלכה אינה כסתם! וחוזרת קושייתנו שהמשנה 'מחתכין את הדלועין לפני הבהמה וגו' מוגדרת 'סתם ואח"כ מחלוקת' ואין ההלכה כרבי שמעון שהוא בעל ה'סתם'?

וי"ל...בקונטרס – הגמרא בב"ב היקשתה שתי קושיות על האוקימתא של רב אשי, אחת בקשר ל'סתם ואח"כ מחלוקת' והשניה בקשר למלה 'אלא'; והסיבה שהמקשה לא הסתפק בקושיא אחת והעלה גם את הקושיא בענין 'אלא' היתה הכרתו שהקושיא הראשונה אינה נכונה, כי כאמור הכללים בקשר ל'סתם ואח"כ מחלוקת' ו'מחלוקת ואח"כ סתם' תקפים רק כשיש מרחק בין הסתם למחלוקת משא"כ בב"ב שם שהמשנה בדף קל, א היא סמוכה למשנה בדף קכב, ב... אבל...דהיינו רבי שמעון – לכן המשנה בשבת 'מחתכין את הדלועין' מוגדרת 'סתם ואח"כ מחלוקת' ומן הראוי שההלכה תהיה כרבי יהודה ולא רבי שמעון, אלא ה'סתם' במשנה יש לו כח של רבים נגד יחיד ופוסקים כרבים שאין מוקצה בשבת כדעת רבי שמעון...

וא"ת...ורבי שמעון מתיר – נר של חרס משחיר תוך כדי שימוש. התנא קמא אוסר שם את טילטולו משום שאדם מנתק את עצמו נפשית מדברים מכוערים, אבל ר"ש מתיר טילטולו כי לדעתו אין אדם מתנתק מכלים מכוערים... והואיל...התם – ויש קל וחומר: אם התנא קמא אוסר מוקצה מחמת מיאוס שהוא סוג קל של מוקצה כל שכן שהוא אוסר מוקצה מחמת איסור וכל שאר סוגי מוקצה. ומאחר שדיעה זו נאמרה בלשון 'סתם' יש לו כח של רבים נגד יחיד, ומן הדין שיש מוקצה בשבת?

וי"ל...סוף – רבי הביע את דעתו האישית בקשר למוקצה בשבת עי"ז שרשם בסיום המסכת את המשנה 'נבלה' בלשון 'סתם', ובכך ביטל את המשנה הסתמית בקשר לנר חרס שבדף מד, א.

סיכום – א) 'סתם' ו'מחלוקת' הסמוכים ההלכה כ'סתם' שמקבל מעמד של רבים מול יחיד, אבל ה'סתם' מאבד מעמד זה אם המחלוקת מרוחקת בהמשך המסכת. ב) בשני 'סתם' הסותרים זה את זה במסכת אחת פוסקים כמו האחרון.

ד"ה מוקים לבית הלל כר"ש ב עמוד ב

הנושא – הסברת גישתו של רב נחמן.

הקדמה – תוס' מכנים את הסיפא 'ובית הלל' אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה' כ'סתם' למרות שמצויין שמם של בית הלל כפי שעשתה הגמרא בשבת קנז, א: רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח (מצא סתם משנה אחרת והיא)...ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה'.

רקשה...מהאי סתמא – רב נחמן נאלץ להפוך את השיטות במשנה 'מגביהין מעל השלחן' לאור סתימת המשנה 'ואת הנבלה לפני הכלבים' מכיון שרבי שמעון פוסק אין מוקצה, וקשה: אם רב נחמן כבר נאלץ לשנות נוסח מקובל של משנה, למה לא עשה זאת בכיוון הפוך שהשיטות במשנה 'מגביהין' נשארות כפי שהן, והתיקון נעשה במשנה 'ואת הנבלה לפני הכלבים', היינו שיוסיף את שמו של רבי שמעון לרישא ולהפכה עי"ז ל'מחלוקת', וימחוק את שמו של רבי יהודה מהסיפא ולהפכה ל'סתם', והתוצאה תהיה שרבי 'סתם' את המשנה כרבי יהודה ויש מוקצה בשבת, וזה יתאים לשיטת בית הלל שפוסק 'מסלק את הטבלא כולה ומנערה?' וי"ל...סוף – תוצאת הצעתנו תהיה שבית הלל מחמירים וסוברים יש מוקצה בשבת ובית שמאי מקילים וסוברים אין מוקצה בשבת, אבל מאחר שבמסכת עדיות רשם רבי כל המחלוקות שבית הלל מחמירים ובית שמאי מקילים והנושא של מוקצה בשבת לא מופיע שם, רב נחמן נאלץ לשנות דוקא את המשנה 'מגביהין'.

ד"ה אין מבקעין עצים לא מן הקורות ב עמוד ב

הנושא – הערה וקושיא על ראיית הגמרא.

הקדמה – בין סוגי המוקצה שמחמת חומרתן אפילו רבי שמעון מודה שיש מוקצה (יחד עם גרוגרות וצימוקים ובעלי חיים) יש סוג המכונה 'מוקצה מחמת חסרון כיס', שמתייחס לחפצים שאדם נמנע מלנגוע בהם אפילו בימי חול מחשש שמא יתקלקלו, כגון מכשירים עדינים...

לא מייתי...שנשתברה – הגמרא לא מוכיחה שיש מוקצה ביום טוב מהרישא, כי שם מדובר בקורה שבין השמשות היה בערימה של קורות המיועדים לבנייה, ובשל חשיבותם נמנע אדם מלנגוע בהם שלא בשעת עבודה והקורה מוגדר 'מוקצה מחמת חסרון כיס' שהוא סוג של מוקצה שמחוץ לדיוננו העוסק בסוגי מוקצה יותר קלים שהניתוק הנפשי מהם אינו כה גדול. אלא הראיה היא מהסיפא העוסקת בקורה שבין השמשות היה בנוי בקיר ומוגדר 'מוקצה מחמת איסור', ויש לו גם דין נולד מאחר שעם שבירתו ביום טוב נולדה לו מציאות חדשה של 'שברי עץ', ומכיון שהמשנה אוסרת השימוש בשברים משמע שביו"ט יש מוקצה ונולד...

וא"ת...ומצפה – להלן ל,ב מובא שר"ש מתיר שמן אחר כיבוי האש למרות שביה"ש היה בסיס לדבר אסור (הלהבה), כי בעל השמן אינו מנתק נפשית ממנו משום שחושב שברגע שהלהבה תכבה ישתמש בשמן. מכאן שר"ש מיקל במוקצה רק כשבעל החפץ מצפה ביה"ש לשעת היתר, ובסיפא לא מצויין שציפה לכך?

וי"ל...סוף – קורה אינו נשבר ללא סימן מוקדם, והמשנה עוסקת בקורה שנסדק קודם יום טוב ובעל הקורה המתין לשבירתו.
 סיכום – א) הרישא עוסקת במוקצה מחמת חסרון כיס שהוא מחוץ למסגרת דיוננו וראיית הגמרא היא מהסיפא.
 ב) בסיפא בעל הקורה ידע שקורתו רעועה וביה"ש המתין שיישבר.

ד"ה ונפלוג בתרווייהו ב עמוד ב
 הנושא – היעדר קושיא דומה בסוגיות אחרות.
 תימה...הכי – למה דוקא כאן מציעה הגמרא 'ונפלוג בתרווייהו' ולא בסוגיות אחרות שנאמר בהן 'כח התירא עדיף'?
 וי"ל...לא שייך – אחד העקרונות שהינחה את רבי בעריכת המשנה הוא סגנון מדוייק וקצר, כמו שאמר רבי מאיר בפסחים ג,ב 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'. צירוף המלה 'התרנגולת' למשנה לא היה מפיר עיקרון זה ולכן הגמרא שואלת למה רבי לא עשה כך, משא"כ בסוגיות אחרות שבהן צירוף הנושא השני היה מאריך את המשנה.

ד"ה והיה ביום הששי ב עמוד ב
 הנושא – כיצד מבשלים ביום טוב עבור שבת לאור 'הכנה דרבה'.
 הקדמה – יום טוב שחל בערב שבת אסור לבשל ולאפות בו עבור שבת עד שיניח בערב יום טוב (יום חמישי) תבשיל ופת בהתאם לדיני עירוב תבשילין.
 העיקרון מאחרי עירוב תבשילין הוא, שהאוכל שהונח בערב יום טוב נחשב כהתחלת ההכנות עבור שבת, ומה שמבשלים ואופים ביום טוב עבור שבת הוא המשך ההכנות. עירוב תבשילין הוא תקנת חז"ל שמתיר בישול ואפייה מיום טוב לשבת כי האיסור הוא מרבנן, כפי שמסביר רב אשי בדף טו,ב: 'כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול'.
 פרש"י...חשובה – חזרה על פירוש רש"י לסוגיא...
 אך תימה...הכנה דאורייתא – קשה על רבה: אם 'הכנה' מיו"ט לשבת אסורה מהתורה איך יכול עירוב תבשילין שהוא תקנת חכמים להתיר את האיסור?
 ונראה...נמי חזי ליה – בפסחים מו,ב רבה פוטר מאיסור דאורייתא האופה פת ביום טוב עבור יום חול לפי העיקרון של 'הואיל' האומר שהואיל וקיימת אפשרות שבמשך היום יבואו אורחים לסעוד ויצטרך להגיש להם פת הרי שמתר לאפות ולבשל עבורם לכן מה שיישאר יהיה ליום חול. לפיכך מותר מדאורייתא לבשל ולאפות ביום טוב עבור שבת על פי העיקרון של 'הואיל', אלא חז"ל אסרו זאת אבל התירו אחר הנחת עירוב תבשילין...

ואפילו לדין ניחא – (ע"פ המהרש"ל) אפילו בימינו שלא שכיח שיבואו אורחים בלתי צפויים לסעוד בשעה שכבר נגמרה סעודת היום והעיקרון של 'הואיל' אינו פעיל למעשה, עדיין מותר לבשל מיום טוב לשבת... דכל דבר... כלל מעיקרא – כי הקושיא נבעה מאי הבנת המושג הכנה. 'הכנה' לא מתייחסת לשינוי חיצוני בדבר שכבר קיים בעולם, כגון בישול או תערובת של מרכיבים קיימים, אלא לשינוי מהותי כאשר החפץ מקבל באופן סופי את שמו, מהותו ועיצובו. לדוגמה: לחם מורכב מקמח ומים שכבר קיימים בעולם בשמם, מהותם ועיצובם הסופיים, ועירבובם ואפייתם ללחם אינו אלא תיקון חיצוני, משא"כ ביצה שיומיים קודם הטלחה טרם נחשבה כביצה, ורק למחרת חלים בה שינויים המעצבים את מהותה ומעניקים לה את שמה כ'ביצה'; לשינויים המהותיים הללו התכוונה התורה במושג הכנה...

תימה... והוא אמר... היה יורד – רש"י כותב 'כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול', משמע שה-מן שנצר מחדש מידי יום לא היה יורד בשבת ויום טוב. וקשה: רש"י בפירושו לבראשית ב, ג כותב: 'ויברך' – ברכו (הקב"ה משבח את יום השבת) ב-מן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת (מידת עומר לכל אדם) ובששי לחם משנה (שני עמרים): 'ויקדש' – וקדשו שלא ירד כלל בשבת, מכאן שבשבת לא ירד מן אבל ביו"ט שלא כתוב בו 'ויקדש' ירד ה-מן?

וי"ל... בהן מן – המכילתא (מדרש הלכה לספר שמות) אומר על הפסוק 'ששת ימים תלקטו וביום השביעי שבת לא יהיה בו', שהפיסקה 'לא יהיה בו' מיותרת ובאה לשם דרשה שלא יהיה מלמדת ש-מן לא ירד ביום הכיפורים, ו'בו' מלמדת שגם ביו"ט לא ירד; מכאן י"ל שרבה סובר כמו המכילתא שלא ירד מן ביום טוב...

ועוד... סוף – או שרבה סובר כפירוש רש"י שביום טוב ירד מן ורבה מבחין בין יום טוב שחל בערב שבת לבין יום טוב שחל בשאר ימי השבוע: כאן שמדובר ביום טוב שחל בערב שבת אומר רש"י לא ירד מן אלא ירד ביום החמישי כמות שהספיקה לשלשה ימים, וביום טוב של שאר ימי השבוע ירד מן. תירוץ זה מיוסד על ההנחה ששבת ויום טוב מכינים לעצמם לאמור, דבר שנגמר בשבת או ביום טוב עצמם אינו אסור משום 'הכנה', ורק דבר שנגמר ביום ששי או ערב יום טוב ורוצים להשתמש בו למחרת חייב אותם יום ששי וערב יום טוב להיות ימי חול. התירוץ הראשון שונה מהשני, שהראשון מניח שמהתורה אין שבת ויום טוב מכינים לעצמם כלל, וכל הכנה עבור ימי קדושה חייבת ליגמר ביום חול (ר"ן ובפני יהושע).

סיכום – א) מדאורייתא מותר לבשל ביום טוב עבור שבת, על סמך העיקרון של

'הואיל ואי מיקלעי אורחין' או משום שבישול אינו בכלל 'הכנה' כי בישול גורם שינוי חיצוני במרכיבים שכבר קיימים בשמם ובעיצובם המלאים, כאשר 'הכנה' מתייחסת להתהוות ועיצוב של דבר חדש.

ב) אם מן ירד ביום טוב שלא חל בערב שבת תלוי בהבנת איסור 'הכנה': אם יום טוב מכין לעצמו מכיון ש'הכנה' מתייחסת רק להכנה מיום אחד לשני, ניתן לומר שמן ירד ביום טוב שלא חל בערב שבת, אבל אם יום טוב אינו מכין לעצמו מכיון ש'הכנה' מחייבת גמירת הדבר ביום שהוא חול, לא ירד מן ביום טוב.

ד"ה נגזר ב עמוד ב

הנושא – קושי בקושיית אביי.

ואין...לגזרה – קושיית אביי לא מובנת, כי ביצה שנולדה ביו"ט אסורה משום גזירה של יו"ט אחר שבת, ואם נגזור איסור על ביצים גמורות בתרנגולת שנשחטה ביום טוב 'משום הנך דמתילדן ביומיהן' תהיה זאת גזירה לגזירה? תשובה...

דמותר...סוף – מדברי הברייתא 'מותר לאכלן ביום טוב' בלי לפרט באיזה יום טוב מדובר, משמע שמדובר גם ביום טוב שאחר שבת והביצה שנולדה בו אסורה לדעת רבה מדאורייתא; אביי התכוון בקושייתו לאסור ביצה שנמצאה בתרנגולת שנשחטה ביום טוב שלאחר שבת.

ד"ה מלתא דלא שכיחא ב עמוד ב

הנושא – קושיא על אביי ורבה.

וקשה...מספק – אביי ורבה דנו בשאלה למה חז"ל לא גזרו על ביצים גמורות כמעט אמן ביום טוב שחל אחר שבת? אבל לכאורה יש מקום לומר שהביצים אסורות מספק דאורייתא, שמא נגמרו אתמול בשבת ואם לא נשחטה היום היתה התרנגולת מטילתן היום והביצים היו אסורות משום הכנה? (קושייתם מתייחסת לביצים גמורות שנמצאו באמן ביום טוב לאחר שבת כפי שהוסבר בד"ה נגזר, והועלתה בין למי שסובר שיום טוב מכין לעצמו וביין למי שסובר שיום טוב אינו מכין לעצמו, כפי שהובא בד"ה והיה ביום הששי. ניתן להרחיב את קושייתם גם על יום טוב שחל באמצע השבוע לפי הדיעה שאין יום טוב מכין לעצמו, הואיל וקיים ספק שמא נגמרו הביצים היום)...

וי"ל...לא חשיב גמר – ניתן להדגים את תירוצם במקרה מהמציאות: אחר תקיעת המסמר והברגת הבורג האחרונים בבית חדש חש הפועל שהבית גמור, למרות שטרם חוברו אליו מים וחשמל וכו'; מאידך הדייר שאינו יכול לדור בו כל עוד לא הותקנו השירותים הבסיסיים הללו אינו חש תועלת מעשית מגמירת הבית

ע"י הפועל. אולם לאחר התקנת השירותים וכניסת הדייר לבית מקבלת המלאכה של הפועל חשיבות שלא היתה לה קודם, ואז 'הגמר' נעשה מוחשי. וגם כאן, יום קודם הטלת הביצה נגמרים כל שלבי התפתחותה והיא הופכת במהותה ובשמה ל'ביצה', אבל כל עוד לא הוטלה חסרה בה הגורם החיוני שמעניק לביצה מעמד של 'גמורה' אתמול, ואין בגמירה של אתמול חשיבות הלכתית... ובירושלמי פליג בהא – רבי חנניה ורבי מנא חולקים בירושלמי (ביצה א,א) בתכונה החיונית הנותנת לביצה מעמד חשוב של 'גמורה' מאתמול: אחד סובר שזו היכולת להתפתח לאפרוח (ביצה שלא הוטלה אין אפרוח יכול להתפתח ממנה ואין גמירתה ותועלתה שלימות), ואחד סובר שטעם הביצה משתפר עם הטלתה, והטעם הוא שמקנה חשיבות לגמירתה. סיכום – הטלת הביצה היום מעניקה חשיבות לגמירת הביצה במעי התרנגולת אתמול, או משום היכולת להתפתח לאפרוח או משום טעם הביצה.

ד"ה גזרה שמא יעלה ויתלוש ג עמוד א

הנושא – הנימוק מאחרי הגזירה ומלאכות המוגדרות 'אוכל נפש'. ותימה...טעמא – למה אסרו חז"ל פירות הנושרין 'שמא יעלה ויתלוש' כאשר הפירות כבר אסורים מטעם מוקצה... דלקמן...למה לי – בדף כב,ב פוסק רב פפא 'נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט אם יש מאותו מין במחובר (המעורר חשד שמא נתלש היום) אסור; ורש"י מפרש שהאיסור נובע מכך שפירות מחוברים ביה"ש הם מוקצה מחמת איסור קצירה? וי"ל...דרבי יהודה – רב יוסף כאן סובר כר"ש שאין אדם מקצה דבר מחמת האיסור שבו כאשר הוא 'יושב ומצפה' כמו בפירות, לפיכך גזרו חז"ל איסור אחר 'שמא יעלה ויתלוש'; ורב פפא בסוגיא שם סובר כרבי יהודה ש'יש מוקצה מחמת איסור' וחז"ל לא גזרו איסור אחר על פירות הנושרין. מכאן שלפי רש"י הסוגיא שם היא כרבי יהודה, כי ר"ש אוסר את הדורון 'שמא יעלה ויתלוש'. ותימה...נמי כרבי שמעון – ידוע שר"ש מודה לרבי יהודה בסוגי מוקצה חמורים כמו בגרוגרות וצימוקים, והרי שם על דברי רב פפא 'אם יש מאותו המין במחובר אסורין' אומר רש"י: משום מוקצה (אסורים המין המחובר) ואפילו לר"ש יש מוקצה בגרוגרות וצימוקים ומחובר כגרוגרות וצימוקים דמי (ופירות מחוברים בין השמשות חמורים כגרוגרות וצימוקים) מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתיה (וגם ר"ש אוסר משום מוקצה); מכאן שרש"י מפרש את האיסור של רב פפא גם לפני ר"ש, כי הניתוק הנפשי מפירות מחוברים אינו פחות מזה שמגרוגרות וצימוקים, וחזרת הקושיא: למה גזרו על פירות משום 'שמא יעלה ויתלוש'? על כן...האי טעמא – גזרו 'שמא יעלה ויתלוש' במקום שאיסור מוקצה אינו

תופס לא לפי רבי יהודה ולא לפי רבי שמעון, כגון באילן שגודל בחצר ויש לבעל החצר צפורים הרגילות לאכול מן העץ, והכלל הוא שאדם אינו מתנתק נפשית מכל דבר אוכל אפילו כשבין השמשות האוכל מיועד לבעל חי (בתנאי שהבעל חי שייך לו)...

וא"ת...מנפשה – רב הונא התיר לרעות בהמה בשבת על עשבים מחוברים אבל לא על עשבים שנתלשו בשבת אפילו ע"י גוי, כי למרות שמותר להנות ממלאכה שגוי עשה לצורך עצמו, חוששים שמא בעל הבהמה ירים את העשבים ונמצא מטלטל מוקצה בשבת. וקשה: הרי קבענו שמוכן לעורבים או לכל בעל חי אחר השייך לו אינו מוקצה אף שהאוכל עדיין מחובר?

וי"ל...דנהרא – רב הונא התכוון למקרה שבין השמשות לא יכלה הבהמה להגיע לעשבים שהיו בצד השני של הנהר...

עוד יש לומר...לכך – כדי למנוע איסור מוקצה על מחובר דרושים שני תנאים: (1) עומד לאכילת בעל חי השייך ליהודי; (2) טבע הפירות הללו לנשור מאליהם והוא מצפה לכך. לפי זה עשבים אף שעומדים לאכילת בהמתו נשארים מוקצה כי אין דרכם לנשור (מהרש"א)...

אבל תימה...דלקמן – וקשה: אם חז"ל תיקנו איסור משום 'שמא יעלה' על מחובר לקרקע שאינו מוקצה, למה רש"י מסביר שהדורון נאסר מטעם מוקצה ולא פירש משום 'שמא יעלה'?

ויש לומר...מדכר – החשש 'שמא יעלה' קיים רק בגידולי קרקע כמו פירות האילן, שתוך שניות שוכח אדם שהיום שבת וקוטף את הפרי, אבל לא בגידולים הדורשים מאמץ כדי לתלשם שלגביהם מניחים שתוך כדי עשייה יזכור שהיום שבת, לפיכך הדורון של ירקות לא נאסר 'שמא יעלה' אלא משום איסור מוקצה. והעיקרון של זכירה מוזכר בשבת קכב,א בקשר לנר של גוי...

ומטעם...חזי לכוס – ועל סמך עיקרון זה רבינו אליעזר ממי"ץ אכל בשבת דג שצלה גוי בו ביום לעצמו, כי יש שלש סיבות שהיה אפשר לכאורה לאסור את הדג: (1) צלייה בשבת; (2) מוקצה מאחר שהדג שלא נצלה מבעוד יום לא היה ראוי לאכילה ביה"ש; (3) גזירה שמא ישכח היהודי שהיום שבת ויצלה עוד דג. רבינו אליעזר פסק שאף לא אחת מהסיבות הללו תופסת בנדון, שכן: (1) אילו צלה הגוי את הדג עבור יהודי היה הדג אסור אבל כאן הגוי צלאו עבור עצמו; (2) הדג היה ראוי בין השמשות לאכילה גם ללא צלייה; (3) תוך כדי ההכנות לצלייתו יהודי ודאי יזכור שהיום שבת...

ולא נהירא...ירבה בשבילו – בשבת קכב,א פוסקת הברייתא שמותר להנות ממלאכה שגוי ביצע עבור עצמו רק כאשר היהודי והגוי אינם מכירים זה את זה; משמע שהטעם שאסור ליהודי להנות ממלאכת גוי כשמכירים הוא החשש שמא

הגוי יתחיל במלאכה עבור עצמו אבל יוסיף עוד עבור חבריו היהודי. ולפי זה אסור היה לרבינו אליעזר לאכול את הדג שמא ירבה עבורו הגוי שלא בידיעתו. (בענין נר שהדליק הגוי לעצמו אין חשש שמא ירבה כי נר לאחד נר למאה)... ואין לחלק... טעמא – לכאורה היה אפשר לתרץ שבברייתא מדובר במילוי מים מבור וקיים חשש שמא יוסיף עבור היהודי כי יש בבור כמות גדולה של מים, משא"כ כאן שהיה לגוי מספר דגים ובישל את כולם קודם שבא רבינו אליעזר, ולא היה לו מה להוסיף. אבל תירוץ זה אינו מתקבל...

דהא... הבאה – כי בתוספתא מובא שהחשש אינו שמא יוסיף מיד, אלא מאחר שהגוי יודע שמותר ליהודי להנות ממלאכת שבת אז בשבוע הבא הוא יוסיף עבור היהודי, ולכן אפילו אם כעת לא נשארו דגים להוסיף היה אסור לרבינו אליעזר לאכול שמא בשבוע הבא יוסיף לו הגוי, וחזרת התמיהה...

ועוד י"ל... יבלענו – תוס' עוזבים את הענין של רבינו אליעזר וחוזרים לקושיא: למה בסוגיא של 'דורון' מתעלם רש"י מן הגזירה 'שמא יעלה ויתלוש'? וי"ל רק בפירות מתוקים שאדם מתאוה להם ונתלשים בקלות קיים חשש שמא ישכח שהיום שבת ויתלשם, משא"כ בדורון של ירקות שאין אדם לזהט אחריהם וגם קשה לעקרם מן האדמה...

אך תימה... וגם קשה... נפש הוא – מאחר שהתורה מתירה מלאכה למטרת אכילה ראוי שיהיה מותר לתלוש מן המחובר ולדוג דגים?

ואין לומר... מערב יום טוב – ואין לתרץ שהתורה מתירה רק מלאכות שאי אפשר היה לעשותן קודם כניסת החג, או דברים שטעמם היה פג אילו נעשו קודם, ומשום כך אסור לתלוש פירות ולדוג דגים ביום טוב כי ניתן לעשות מלאכות אלה בערב יום טוב וטעמם נשמר, שהרי...

דהא... לעשותן ביום טוב – בדף כח, ב חולקים רבנן ורבי יהודה בדרשת הפסוק (שמות יב, טז): וביום הראשון (של פסח) מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, כאשר המלים 'הוא' ו'לכם' מיותרות ובאות לדרשה: מהמלה 'הוא' רבנן ממעטים מההיתר של עשיית מלאכה הכנת מכשירי אוכל נפש (השחזת סכינים או הכנת כלים אחרים הדרושים לבישול), ודורשים 'לכם' שמותר לבשל עבור ישראל אבל לא עבור גוי; ומהמלה 'לכם' רבי יהודה דורש שמותר ביום טוב הכנת מכשירים שלא ניתן היה להכין מערב יום טוב אבל לא מכשירים שניתן היה להכין מבעוד יום. מכאן שרבנן אינם מבחינים בין 'אפשר ללא אפשר' בענין אוכל נפש, ורבי יהודה מבחין בדבר רק בנוגע למכשירים. וא"כ חזרת הקושיא: למה אסור לתלוש ביום טוב מן המחובר ולדוג דגים?

ויש אומרים... ולא נהירא... דמותרת – ויש מתרצים שהתורה מתירה מלאכה

שודאי תסתיים באכילה משא"כ דייג כי ייתכן שהרשת תעלה דג טמא – אבל אין לקבל תירוץ זה שהרי התורה אוסרת עשיית מלאכה רק כשעצם עשייתה מביאה תועלת לאדם, כגון כיבוי אש לשם עשיית פחם כאשר הכיבוי הוא שלב נחוץ בעצם תהליך הכנת הפחם והאש הודלקה מלכתחילה רק כדי לכבותה בהמשך, בניגוד לכיבוי כדי לחסוך בדלק או להקל על סבלו של חולה שעצם הכיבוי אינו נחוץ, אדרבה במקרים אלה מצטער אדם על הצורך לכבות והיה מרוצה יותר אילו לא היתה אש המצריכה כיבוי. או דוגמה אחרת: חפירת בור שלא לצורך החור אלא לצורך העפר. מלאכה הנעשית שלא לשם עצם המלאכה מכונה 'מלאכה שאינה צריך לגופה'. לפי זה אפילו אם יעלה דג טמא ברשת אין זה חילול יום טוב כי לא רוצה ולא צריך את מעשה הדייג בשביל דג כזה. ולמרות שחז"ל אסרו 'מלאכה שאינה צריך לגופה' והיה אפשר לתרץ שהמשנה 'אין צדין' נכתבה לאחר שגזרו, אין זה נכון מאחר שלא גזרו במקום שמחת יום טוב. וחוזרת הקושיא: למה אסור לתלוש פירות מן המחובר ולדוג דגים?

על כן...לכן אסורין – בשמות יב, טז כתוב: '...אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', ובפסוק יז: 'ושמרתם את המצות' (שלא יבואו לידי חימוץ). הירושלמי בפרק א הלכה י דורש את סמיכות ההיתר של מלאכות 'אוכל נפש' לחיוב שמירה על בצק שלא יחמיץ, שההיתר נאמר החל רק מאותן מלאכות הנעשות לאחר שבצק נמצא במצב שיכול להחמיץ, היינו מלישה והלאה, למעט מלאכות כגון קצירה ודישה הנעשות קודם עירבוב מים לקמח. מכאן שתלישה הדומה לקצירה ודייג שהוא צד אסורים ביום טוב...

ועוד...סוף – האמורא חזקיה אמר ששלש המלים 'אך-הוא-לבדו' באות למעט שלש מלאכות מכלל היתר מלאכת אוכל נפש: 'אך' ממעטת קצירה, 'הוא' ממעטת טחינה, ו'לבדו' ממעטת הרקדה.

סיכום – א) פירות מחוברים לקרקע בין השמשות הם מוקצה פרט לפירות שרגילים לנשור מאליהם ויש לבעלים גם בעלי חיים האוכלים מהם (מהרש"א). אולם במקרה זה אסרו חז"ל את הפירות שמא ישכח שהיום שבת ויתלוש פירות נוספים; במה דברים אמורים בפירות שנתלשים ללא מאמץ וידועים כטעמים, להוציא ירקות שאינם נתלשים בקלות ואין אדם מתאוה להם.

ב) מותר להנות מאש שהדליק גוי עבור עצמו ללא חשש שגם היהודי ידליק או שמא הגוי יוסיף עבורו.

ג) דג שגוי צלה עבור עצמו בשבת התיר רבינו אליעזר לאכלו; עורך התוס' אוסר מחשש שבשבת הבאה יוסיף הגוי עבורו.

ד) לפי הירושלמי המלאכות שנעשות קודם לישא אינן בכלל היתר אוכל נפש.

ד"ה רבי יוחנן אמר מוחלפת השיטה ג עמוד א
הנושא – דיעות שונות בקשר לאיזו שיטה הוחלפה.
פירש...דאין סוחטין – וכעת רבי יהודה אוסר משקים שיצאו מאליהם אפילו
מפירות המיועדים לאכילה, וחכמים מבחינים בין פירות המיועדים לאכילה לבין
פירות המיועדים למשקה...

ויפה...ביום טוב שני – ורש"י דייק כשאמר שהשיטה המוחלפת היא במשנה
'אין סוחטין', כי אין לומר ש'מתנה אדם' היא המוחלפת שכן ב'מתנה אדם' קיימות
שתי שיטות – שני ימי יום טוב הם שתי קדושות או שני ימי יום טוב הם קדושה
אחת, והמשותף הוא ששתי השיטות מודות שביצה שנוכדה ביום טוב אסורה.
ועתה, אם נחליף את השיטות ורבי יהודה סובר 'קדושה אחת' נמצא שלא זו בלבד
שרבי יוחנן לא פתר את הסתירה אלא אף חידד אותה, כי קודם תשובתו מתיר רבי
יהודה את הביצה לפחות ביום טוב שני וכעת רבי יהודה אוסר את הביצה אפילו
ביום טוב שני! מכאן שרבי יוחנן בודאי התכוון למשנה 'אין סוחטין', ורבי יהודה
אוסר כל משקה שזב מאליו, וממילא אוסר גם ביצה שנוכדה ביום טוב ביום
ראשון, והמשנה 'מתנה אדם' נשארת ללא שינוי...

ותימה...השיטה – בשבת קמג,ב פוסק רבי יוחנן כרבי יהודה המתיר משקים
שיצאו מאליהם מפירות המיועדים לאכילה, וזאת בכל סוגי פירות פרט לזיתים
וענבים שהיוצא מהם אסור אפילו מאלה המיועדים לאכילה היות שרוב תשמישם
הוא למשקה וקרוב לודאי שישנה אדם את דעתו כשיראה משקה זב מהם וימשיך
לסחטם. מכאן שרבי יוחנן סובר שרבי יהודה הוא שאמר 'אם לאוכלין...מותר ואם
למשקין...אסור' כפי שמופיע במשנה, וממילא 'מוחלפת השיטה' נאמר על המשנה
'מתנה אדם', שכבר הוכח כבלתי אפשרי?

וי"ל...כמדומה – רבי יוחנן סבור שהמשנה 'אין סוחטין' היא המוחלפת,
ולדעתו החכמים הם שמבחינים בין המיועדים לאכילה לאין מיועדים לאכילה
וההלכה כמוהם; ואילו בשבת קמג,ב כשאמר רבי יוחנן שההלכה כרבי יהודה,
והוא שמבחיין בין המיועדים לאכילה לאין מיועדים לאכילה היו דבריו מכוונים
לאמוראים רבינא ורבינא בריה דרב עולא בסוגייתנו המיישבים את קושייתו של
רבי יוחנן על הדיעות הסותרות של רבי יהודה שלא בדרך של 'מוחלפת השיטה',
וכך נראה לתוס' שרשמו קטע זה...

ובשיטת...דכלכלה – בניגוד לפירוש רש"י (ששתי השיטות במשנה הן: 1)
הביצה אסורה ביום טוב ראשון של ראש השנה ומותרת בשני, 2) הביצה אסורה
בשני הימים, וממילא החלפת השיטה היתה רק מחדדת את הסתירה בדברי רבי
יהודה) ר"י מאיבר"א סובר ששתי השיטות הן: 1) הביצה אסורה ביום טוב ראשון
ומותרת בשני, 2) הביצה מותרת בשני הימים. ר"י מאיבר"א פירש שתירוצו של

רבי יוחנן שזה שכתוב במשנה 'וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני' נאמר מפיהם של החכמים ובטעות נרשם תחת הכותרת 'אמר רבי יהודה', כי רבי יהודה סובר שהביצה מעולם לא נאסרה מכיון שגזירת 'משקין שזבו' נאמרה רק במה שיצא מדבר שמוגדר 'משקה' בהתאם לשיטתו במשנה 'אין סוחטין'. ורבי יהודה מסיים את המשנה (אע"פ שלא מופיע שם): 'שלא זו בלבד שאני חולק עליכם בעצם הגזירה אלא אתם טועים אפילו לשיטתכם, כי שני ימי ר"ה קדושה אחת הם, ואם אסרתם את הביצה משום 'משקין שזבו' מן הדין שתאסרוה גם ביו"ט שני'...

ואם תאמר... כרבינא – וקשה על הר"י מאיבר"א: אם לדעתו פתר רבי יוחנן את הסתירה באמצעות 'לדבריכם' למה היה צריך להחליף את השיטה, הלא אפשר להשאירה כפי שהיא ש'וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני' נאמרו מפי רבי יהודה, ולפרש כפי שעשה רבינא בעמוד ב' שחכמים אוסרים את הביצה בשני הימים ורבי יהודה פונה אליהם ואומר: 'אני מתיר את הביצה משום שאין כאן מקום לגזירת 'משקין שזבו' אבל אתם שלא מבחינים בין עומד לאכילה לעומד לשתייה ואוסרים את הביצה משום 'משקין שזבו', למה אסרתם אותה בשני הימים הרי לימים אלה שתי קדושות ולא קדושה אחת!

ויש לומר... סוף – רבי יוחנן סובר שבכל כתבי התנאים המסוגגנים בצורת 'לדבריכם' העיקר הוא השיטה הנתונה לביקורת ולא ייתכן שדוקא היא לא תופיע, לכן חייבים לומר 'מוחלפת השיטה' כדי שהקטע הכתוב יהיה דבריהם של החכמים והקטע הנעלם דברי רבי יהודה. רבינא סובר שאין עיקר וטפל כי הכל חשוב ולכן אינו נאלץ לראות את המשנה כ'מוחלפת'.

סיכום – רש"י: המשנה המוחלפת היא 'אין סוחטין' ושתי השיטות במשנת 'מתנה אדם' הן: (1) הביצה אסורה ביום הראשון, (2) הביצה אסורה בשני הימים. שיטת ר"י מאיבר"א: המשנה המוחלפת היא 'מתנה אדם' ושתי השיטות במשנת 'מתנה אדם' הן: (1) הביצה אסורה ביום הראשון, (2) הביצה מותרת בשני הימים.

ד"ה אבל כופה עליה כלי ג עמוד ב

הנושא – חידוש העולה מהברייתא בענין מוקצה.

הקדמה – משנה בשבת קכד, א: כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וגו', ורבא מסביר שם כלהלן: אמר רבא 'לצורך' (פירושו) דבר שמלאכתו להיתר (כגון ספרים או סכו"ם מותר לטלטלם) בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, 'שלא לצורך' (פירושו) ואפילו מחמה לצל (מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר גם להכניסו מהשמש לצל) ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין (מותר) מחמה לצל לא; מכאן שלפי רבא המשנה מתירה לטלטל דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו...

פירש... בצריך למקומו – רבי יצחק העמיד את הקטע 'אבל כופה עליה כלי' רק כשבלאו הכי היה נחוץ להגביהו בשל הצורך להשתמש במקום שהיה מונח... ומכאן פוסקים – ומאחר שרבי יצחק מעמיד את המשנה כך יש להסיק... והא... ממקומו שרי – שכל מקום שהתירו הגבהת חפץ לצורך גופו או מקומו, כגון כלי שמלאכתו לאיסור (הקדמה)...
 אם התחיל... סוף – (יש לגרוס 'אם' ולא 'ואם'; מהרש"ל). אם הגביה את החפץ בהיתר לצורך מקומו או גופו הוא רשאי להעבירו לאן שרוצה ואינו חייב להניחו מיד. וזה נלמד מכך שאין רמז בברייתא שהביצה היתה סמוכה לכלי, משמע שמותר לכפות את הכלי על הביצה אפילו כשהביצה רחוקה מהכלי.
 סיכום – הנוטל מוקצה בהיתר רשאי להוליכה לאן שרוצה.

ד"ה לדידי ג עמוד ב

ותימה... כבית שמאי – כמו שכתוב במשנתנו: 'בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל?'
 וי"ל... מעולם – ומשנתנו משובשת.

ד"ה ואחרות באחרות ג עמוד ב

הנושא – התעלמות הסוגיא בזבחים עד, א ממשנה זו.
 הקדמה – א) בהתאם לעיקרון של 'ביטול' איסור שהתערב בכמות גדולה של היתר בטל ואף נהפך להיתר; אולם יש איסורים שאינם בטלים בתוך ההיתר, וכל חלק של התערובת עומד בספק שמא יש בו מן האיסור.
 ב) בזבחים עד, א פוסק שמואל שדבר האסור משום עבודה זרה ואינו בטל (משנה שם עד, א) לא זו בלבד שספקו אסור אלא גם ספק ספיקו אסור, ומקשים עליו מברייתא: ספק עבודת כוכבים אסורה וספק ספיקה מותרת כיצד: כוס של עבודת כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורות (האיסור אינו בטל וכל כוס ספק שמא היא האסורה) פירש אחד מהן לריבוא (כוס אחת נפלה מן האוצר לשנים או יותר של היתר) ומריבוא לריבוא מותרין (מותר להשתמש בכל הכוסות של הרוב השני אפילו בבת אחת, כי הכוס שנפלה מן הרוב הראשון ספק אם היא זו שנפלה מן האוצר, ואפילו אם כן מי אומר שהיא הכוס של ע"ז. מכאן שהברייתא מתירה ספק ספיקא בע"ז בניגוד לשמואל? [מותר גם להשתמש בכוסות ברוב הראשון כי בכל כוס יש ספק ספיקא: אולי היא אינה הכוס שנפלה מן האוצר ואפילו אם כן אולי היא מן המותרות, אלא ההבדל בין הרוב הראשון לשני הוא שברוב השני מותר להשתמש בכל הכוסות בבת אחת אבל לא בכל הכוסות של הרוב הראשון בבת אחת, כי אז יהיה רק ספק אחד אם כוס זו היא של ע"ז כי בודאי נפלה כוס אחת לכאן מן האוצר – תוס' שם] ומתרת הגמרא) תנאי הוא

(שאלת ספק ספיקא בדבר שאין לו דין ביטול היא מחלוקת תנאים) דתניא רבי יהודה אומר רימוני באדן אוסרין בכל שהוא (רימונים משובחים של ערלה או תרומה אינם בטלים מרוב חשיבותם) כיצד: נפל אחד מהם לתוך ריבוא ומריבוא לריבוא אוסרין (אפילו ספק ספיקא) ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש לריבוא אוסרין (כי יש רק ספק אחד) ומריבוא לשלשה משלשה למקום אחר מותר (הרוב השני משום ספק ספיקא. וכעת הדיעה של שמואל שבע"ז אפילו ספק ספיקא אסור והדיעה של הברייתא 'ספק עבודת כוכבים אסורה וספק ספיקא מותרת' זהות עם הדיעות שהביעו רבי יהודה ורבי שמעון. וכעת הגמרא מקשה על הנסיון להעמיד את שמואל כאחד התנאים האלה) שמואל דאמר כמאן, אי כרבי יהודה אפילו בשאר איסורים נמי אסר (רבי יהודה אוסר ספק ספיקא בדבר שבמנין אפילו באיסורים של ערלה ותרומה, ואילו שמואל אוסר ספק ספיקא רק באיסור עבודה זרה) אי כרבי שמעון אפילו בעבודת כוכבים נמי שרי (ר"ש מתיר ספק ספיקא אפילו בעבודה זרה? ומתמצים) שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא (שמואל פיצל את פסקו בין שני התנאים – בענין ע"ז סבר כרבי יהודה, ובשאר האיסורים סבר כרבי שמעון).

תימא...דאיכא ספק ספיקא – הקדמה. אם גורסים: 'ואחרות באחרות' אז עם הנפילה 'לאחרות' השניה כל פרי שבה הוא ספק ספיקא: (1) אולי זה שהוצאנו מן 'האחרות' השניה אינו זה שנפל מן הראשונה, (2) ואפילו א"כ אולי הוא היתר והאיסור עדיין נמצא ב'אחרות' הראשונה. ואעפ"כ אוסר רבי מאיר את האחרות השניה, כלומר ספק ספיקא אסור באיסור שאין לו 'ביטול' כמו ערלה או כלאי הכרם. ואם כן יש להקשות על הסוגיא בזבחים (הקדמה): רבי מאיר כאן ורבי יהודה במסכת זבחים סוברים דבר אחד – איסור שאינו בטל אסור אפילו בספק ספיקא, אלא ההבדל הוא שרבי מאיר מובא במשנה ואילו רבי יהודה בברייתא, וא"כ כשביקש התרצן בזבחים לתלות את דברי שמואל בדברי תנא למה בחר בברייתא ולא במשנה?

בשלמא...עצמו קאי – משתי סיבות נמנענו מלהקשות קושיא זו עד שהגענו למשנה 'מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם' במקום להקשותה למעלה: אחד ביצה שנולדה בשבת...וספיקא אסורה (ספק אחד) ואם נתערבה באלף (הספק נתערבה באלף ביצים של היתר, ועתה כל ביצה בתוך האלף ואחת היא ספק ספיקא) כולן אסורות (ספק ספיקא אסור באיסור שאינו בטל): (1) אין זה ברור שמדובר שם בספק ספיקא כי ניתן לפרש כפי שפירש רבינו תם שהמלים 'ואם נתערבה באלף כולן אסורות' אינן מוסבות על 'וספיקא אסורה' אלא על ביצה שודאי אסורה שנפלה לאלף, ואין כאן אלא ספק אחד...

אי נמי...קשיא למשנה – (2) אפילו אם נאמר ש'ואם נתערבה באלף' מוסבת על 'וספיקא אסורה' ויש כאן ספק ספיקא, הרי שקטע זה הוא מברייתא ואין סיבה

לחשוב שהגמרא בזבחים עד, א תצטרך להעדיף ברייתא זו על הברייתא של רבי יהודה שהיא מביאה. לכן המתינו עד הקטע 'מי שהיו לו חבילי תלתן' להקשות על הסוגיא שם, שכן: (1) ברור שמדובר בספק ספיקא ('אחרות באחרות'), (2) זו משנה ועדיף להסתייע ממשנה מאשר מברייתא. מכל מקום עדיין קשה למה התרצן בזבחים עד, א זנח את המשנה כדי להסתייע בברייתא?
 ע"כ... באחרות – ולאור קושיא זו משמיט רבינו תם מן המשנה את המלים 'ואחרות באחרות', וכעת אינה עוסקת בספק ספיקא, והקושיא נעלמת...
 ורבינו יצחק... קא משמע לן – אין לשנות את הגירסה ולמרות זאת לא מדובר כאן אלא בספק אחד. המשנה עוסקת במקרה שחבילת התלתן נתערבה באחרות, ולאחר מכן נתערבו כל האחרות בעוד אחרות כך שהאיסור נמצא בודאי באחרות השניה ויש רק ספק אחד – החבילה שרוצים לקחת עכשיו אסורה או מותרת, לפיכך אין מקום לצטט את המשנה בסוגיא בזבחים העוסקת בספק ספיקא. ואם תקשה: אם מדובר כאן בספק אחד מה בא רבי מאיר ללמד, הלא הכל יודעים שספק אחד אסור מהתורה? י"ל מדאורייתא כלאי הכרם בטל במאתיים, אבל חז"ל גזרו שכלאי הכרם בדבר שבמנין לא בטל מחמת חשיבותו. ויש הוה אמינא שהגזירה התקבלה רק בתערובת חד פעמית של האיסור, אבל כשהאיסור נפל לכמות של מאתיים ואח"כ נפלה כל התערובת לכמות של מאתיים כנגד האיסור המקורי לא גזרו חז"ל. וכן מצינו בכתובות טו, א בענין אלמוני שאנס אשה ולא ידוע אם היה בעל יחוס כשר או פסול (גוי או ממזר), והנפקא מינה הוא להתיר אותה להינשא לכהן. הגמרא מסיקה שם שמדאורייתא הרוב קובע: אם רוב בני העיר כשרים מייחסים את האנס לרוב, ואם הרוב פסולים גם הוא פסול. אולם מדרבנן החמירו בענין יחוס משפחתי (מעלה עשו ביוחסין) והתירו אותה רק אם היו שני רוב: (1) רוב תושבי העיר כשרים, (2) היה אז יום השוק ובאו מרחוק לשאת ולתת ורוב אלה שבאו היו כשרים. ר"מ שולל במשנתנו ההוה אמינא להשוות ביטול של דבר שבמנין ליוחסין ופוסק שבדבר שבמנין גזרו חז"ל אפילו בשני רוב...

ועוד תירץ... פירשתי – ועוד חיזוק לגירסה 'ואחרות באחרות' מבלי לסייע לשמואל: בזבחים עד, א עוסקים בספק ספיקא יחד עם שני רוב, היינו כוס של עבודה זרה נפלה לכמות גדולה של כוסות מותרות (האוצר) – הרי ספק אחד ורוב אחד, ואז נפלה כוס אחת מן האוצר אל רוב כוסות של היתר (רוב א') לעומת האוצר), וכוס אחת מרוב א' נפלה לרוב ב', וכעת רוצים להשתמש בכל החפצים ברוב ב' בבת אחת (או בחפץ אחד ברוב א') הרי כאן ס"ס: שמא זה שנפלה מרוב א' לרוב ב' אינו זו שנפלה מן האוצר לרוב א', ואפילו א"כ אולי היא מן המותרות שבאוצר – הרי כאן שני רוב האוצר ורוב א'. ואילו במשנה של ר"מ מדובר בס"ס

אבל ברוב אחד – ה'אחרות' הראשונות היו שוות לכמות חבילות תלתן שנפלו בה היינו ספק אחד בלי רוב, ואז נפלה חבילה של תלתן אל הרבה חבילות ('אחרות באחרות') ליצור ס"ס: שמא זה שאני מוציא מן 'האחרות' השניות אינה זו שנפלה מן הראשונות, ואפילו א"כ אולי היא מחבילות התלתן המותרות ולא מכלאי הכרם, הרי רוב אחד. לפיכך אין מקום להשוות את משנתנו לסוגיא בזבחים. סיכום – שלש דיעות למה הגמרא בזבחים עד,א מתעלמת ממשנה זו בדיון בקשר לספק ספיקא: ר"ת: המלים 'ואחרות באחרות' לא מופיעות, והמשנה אינה עוסקת בספק ספיקא; רבינו יצחק: מקיים את הגירסא אלא בתירוץ א' מפרש שהאחרות הראשונות נפלו בשלימותן לאחרות שניות ויש רק ספק אחד; ובתירוץ ב' מפרש שהאחרות הראשונות היו שוות לכמות האיסור ורק האחרות השניות היו יותר, כך שיש ספק ספיקא אבל רק רוב אחד, ואילו בזבחים מדובר בס"ס ותרי רובי.

ד"ה נימא קסבר רב קדושה אחת הן ד עמוד א

הנושא – היסוד להוה אמינא של הגמרא.

תימה...שני – מעמד של חפץ לגבי מוקצה נקבע לפי מצבו ביה"ש של כניסת היום, ומאחר שהביצה היתה אסורה בטילטול ביה"ש שבין שבת ליו"ט שחל ביום א' היא ממשיכה באיסורה כל יו"ב, א"כ מה ההוה אמינא שרב סובר 'קדושה אחת הן'?

וי"ל...שבת הוא – הביצה נאסרה בטילטול ביה"ש בגלל השבת (לידתה בשבת), והכלל הוא שמוקצה נקבעה בגלל היום קדוש הנכנס ולא יום קדוש היוצא, לאמור: חפץ נעשה מוקצה כתוצאה מניתוק נפשי של אדם כלפיו הנובע מסיבות שונות. הרגשת ניתוק קיימת במלואה בתחילת היום (בין השמשות) כי אדם יודע שבמשך היממה הבאה לא יהיה לו ענין באותו חפץ, אולם בביה"ש של מוצאי יום קדוש תחושת הניתוק הולכת ונחלשת בשל הידיעה שבקרוב יזדקק שוב לחפץ, ולא נתפס בהם איסור מוקצה שיהיה בתוקף גם למחר...

ותימה...לשעבר – התולה קישוטים בסוכה מן הסתם מתנתק מהם נפשית תוך הקצתם ל'הידור מצוה', אלא אם התנה מפורש שאינו בודל מהם. ניתוק זה יוצר 'מוקצה למצותו' וגורם לדינים מסויימים בימי שבת ויו"ט וחול המועד: בחוה"מ אסור להשתמש בנוי להנאתו אולם מותר לטלטלו, ובשבת ויו"ט אסור לטלטלו. וקשה על קביעתנו שמוקצה חלה רק משום היום הנכנס: מצות סוכה בתוקף שבעה ימים בארץ ישראל, ובחו"ל שמונה מפני הספק מתי החל החג, וייתכן שיום השמיני באמת יום השביעי ומוסיפים יום תשיעי כי אולי הוא באמת שמיני עצרת. והרי סוכה ונוי סוכה מוקצה ביום השמיני (שמיני עצרת) בארץ ישראל ובחו"ל.

גם ביום התשיעי מאחר שביה"ש בצאת יום השביעי עדיין היו הסוכה והנוי אסורים משום מוקצה, ואיסור זה ממשיך ליום השמיני ובחור"ל ליום התשיעי (מספק שמא הוא באמת יום השמיני) – מכאן שחפץ נעשה מוקצה גם משום יום שעבר?

וי"ל...סוף – הקביעה שאין מוקצה משום יום שעבר בעינה, אבל סוכה ונוייה הם יוצאים מן הכלל ומוקצה משום יום שעבר. ההבחנה מובנת לאור דברינו למעלה בקשר לעצמת וחולשת ההתנתקות הנפשית של אדם מחפצו. לקראת צאת היום הולכת ונחלשת התנתקות זו עד שביה"ש חש אדם שוב קירבה לכל החפצים שברשותו. אבל אין זה כך ביחס לסוכה ונוייה משום שאם תזדמן לו סעודה בשעות שלאחר הצהרים כולל ביה"ש יהיה חייב לאכול בסוכה, לפיכך בתודעתו הסוכה עדיין מוקצה למצותה והניתוק הנפשי קיים במלוא עצמתו. סיכום – דין 'מוקצה' חל על חפץ בשל ניתוק נפשי שחש אדם כלפי חפציו מסיבות הקשורות ליום הנכנס ולא ליום שעבר, פרט למוקצה מחמת מצוה של סוכה.

ד"ה אלא בהכנה דרבה קמפלגי ד עמוד א

הנושא – סיבת המשך האיסור ליום טוב.

ותימה...איכא – ביצה שנוכדה בשבת נגמרה ביום ששי אלא נגזרה עליה איסור 'משום שבת אחר יום טוב', אבל למה שיימשך האיסור גם ליום טוב שחל ביום א'?

וי"ל...שייך הכנה – ראה תוס' ד"ה 'מלתא' בדף ב עמוד ב...

ועוד...סוף – לפי הסבר זה האיסור מדרבנן משא"כ בהסבר הקודם האיסור מדאורייתא כי הביצה הוכנה גם ביום לידתה.

סיכום – ניתן להסביר את האיסור ביו"ט שחל אחר שבת כדין תורה או מדרבנן.

ד"ה רבי יהודה אומר ד עמוד א

לעיל – תוס' ד"ה 'לדידי' ג, ב הוכיח שרבי יהודה סובר שמעולם לא נחלקו בית הלל ובית שמאי בנושא הביצה, ואיך הוא אומר כאן 'עדיין היא מחלוקת'?

מכל...סוף – ר"י סובר שלא נחלקו אבל ר"א רבו סובר שנחלקו.

ד"ה ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה ד עמוד ב

הנושא – אלו איסורים מדרבנן מותר לבטל לכתחילה ואלו לא.

הקדמה – א) ביומא עד, א חולקים רבי יוחנן וריש לקיש בקשר לפסוק (ויקרא ז, כג) 'דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו': רבי יוחנן סובר שאוכל פחות משיעור כזית חלב פטור ממלקות אבל עובר על איסור

דאורייתא כפי שמרומז במלה המיותרת 'כל'; ומכאן מסיק רבי יוחנן שחצי שיעור אסור מהתורה בכל האיסורים. ריש לקיש סובר שמדאורייתא חצי שיעור מותר כי הוא אינו דורש 'כל', אבל הוא מסכים שחצי שיעור אסור מדרבנן.

(ב) חולין צה, א: ההוא פלגא דזיתא תרבא (חצי זית חלב) דנפל בדיקולא דבשרא (לסיר של בשר) סבר מר בר רב אשי לשעוריה בתלתין פלגי דזיתא (מר בר ר"א פסק כריש לקיש שחצי שיעור אסור רק מדרבנן, ורצה להתיר את התערובת כפי 30 של היתר) אמר ליה אבוה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן (ורב אשי אמר לו 'אפילו למאן דאמר חצי שיעור אסור רק מדרבנן צריכים ששים של היתר ולא די בשלשים) ועוד האמר רבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה (ההלכה כר"יו שחצי שיעור אסור מהתורה וברור שאין לבטל את החצי זית של חלב בשלשים של היתר).

ואע"ג...לכתחילה – מדאורייתא יבש ביבש בטל ברוב (חתיכת איסור בטלה בשתי חתיכות של היתר), וחז"ל גזרו שאיסור בטל רק כשהתערב בשוגג... ומשני...מבטלין – והתרצן קובע כאן שבאיסורים דרבנן כמו מוקצה מותר לבטל לכתחילה...

ומשום...לכתחילה – ולכן כתוב במשנה בתרומות שם 'ונפלה לתוכן' ולא 'הפילה לתוכן', כי אין מבטלין איסור דאורייתא לכתחילה... ואם תאמר...ויבטל – מדאורייתא מפרישים תרומה רק מדגן, תירוש ויצהר וחז"ל הרחיבו את החיוב לכלול כל גידולי קרקע שאינו הפקר, כגון פירות האילן (ויש ראשונים שסוברים שגם סוגים אלה חייבים מהתורה בתרומה). וכעת לאור דברי התרצן שמבטלים איסור דרבנן לכתחילה למה בברייתא בדף ד, א אומר רבי אליעזר 'רואים את העליונות וגו', ורבי יהושע אומר 'אם יש שם מאה פומין וגו', הלא אפילו כשאין כמות כזאת מותר להוסיף קציעות של היתר לבטל את האיסור? וי"ל...אין מבטלין – יש להבחין בין סוגים שונים של איסור דרבנן: כאשר האיסור הוא מדרבנן אבל יש לו שורש בתורה, כגון תרומת פירות האילן שבאה בעקבות תרומה דאורייתא של דגן, תירוש ויצהר, נוהגים בה לענין ביטול כאילו היה מדאורייתא ואסור לכתחילה, משא"כ באיסור כמו מוקצה שאין לו שורש בתורה שמותר לבטל לכתחילה...

וכן משמע...ואמאי...אותם – הקדמות. קשה על מר בר רב אשי: קודם שאביו העמידו על טעותו ועדיין חשב שחצי שיעור אסור מדרבנן, למה לא הוסיף בשר היתר לתערובת כדי להגדיל את הכמות לששים נגד החלב ולא להקל בשלשים... אלא...הכי נמי...סוף – אלא מכאן ראייה שאיסור מדרבנן שיש לו שורש בתורה אין מבטלים לכתחילה, שהרי כזית שלם אסור מהתורה ומר בר ר"א לא רצה לבטל את החצי שיעור של חלב למרות שלדעתו אינו אסור אלא מדרבנן. סיכום – אין מבטלים לכתחילה איסור דרבנן שיש לו שורש בתורה.

ד"ה ונתקלקלו הלויים בשיר ה עמוד א

הנושא – למה נתקלקלו רק בשיר ולא בקרבנות.

הקדמה – ברייתא בפסחים נח,ב: מניין שאין דבר (קרבן אחר) קרב (נשחט) אחר תמיד של בין הערבים? תלמוד לומר (ויקרא ו,ה) 'והקטיר עליה חלבי השלמים' (והגמרא מקשה) מאי תלמודא? (איך מתורצת הקושיא ע"י פיסקה זו) אמר רבא 'השלמים' – עליה השלם כל הקרבנות כולם (הפיסקה מופיעה בפסוק שדן בקרבן תמיד שנקרב מידי בוקר, ומשמעותה שיש להשלים את כל קרבנות היום אחר תמיד של הבוקר ולא להשאיר שום קרבן עד לאחר התמיד של בין הערבים). ומכיון שדין זה כתוב בתורה בצורת עשה 'והקטיר עליה חלבי השלמים' הרי זו מצוות עשה.

בשיר...והקשה...לאחריה – הקדמה. נוסף על שני קרבנות תמיד שהיו מקריבים מדי יום היו מוסיפים בראש חדש שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים כולם עולות, ושעיר עזים לחטאת. בראש השנה היו מוסיפים על קרבנות התמיד והמוספים של ראש חדש גם מוסף של ראש השנה – פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים כולם עולות ושעיר לחטאת. וקשה: למה מתייחסת המשנה רק לקילקול בשיר ולא לקילקול בקרבנות והרי לא הקריבו את הקרבנות של ראש השנה? ואל תתרץ שלא התקלקלו בקרבנות ראש השנה כי לאחר שהעדים הופיעו אחר שהקריבו את התמיד של בין הערבים הספיקו להקריב קרבנות מוסף של ראש השנה, שהרי אסור להקריב קרבנות אחר תמיד של בין הערבים לאור הדרשה בפסחים נח,ב 'עליה השלם כל הקרבנות כולם'?

ותירץ...תמיד שנשחט – בפסחים נט,א מובא בברייתא שמחוסר כיפורים מביא קרבנו גם אחר התמיד של בין הערבים, כגון מצורע שנתרפא בערב פסח ולא הספיק להביא את כפרתו קודם התמיד, ואם לא יקריבנו לא יורשה להקריב קרבן פסח ונמצא חייב כרת על ביטול מצות קרבן פסח. מהברייתא משמע שבמקרה של חוסר ברירה התורה מתירה להקריב אחר התמיד של בין הערבים, ולכן גם באותה שנה שהעדים הופיעו באיחור הקריבו קרבנות מוסף של ר"ה אחר התמיד של בין הערבים, והקילקול לא היה אלא בשיר בשעת ניסוך היין בתמיד של בין הערבים...

ועוד...כרת – וניתן לתרץ גם שהתורה אוסרת הקרבה אחר התמיד של בין הערבים אפילו כשאין ברירה, אלא האופי החמור של קרבן פסח שביטולו מחייב כרת גורם לדחיית ה'עשה' הקלה יחסית של השלמת כל הקרבנות קודם התמיד של בין הערבים. ובמקביל גם ה'עשה' של קרבנות מוסף של ראש השנה חמורה משום שזו מצוה המוטלת על הציבור, ודוחה את ה'עשה' של השלמת כל הקרבנות קודם התמיד של בין הערבים...

ויש מפרשים...קרבנות – לא קילקלו במוסף כי כאשר הבחינו שעדים טרם הופיעו הקריבו קרבן שהתאים הן למוסף של ראש השנה אם אכן יופיעו העדים, והן לתמיד אם לא יופיעו, היינו בין הערבים הביאו כבש ועשו תנאי: 'אנו מקריבים כבש לעולה ושרים שיר של חול, אם עדים לא יופיעו יהיה זה קרבן תמיד של בין הערבים והשיר הולם לו, ואם עדים יופיע ויתברר שהיום ראש השנה יהיה זה אחד משבעת כבשי עולה הבאים בראש השנה, ואז נשלים את כל שאר מוספי ראש השנה ואח"כ נקריב את התמיד של בין הערבים עם שיר של ראש השנה. לפיכך לא היה קילקול בקרבנות אלא בשיר, כי אחר שבאו העדים התברר ששרו שיר של חול עם אחד מקרבנות מוסף של ראש השנה... ולא נהירא...סוף – אין לקבל פירוש זה, כי במסכת ראש השנה ל,ב בהסברו למשנה אומר רבי זירא: 'אמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבים', ואילו לפי ה'יש מפרשים' היה הקילקול במוסף כי שרו שיר של חול. סיכום – א) לא היה קילקול בהפסד המוספים או משום שהקריבם אחר התמיד של בין הערבים, או לפי ה'יש מפרשים' משום שהקריבו כבש לעולה על תנאי ולאחר ביאת העדים הוברר שהיה אחד משבעת כבשי מוסף של ראש השנה. ב) המקריב קרבן אחר תמיד של בין הערבים עובר על מצות עשה, פרט למצב שאי אפשר לדחות את ההקרבה או לדיעה אחרת כשהקרבן חמור במיוחד.

ד"ה הא לן והא להו ה עמוד א

הנושא – התאמת דברי רבי יוסי בעירובין עם סוגייתנו. פירוש...וא"ת...אסורה – רבי יוחנן בן זכאי חי בדור החורבן ורבי יוסי חי אחריו, ואם כרש"י התקנה של ריב"ז ביטלה את האופי של קדושה אחת משני ימי ר"ה, למה רבי יוסי שהיה בארץ ישראל ייחס לשני ימי ראש השנה קדושה אחת? ואין לומר...הוה – ואין לומר שרבי יוסי הסביר לתלמידיו מה היה הדין קודם לחורבן, כי לא נהגו התנאים לעסוק בדברים בעל ערך היסטורי בלבד... וכי תימא...בבל – ואל תאמר שרבי יוסי פסק עבור קהילה בבבל שעדיין נהגו כלפי הימים של ראש השנה בקדושה אחת, כי אין זה מתקבל על הדעת שרבי יוסי פסק עבור קהילה רחוקה שהיו לה רבנים משלה... וי"ל...סוף – רבי יוסי התייחס למצב שהיה קיים קודם החורבן, וזה שאמרנו שלא עסקו התנאים בנושאים הלכתיים שכל ערכם היה היסטורי הרי שכאן זה שונה, כי נוסף לערך ההיסטורי היה לפסק של רבי יוסי השלכות מעשיות לקהילת כבל בת זמנו.

ד"ה כל דבר שבמנין ה עמוד א

הנושא – משמעות המלים 'לשלשת ימים' עבור ביטול גזירת ציבור. יש...דהא...התיר להם – גזירות שמראש מקבל ציבור על עצמו רק לתקופה מוגדרת אינן ניתרות מאליהן בתום התקופה אלא בהכרזת ביטול מטעם הממונים על הציבור, וזאת לומדים מסיני שנאמר 'היו נכונים לשלשת ימים' היינו פרישה לזמן מוגדר, ולמרות זאת באה הכרזת היתר מפורשת 'שובו לכם לאהליכם'... ולא היא...לסוף שלשת ימים – אין זאת ראייה, כי המשמעות של 'לשלשת ימים' אינה שלשה ימים ולא יותר, אלא החל משלשה ימים קודם מתן תורה תפרשו מנשותיכם למשך תקופה בלתי מוגבלת... דאם...סוף – לעומת זאת אילו אמר הפסוק 'היו נכונים שלשה ימים' במקום 'לשלשת' היתה המשמעות פרישה לתקופה בת שלשה ימים בלבד, לפיכך אין ראייה מכאן שגזירה לזמן מוגדר צריכה היתר מפורש. סיכום – דיעה א' בתוס': מהפסוק 'היו נכונים לשלשת ימים' יש להסיק שגזירה שמקבל ציבור לתקופה מוגדרת, לא ניתרת מאליה בתום התקופה אלא בהכרזת ביטול מטעם הממונים על הציבור; דיעה ב' בתוס': אין ראייה משם לענין גזירות ציבור, לפיכך גזירה שהתקבלה מראש לזמן מוגדר אינה זקוקה להיתר מפורש.

ד"ה ובקש ר' אליעזר ה עמוד ב

הנושא – קושיא על רב אשי במסכת שבועות. הקדמה – ברייתא בשבועות טז,א: אמר רבי אליעזר שמעתי (מרבתי) כשהיו בונין בהיכל (במקדש השני) עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות (ובנו את הכתלים סמוך לקלעים) אלא שבהיכל בונין מבחוץ (חומת ההיכל נכנתה מחוץ לקלעים) ובעזרות בונין מבפנים (לקלעים) אמר רבי יהושע שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית (היכל ודי במזבח, וכן) אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים (מסביב לעזרות, וכן) קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה (מסביב לירושלים) מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא (המקומות שקודשו ע"י שלמה המלך עומדים בקדושתם אף לאחר הריסת החומה; קדושה זו מכונה 'קדושת מחיצה'. מהברייתא לומדים שרבי יהושע סובר קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד, אולם בקשר לדעתו של רבי אליעזר קיימת מחלוקת בגמרא. אמר רב אשי) לאו מכלל דרבי אליעזר סבר לא קידשה לעתיד לבא! (מאחר שרבי יהושע מנמק אי הצורך במחיצות משום קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא יש להסיק שרבי אליעזר המחייב מחיצות סובר לא קידשה לעתיד לבוא) אמר ליה רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא...וכי תימא קלעים לרבי אליעזר למה לי (אם קדושה ראשונה בעינה למה תלו יריעות קודם שהקריבו קרבנות) לצניעותא בעלמא (משום צניעות). וא"ת...קודם אכילה – הקדמה. וקשה: רבי אליעזר הפקיר פירותיו מתוך כוונה

שעניים יזכו בהם ויעלו לירושלים, והרי אם רבי אליעזר סובר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא (וגם קדושה שניה של עזרא בבית שני) למה ירצו עניים לזכות בפירות, הלא לשיטתו אין קדושה לירושלים לענין אכילת מעשר שני ורבעי בלא החומות והעני יצטרך להוציא כסף כדי לפדותם קודם האכילה, והעני יכול לקנות פירות חולין ולחסוך מעצמו טירחת הפדייה וטירחת הדרך?
 וי"ל... בלא פדייה – אין זה קשה לפי רש"י שמפרש שר"א סובר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבא ויוכלו העניים לאכול בלא פדייה בירושלים אף בלא חומות. אולם קשה על רב אשי בשבועות טז, א: איך העלה על דעתו שרבי אליעזר סובר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא כשכרור בברייתא כאן שר"א סובר קידשה לעתיד לבוא?
 אי נמי... סוף – או ניתן לומר שרבי אליעזר סובר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, ואע"פ שיתחייבו העניים לפדות את הפירות קודם אכילתם ירצו הם לזכות בהם, כי לאחר החורבן רבעי נוהג רק מדרבנן, ואין חיוב לפדותם לפי ערכם אלא בסכום זעום; וכן מובא בערכין.
 סיכום – רב אשי ורבינא בשבועות טז, א יכולים לפרש את רבי אליעזר בסוגייתנו הן לשיטה קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא והן לשיטה לא קידשה לעתיד לבוא.

ד"ה מכדי כתיב ה עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

פירוש... הקונטרס – פירוש רש"י מבוסס על ההנחה שהשכינה שרתה בסני באופן רצוף החל מיום עלייתו של משה רבינו לקבל את הלוחות הראשונים בשנה הראשונה ועד כ' באייר בשנה השניה כשעלה הענן מעל אהל מועד, וא"כ ההיתר 'במשוך היובל המה יעלו בהר' שנאמר בזמן הלוחות הראשונים התייחס לתקיעה העתידה להישמע ב-כ' באייר כעבור שנה...
 ודוחק... שניה – שני קשיים בפירוש רש"י: (1) ההיתר נכנס לתוקף עם שמיעת שופר כפי שנאמר 'במשוך היובל', ואין כל רמז בתורה שנשמעו קולות שמימיים ב-כ' באייר בשנה השניה, מכאן ש'במשוך היובל' התייחס ללוחות הראשונים...
 ועוד... לעיל – (2) הפיסקה 'אל מול ההר ההוא' כפי שרש"י מפרש קובעת שכל עוד ההר בקדושתו והשכינה עליו אסור לעלות אבל משנסתלקה השכינה מותר, כלומר מראש נקבע האיסור לזמן מוגבל; והרי הוכחנו בעמוד א' ד"ה 'כל דבר שבמנין' שאיסור שנקבע מראש לזמן מוגבל ניתן בהגיע הזמן ללא מנין אחר להתירו?
 לכן... ת"ש... כשנסתלקה השכינה – כשנאסרה העלייה להר בעת קבלת

הלוחות הראשונים היה מובן שהסיבה היא השראת השכינה ולאחר הסתלקותה תותר העלייה, אי לכך ההיתר 'במשוך היובל המה יעלו בהר' מיותרת; ומכאן ראייה שצריך מנין אחר להתירו...

והא דקאמר מכדי – וקשה: אם הראיה היא מהלוחות הראשונים למה מביאה הברייתא את הפסוק 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא' שנאמר בלוחות האחרונים?

זהו...מדי – 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא' אינו נחוץ להוכחת הברייתא שדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, והובא רק למנוע טעות אפשרית. ראיית הברייתא מבוססת כאמור על כך שניתן להבין מסברה שאיסור העלייה להר בוטל עם סילוק השכינה, ולמרות זאת אמר הקב"ה במפורש 'במשוך היובל' ללמד ש'דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו'. אולם יש מקום לומר ש'במשוך היובל' לא בא להתיר איסור שהתרתו מובנת מסברה, אלא להשמיע היתר שהוא בבחינת חידוש – שבתום התקיעה מותר לעלות להר אע"פ שהשכינה והענן עדיין שוררים במקום. ואם נאמר טעות זו נמצא שאין פסוק מפורש המתיר דבר שהסברה מתירתו, ונעלמת הראיה שדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו...

הא לא...א"כ...סוף – וכדי למנוע טעות זו הובא הפסוק 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא' ללמד שאסור היה בלוחות האחרונים לעלות להר כל עוד שררו שם השכינה והענן אפילו אם נסתיימו הקולות, וא"כ המצב שהיה בלוחות האחרונים היה מן הסתם גם בראשונים, שהיה אסור לעלות כל עוד ששררו שם השכינה והענן אפילו אם נסתיימו הקולות. ועתה שנדחית הטעות חוזרת הראיה, שמאחר שהפסוק מתיר איסור שהיתרו מובן מסברה הרי זה משום ש'דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו'.

סיכום – א) רש"י: לא נסתלקה שכינה עד כ' באייר בשנה השניה, וההיתר לעלות להר שנאמר בלוחות הראשונים נכנס לתוקף רק ב-כ' באייר; תוס': ההיתר נכנס לתוקף בעת הלוחות הראשונים.

ב) רש"י: הפסוק 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא' היא חלק מראיית הברייתא; תוס': הפסוק הובא כדי לשלול טעות אפשרית ולא כחלק מהראיה.

ד"ה מי לא מודה ה עמוד ב

הנושא – קשיים בפירוש רש"י ויישובם.

וא"ת...ופירש...ממקומה – קשה על רבא: מאחר שריב"ז החזיר את המצב לקדמותו והתקין לקבל עדות החודש כל היום, איך ייתכן שראש השנה יהיה יומיים כי ממה נפשך: אם באו העדים ביום ל' באלול הרי הוא ראש השנה, ואם באו ביום ל"א הרי הוא ר"ה? לשאלה זו השיב רש"י שרבא סובר שריב"ז לא

החזיר את המצב לקדמותו לגמרי אלא לענין קביעת התאריך של א' בתשרי לאמור, כשבאו עדים אחר המנחה ב-ל' באלול קבעו אותו יום כ-א' בתשרי, אבל חגגו ר"ה גם למחרת בקדושה אחת...

וקשה... ואימא... וביצה מותרת - קשה על רש"י: הקבלה שהיתה בידי רבא לא אמרה אלא שריב"ז התקין לקבל עדים כל היום, ולמה חשב רבא שריב"ז הבחין בין קביעת התאריך לקביעת יום השני כראש השנה בקדושה אחת יחד עם היום הראשון ולאסור ביצה שנולדה בראשון גם בשני, הלא יותר הגיוני לפרש שריב"ז החזיר את המצב לקדמותו לחלוטין וכשבאו עדים קודם מנחה או אחריה קבעו אותו יום להיות ר"ה לכל דבר, הן לענין התאריך והן לענין קביעת ר"ה באותו יום. ולפי זה האפשרות היחידה של ר"ה של יומיים היא, כשעברו 29 ימים באלול והתחילו את יום ה-30 בקדושה מתוך צפייה שיבואו עדים כמשך היום, ואם לא יבואו ייקבע מחר כר"ה והיום יהיה יום ל' באלול. וכעת אין מציאות של קדושה אחת, כי שמירת קדושת יום ל' לא היתה אלא מספק שאולי יבואו עדים, כאשר המושג קדושה אחת מתכוון למצב של שמירה על קדושת היום הראשון מתוך ידיעה ברורה שהוא באמת אינו ר"ה?

לכן... רבינו חננאל - הקשינו לעיל שתי קושיות על רבא: (1) אם ריב"ז החזיר את הענין לקדמותו למה חוגגים ר"ה יומיים כאשר העדים באו אחה"צ? (2) מנין לרבא שריב"ז ייחס לשני ימים אלה קדושה אחת ולא שתי קדושות? את השאלה הראשונה תירץ רש"י בעצמו ולשניה אין תשובה; אבל לפי גירסת רבינו חננאל בדברי רבא שתייהן מיושבות...

דגרוס... ומכל מקום... מותרת - ר"ח גורס בדברי רבא: '...מי לא מודה ריב"ז שאם לא באו עדים מן המנחה ולמעלה וגו' כלומר, אם באו עדים ביום ל' מן המנחה ולמעלה היה ריב"ז קובע ר"ה ליום אחד לכל דבר, ולא רק לענין מועדות כפי שחשב רש"י; ואם לא באו ביום ל' היה ריב"ז קובע ר"ה יומיים, לפיכך ביצה שנולדה ב-ל' באלול אסורה גם למחרת. מכל מקום נשאר השאלה השניה: על סמך מה קובע רבא שלפי ריב"ז יש לשני הימים האלה קדושה אחת, הלא היום הראשון נשמר בשל ספק אולי יבואו עדים והשני נשמר כי הוא באמת ר"ה? וי"ל... לאחזר מיד - לכן יש לשנות את ההסבר לגירסת ר"ח כלקמן: זה שאמר רבא 'שאם לא באו עדים' פירושו - אם לא באו ביום ל' בבוקר או בשעות של אחר הצהרים אלא סמוך לשקיעה כשלא היתה שהות לחקור אותם ולקבוע את היום כר"ה, אבל עדיין היה זמן לעשות מלאכה, אז למרות שידעו שהיום כבר לא ייקבע כר"ה גזרו קדושה על הדקות שנשארו עד לשקיעה ואסרו עשיית מלאכה. זאת אומרת שחלק מיום הראשון קודש אע"פ שידעו שאין הוא קדוש, וגם יום השני קודש, והרי זה היסוד של שני ימים עם קדושה אחת. לפי פירוש זה יש

לסכם ולומר, שתקנת ריב"ז התייחסה לעדים שבאו רק מן המנחה ולמעלה עד לזמן שכבר לא יספיקו לחקור ולקבלם, ובזאת מיושבות שתי הקושיות... והשתא... כדפירשתי – וכעת אין צורך לשנות את הגירסה בגמרותינו '...שאם באו עדים' לטובת גירסת ר"ח, כי ניתן להסביר גם את גירסתנו בדרך דומה 'מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה', היינו עד למספר דקות קודם השקיעה שגומרים את היום בקדושה וגם מחר בקדושה... ומכל מקום... הכי פירושו – דברי תוס' כפי שהם אינם מובנים, שכן הקושי הראשון בפירוש רש"י היה: מנין ידע רבא שלפי ריב"ז אם באו עדים מן המנחה ולמעלה שהיו קובעים ר"ה יומיים? והרי אין בדברי תוס' יישוב לקושיא זו, לפיכך יש לפרש את הקטע על פי המהר"ם וגירסתו. המהר"ם גורס בתוס' 'ומכל מקום יש ליישב פירוש רבינו חננאל ודקשיא לך א"כ היה שני ימים מספק', כלומר היקשנו למעלה על ר"ח שאם לפי גירסתו ('לא באו') לא באו העדים כלל ביום ל' למה יש קדושה אחת, הרי יום ל' נשמר בקדושה בשל ספק שמא יבואו העדים היום, ויום ל"א נקבע כר"ה בודאי? ואף שכבר יישכנו קושיא זו יש ליישבה גם בדרך אחרת...

מי לא מודה... סוף – מאחר שקודם לחורבן בתנאים שגרמו לשני ימי ראש השנה (בואם של העדים מן המנחה ולמעלה) היו מייחסים לשני הימים קדושה אחת, אז גם לאחר החורבן בתנאים שגרמו לשני ימי ראש השנה (לא באו העדים ביום ל' אלא ביום לא') הסכים ריב"ז לייחס ליומיים קדושה אחת. סיכום – לפירוש רש"י יש שתי קושיות על רבא: (1) אם ריב"ז תיקן קבלת עדים מהמנחה ולמעלה למה היה מכריז על יומיים של ר"ה כשהעדים באו מן המנחה ולמעלה? (2) מנין ידע רבא שריב"ז התייחס ליומיים אלה קדושה אחת? רש"י לפי גירסתו 'אם לא באו' מיישב את הקושיא הראשונה, ורבינו חננאל על פי גירסתו 'אם לא באו' מיישב את שתייהן. ניתן להעמיס את כוונת ר"ח גם בגירסת רש"י.

ד"ה מימות עזרא ו עמוד א

הנושא – איך חולקים נהרדעי על תנא.

וא"ת... וי"ל... סוף – רבי יוסי התנא לא אמר שאירע שעדים באו מן המנחה ולמעלה אלא מה היה הדין אילו נכנס לתוקף התקנה לא לקבל את העדים. נהרדעי טוענים שמבחינה עובדתית לא באו עדים מן המנחה ולמעלה פרט לאותה פעם, ולכן לא נכנסה התקנה לתוקף.

ד"ה יום טוב לגבי מת ו עמוד א

הנושא – קושיא על רבא ממשנה במסכת מועד קטן ויישובה.

לא

ותימה...מלאכה – המשנה במו"ק אוסרת חפירת כוכים בסלע בחול המועד לקבורת המת משום טירחה יתירה, והרי אם רבא מתיר לחפור כוך ביו"ט שני כל שכן שמותר בחוה"מ?
 וי"ל...המועד – הכוונה שם היא לחפירת הרבה כוכים, ורבא התיר חפירת כוך עבור מת מסויים שבפנינו.

ד"ה והאידנא דאיכא חברי חיישינן ו עמוד א
 הנושא – תקנת רבינא לגבי ימינו.

והשתא...ואין לומר...להתירו – בימינו שאין סכנה כזו מותר לעשות עבור המת כל מה שמוזכר כאן ואין לטעון שגזירת רבינא מעולם לא הותר ע"י מנין, כי...

דכיון...והכי נמי...שבמנין – גזירה שהתקבלה במנין מתוך נימוק של סכנה, כגון גזירת רבינא או האיסור על שתיית מים שעמדו בחוץ ללא כיסוי, אינה זקוקה למנין אחר להתירה (יורה דעה סימן קט"ז, בפרי חדש)...

ומכל מקום...לזלזולי ביה – אבל ר"ת אסר על בני העיר מלאו"ן לעשות מלאכה למת ביו"ט שני מהחשש שמא יתחילו לזלזל בקדושת היום גם בתחומים אחרים. והביא ראיה משבת קלט, ב בו מסופר שבני העיר בשכר שאלו אם מותר לעשות מלאכה עבור המת ביו"ט שני, ורב מנשיא השיב 'מת, לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין, לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני', ונימק את האיסור 'לפי שאינן בני תורה' (בני בשכר אינם תלמידי חכמים ועלולים לזלזל בקדושת יו"ט שני אם נתירם לעשות מלאכה עבור המת). ובפסק הדין לקהילת מלאו"ן כותב ר"ת: 'בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה!?' (למה אתם חושבים שאתם בני תורה יותר מאנשי בשכר)...

אבל...ומשני...בשולי נכרים – המעיין שם ביבמות יבחין בהבדל שבין הנאמר שם למה שמצוטט כאן בתוס', ולכן או שנפלה טעות בתוס' או שהיתה לר"י גירסה אחרת ביבמות, ויש לפרש את הר"י כלהלן: חז"ל אסרו מאכלים שגויים בישראל אפילו שהם על טהרת הכשרות, מתוך רצון להקטין את המגע בינינו לבינם למנוע אפשרות של נשואי תערובת. האיסור של חז"ל מתייחס רק למאכלים חשובים, אבל רבי יוחנן אסר על בני העיר גבלא לאכול תורמוסין (גידולי קרקע ממשפחת הקטניות) אע"פ שאינו מאכל חשוב ולא 'עולים על שולחן מלכים', משום שלא היו בני תורה והיה חשש שמא ייטמעו בין הגויים. הר"י מציין שהיום אוכלים מבישול עכו"ם שאינו עולה על שולחן מלכים ולא חוששים לטענה 'בני תורה'...

והרב רבי יחיאל...להתיר – אין ראיה מזה שאנו אוכלים מבישול עכו"ם שאינו

עולה על שולחן מלכים, שכן אם התירו בישול עכו"ם שנעשה בצינעה אין לזה ולא כלום לקבורת מת ביו"ט שני שנעשה בפרהסיא... ועוד...סוף – פקידים יהודיים של המלך הפטורים מעבודה בשבת וחג ייאלצו לעבוד כשהגוים יראו שעושים מלאכה ביו"ט. סיכום – ר"ת: אפילו בימינו שאין לנו משועבדים לגוים אסור לקבור מת ביו"ט שני, משום שאין לנו טובים מהיהודים שחיו בתקופת האמוראים שעליהם נאסר הדבר בנימוק שאינם 'בני תורה'; וכן יש לחשוש למצבם של פקידים יהודיים המשועבדים לרשויות הגויים. הר"י: מותר לקבור מת ביו"ט שני מכיון שיש דברים שאנו נחשבים היום כ'בני תורה' יותר מהדורות הקודמים, כמו בישול עכו"ם של מאכלים לא חשובים. רבי יחיאל: אסור לקבור בפרהסיא.

ד"ה הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ו עמוד א

הנושא – למה ביצת אפרוח מוקצה.

פירש...ותימה...סבירא להו – רבי שמעון סובר מוקצה רק במצב של ניתוק נפשי מוחלט מהחפץ, כגון גרוגרות וצימוקים שאדם: (1) העלה לגג במו ידיו; (2) עד התאנים נעשים גרוגרות והענבים נעשים צימוקים הם עוברים תהליך שבו אינם ראויים לאכילה. ומאחר ששמואל ורבי יוחנן פוסקים כרבי שמעון ראוי שינמקו את ההיתר בכך שאין כאן מוקצה מלכתחילה, ולמה השמיעו את הנימוק 'הואיל ומתיר עצמו בשחיטה'?

וי"ל...טעמא – שתי תשובות בדבר: (1) שמואל ורבי יוחנן נימקו את הדין לשיטת רבי יהודה למרות שהם סוברים כרבי שמעון...

אי נמי...בשבת – (2) מידת הניתוק הנפשי מביצת אפרוח ביה"ש דומה למידת הניתוק מגרוגרות וצימוקים. וכך הבינו תוס' את הסוגיא בשבת מה,ב: בעא מיניה ההוא סבא קרויא (סבא קרויא שאל את רבי יוחנן) קינה של תרנגולת (שהיתה בו ביצת אפרוח מתחילת ביה"ש ואשר דינה) כגרוגרות וצימוקים (ואסורה משום מוקצה) מהו לטילטולי בשבת? (האם מותר לנער את הביצה מן הקן או שמא נעשה הקן בסיס לדבר אסור החל מביה"ש, ואף ניעור הביצה לא היה מתיר את הקן כלומר, האם הטלת הביצה דומה ל'מניח' והקן הוא בסיס או דומה ל'שכח' והקן אינו בסיס) אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולין (ורבי יוחנן משיב שמאחר שהקן מיועד לתרנגולות דומה ההטלה ל'מניח' והקן נעשה בסיס לדבר אסור).

סיכום – אפילו רבי שמעון שמיקל במוקצה מודה שביצת אפרוח אסורה כי הניתוק הנפשי ממנה דומה לניתוק מגרוגרות וצימוקים.

ד"ה וכי מה בין זה ו עמוד א

הנושא – קושי על קושייתם של רב כהנא ורב אסי.
הקדמה – א) השוחט בהמה ומצא בה עובר בן שמונה חדשים מליאים חי ('בן פקועה' על שם שנפקע מבטן האם) מותר להורגו בכל דרך ואוכל; וכן השוחט בהמה ומצא בה עובר בן שמונה או תשעה חדשים מליאים מת מותר לאכלו על סמך שחיטת האם, כפי שדורשים בחולין סט,א: (דברים יד,ו) 'וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו' – 'בבהמה' ללמד שבהמה בתוך בהמה ניתרת בשחיטת האם. (אחרונים חוקרים אם ההיתר הוא משום ששחיטת האם נחשבת כאילו נשחט גם הוולד, או ששחיטת האם מתירה כל מה שבתוכה אבל לא ששחיטתה נחשבת כשחיטת העובר. ספר 'לב אריה' על חולין עד,א; 'חזון יחזקאל' לתוספתא חולין פ"ד).

ב) מצא בה בן תשעה חדשים מליאים חי נחלקו התנאים: רבי מאיר סובר שאחר תשעה חדשים נחשב העובר ל'בהמה' בפני עצמה ואינה עוד בכלל 'בן פקועה', ולמרות שר"מ מודה שבן תשעה מת מותר בשחיטת האם הרי זה משום שאין לו היתר אחר משא"כ בנמצא חי שאפשר לשחטו והתורה הוציאה אותו מכלל ההיתר. חכמים סוברים שרק חדשים יחד עם לידה טבעית הופכים את העובר לבהמה, ולכן כשנקרע ממעי אמו לאחר שחיטתה אפילו בן תשעה חי ניתר בשחיטת אמו (חולין עד,א במשנה); הלכה כחכמים.

ג) בחולין עה,א אומר רבא: ארבעה סימנים אפשר ביה רחמנא (עובר ניתר ע"י שחיטת שני סימני האם – הקנה והוושט, ובעת הצורך בקנה ובוושט שלו) לאמור הפסוק שמתיר עובר בשחיטת אמו לא בא לבטל שחיטת העובר, אלא רוצה מותר לאכלו אגב שחיטת אמו, ואם אינו יכול משום שהאם טריפה ניתר העובר ע"י שחיטתו אף שלא נולד לידה טבעית.

ד) כאשר רבא אמר שהעובר ניתר גם ע"י שחיטתו העובר חייב להיות בחזקת בר קיימא ולא נפל, וזו נקבעת באחת משתי דרכים: 1) ממתנינים 8 ימים אחר שיצא מהאם, 2) כלו חדשיו (עברו עליו תשעה חדשים מליאים).

דהתם...מותר – היקשו על תשובת רב 'הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה' שכן עגל שנולד מטריפה לא ניתר בשחיטתה אבל ניתר בשחיטתו?

דהתם...מותר – היקשו על תשובת רב 'הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה', שכן עגל שנולד מן הטריפה אינו ניתר בשחיטת אמו אבל ניתר בשחיטתו?

ותימה...כהאי גוונא – הקדמות. וקשה: מאחר שביה"ש מותר להושיט סכין לרחם האם ולשחוט את העובר, נמצא שאפילו עגל שנולד מטריפה נחשב מוכן?

וי"ל...סימנים – כאשר רב כהנא ורב אסי היקשו על רב 'ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה' הם ידעו שאין מקום לקושיא זו לרבא שפסק בודאות ש'ארבעה סימנים אפשר ביה רחמנא', אלא היקשו לשיטת רבי אושעיא (חולין

עד,א) שמסתפק אם שחיטה מועילה בעובר והחידוש של בן פקועה הוא שגם שחיטת אמו מתירה אותו, או שכל עוד לא נולד העובר בחיי האם רק שחיטת האם מתירתו, כלומר יש לעובר ארבעה סימנים או לא?
אי נמי...מיקרי מוכן – או שהיקשו לפי רבא שסובר 'ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא', אלא העובר אינו 'מוכן' כי אסור לשחוט בסכין שמוסתרת מעיני השוחט...

ועוד...סוף – הקדמה ד. הם היקשו לפי רבא, אלא כאן העובר אינו מוכן ביה"ש משום שמדובר שמלאו לו תשעה חדשים בעיצומו של יום החג, ובביה"ש לא היתה מועילה השחיטה משום ספק 'נפל'.

סיכום – קשה על קושיית רב כהנא ורב אסי, כי ביה"ש היה מותר להושיט סכין לתוך האם ולשחוט העובר, נמצא שאפילו עגל שנולד מטריפה נחשב מוכן? ושלוש תשובות בדבר: 1) רב כהנא ור"א היקשו לשיטת רבי אושעיא (חולין עד,א) שמסתפק אם שחיטה מועילה בעובר; 2) היקשו לפי רבא ('ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא') אלא שהעובר אינו 'מוכן' משום ששחיטה בסכין מוסתרת מעיני השוחט פסולה; 3) היקשו לפי רבא, וכאן העובר אינו 'מוכן' ביה"ש כי מדובר שמלאו לו 9 חדשים ביום החג, ובביה"ש היה ספק 'נפל' ששחיטה אינה מועילה בו.

ד"ה השתא מוכן לאדם ו עמוד ב

הנושא – הבהרת הראיה מהמשנה.

ותימה...והיכי...לכלבים – משנה זו עוסקת בדיני שבת, ומכיון שאסור לשחוט ערב שבת ביה"ש משום ספק שבת אין מציאות של מוכן לאדם ואין ראיה?

על כן...מעיו"ט – במקום 'אם לא היתה נבלה מערב שבת' גורס הר"י 'ערב יום טוב' וכעת הראיה בעינה, כי מותר לשחוט ביו"ט ובבין השמשות בערב יו"ט... ולא...משנה – בדף ב,א מובאת ראיה ממשנה זו שההלכה כת"ק שאין מוקצה (בסוגים הקלים) בשבת; מכאן שמדובר בשבת ולא ביו"ט וחזרת קושייתנו... וי"ל...ואמאי...מוכן לכלבים – המשנה עוסקת בהלכות שבת, אבל רבי יהודה קיפל בניסוח הפסק משמעות גם לענין יום טוב. רבי יהודה מסיים פסקו במלים 'לפי שאינה מן המוכן' שהן מיותרות כי גם בלעדדיהן מבינים שהוא אסור טילטול נבילה מפני שבין השמשות היה אסור לשחטה והיא מוגדרת 'מוקצה מחמת איסור'. ולכן יש להבין את כוונתו כלהלן: 'אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה' משום מוקצה מחמת איסור שחיטה, ואפילו אם לא היה איסור כזה כמו ביום טוב גם אז תיאסר הנבילה לכלבים 'לפי שאינה מוכן לכלבים' הואיל ומוכן לאדם לא

הוי מוכן לכלבים.

ותימה...לרבות יום טוב – בשבת מב,ב מובא במשנה: אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו שמן (שמטפטף כי אסור לבטל כלי מהיכנו כי עד עכשיו היה מותר לטלטלו אבל אם השמן יטפטף בו ייאסר הטילטול מחמת השמן שהוקצה להדלקה) ואם נתנו מבעוד יום (יום ששי) מותר (אינו חייב לסלקו בשבת) ואין נאותין הימנו (ואסור להשתמש בשמן שטיפטף מן הנר) לפי שאינו מן המוכן. וקשה: הפיסקה 'לפי שאינו מן המוכן' במשנה זו מיותרת כי גם בלעדיה מבינים שהשמן אסור משום מוקצה להדלקה, ואם צודק הר"י שהפיסקה 'לפי שאינו מן המוכן' במשנה 'מחתכין את הדלועין' מיותרת ובאה לרבות דין ששייך ביום טוב גם הפיסקה במשנה זו באה לרבות דין הנוגע ליום טוב. אבל זה לא ייתכן מכיון שביו"ט מותר להנות משמן שטיפטף מהנר מאחר שהאש עצמה אינה מוקצה?

וי"ל...המוכן – הר"י יתרן שהפיסקה לא באה לרבות דוקא עניינים הנוגעים ליום טוב, ולכן היא באה לאסור הנאה מהשמן אפילו אחר שנכתה האש מאחר שביה"ש היה השמן מוקצה להדלקה...

והרב רבי יעקב...סוף – הרב ר"י מקורבייל חוזר אל קושיית תוס': איך מוכח מהמשנה שמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים כאשר בין השמשות אסור לשחוט ובהמה אינה מוכנה אפילו לאדם? כזכור היסוד של מוקצה הוא ניתוק נפשי של אדם מחפצו בין השמשות, ורבי יעקב טוען שאם במשך השבוע בהמה שמוכנה לאדם עומדת בתודעתו גם לשימוש כלבו, כשיגיע בין השמשות כליל שבת ונוצר הניתוק בינו לבהמה לגבי האדם עצמו לאור האיסור לשחוט, ראוי שיימשך בתודעת האדם יחס של קירבה של הבהמה לכלבו. אבל מאחר שרבי יהודה סובר שבבין השמשות לא היתה הבהמה מוכנה לכלבים יש להוכיח שגם במשך השבוע לא היתה מוכנה לכלבים אף על פי שהיתה מוכנה לעצמו, ומכאן שמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים.

סיכום – ההוכחה מדברי רבי יהודה שמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים נלמדת לפי הר"י מהפיסקה המיותרת 'לפי שאינו מן המוכן', ולפי הר"י מקורבייל מעצם הפסק של רבי יהודה שמוכן רק אם סוברים מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים.

ד"ה מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם ו עמוד ב

הנושא – קושיא על רבה ורב יוסף.

וקשה...לכלבים – אם נכון 'דדעתיה דאיניש אכל מידי דחזי ליה' למה אסר רב אפרוח שנולד ביו"ט, הלא בין השמשות היה האפרוח שבביצה מוכן לאכילת כלב וממילא גם בעל הביצה חשב עליה כאוכל?

וי"ל...סוף – 'מוכן' פירושה האוכל אם יוגש היה נאכל ע"י הכלב, אבל אין די

בזה ליצור קשר נפשי בין אדם לאוכל על מנת שלא יחול עליו שם מוקצה, אלא החלטתו שהאוכל באמת יוגש לכלב. ולפי זה האפרוח אינו מוכן לכלבים כי אפרוח בתוך ביצה אינו מוגש למעשה לכלב.
סיכום – כדי שאוכל ייחשב 'מוכן לכלבים' דרושים שני תנאים: (1) כלב יאכל אותו אם יוגש לו; (2) דרך העולם להאכיל כלבים אוכל כזה.

ד"ה עגל שנוולד ו עמוד ב

הנושא – הבחנה בין עגל שנוולד ביום טוב לבין ביצה שהוטלה ביום טוב. ותימה...ביצה – למרות שהעגל מוכן אגב אמו ואינו מוקצה, למה לא אסרוהו משום פירות הנושרין או משקין שזבו, שהרי גם ביצה שהוטלה מתרנגולת העומדת לאכילה ואינה מוקצה אסורה משום הגזירות הללו?
 וי"ל...סוף – אדם אינו טועה בין בעלי חיים לאוכל, לפיכך אין חשש שהתרת בעלי חיים תביא לקטיפת פירות או סחיטתם.

ד"ה ביצים גמורות (על פי המהרש"ל) ו עמוד ב

הנושא – התאמת דברי רב הונא לשיטת בית הלל במסכת עדיות. **הקדמה** – א) בעדיות (פרק ה,א) כתוב: ...ביצת נבילה (ביצה בתרנגולת שנשחטה שלא כדין כגון בסכין פגומה) **אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק** (אם הביצה נגמרה לגמרי בקליפתה הקשה וראויה להימכר) מותרת (באכילה) **ואם לאו** (אין קליפתה קשה) אסורה (כמו הנבילה עצמה שדין בשר נבילה עליה) כדברי בית שמאי (המקילים בביצה שקליפתה קשה) בית הלל אוסרין (אפילו בקליפה קשה) ומודים (ב"ש מודים) בביצת טריפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור (ביצה בתרנגולת שנשחטה כדין ומצאו שאחד מאבריה פגום כגון חור בריאה, ב"ש מודים שהביצה אסורה משום שנגמרה באיסור, שלא כביצת נבילה שנגמרה בהיתר אלא שהתרנגולת נאסרה בשעת השחיטה).
 ב) אסור לאכול, לבשל או להנות מבשר וחלב, כפי שדרש דבי רבי ישמעאל בחולין קטו, ב: 'לא תבשל גדי בחלב אמו' נאמר שלש פעמים (שמות כג,יט; שם לד,כו; דברים יד,כא) אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה.
 ג) במשנה בחולין קיג,א חולקים התנאים באלו בעלי חיים כלולים באיסור בשר וחלב: בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה (לא רק אסור לאכול אלא גם) אסור לבשל ואסור בהנאה (וה"ה בבשר עוף או בשר חיה שאסורים מהתורה; תוס' שם ד"ה 'בשר ובמהרש"א') בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה (או) בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה (אפילו מדרבנן כשיש היכר שאחד מהם טמא למנוע מראית עין. התנא אינו מזכיר אכילה, כי בכל מקרה אסור לאכול את התערובת כי אחד המרכיבים בא מבעל חי טמא) רבי עקיבא אומר חיה ועוף (בישולם בחלב והנאתם) אינם

מן התורה שנאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו' שלש פעמים - פרט לחיה, ולעוף ולבהמה טמאה (אבל אכילתם אסורה מדרבנן) רבי יוסי הגלילי אומר נאמר (דברים יד, כא) 'לא תאכלו כל נבלה' ונאמר (שם) 'לא תבשל גדי בחלב אמו' - את שאסור משום נבילה (שאסור לאכלו ללא שחיטה) אסור לבשל בחלב (לפיכך) עוף שאסור משום נבילה יכול (הייתי חושב) יהא אסור לבשל בחלב תלמוד לומר 'בחלב אמו' יצא עוף שאין לו חלב אם (אבל חיה כלולה באיסור בשר וחלב).

סיכום - חכמים כוללים חיה ועוף באיסור בשר וחלב מהתורה; ר"ע ממעט חיה ועוף מאיסור תורה וסובר שחז"ל אסרו אכילתם והתירו בישולם והנאתם; ר"י הגלילי אוסר בשר חיה וחלב מהתורה ומתיר אכילת בשר עוף בחלב אף מדרבנן. וקשה...בחלב - הקדמה א. במסכת עדיות בית הלל מחשיבים ביצה גמורה בקליפתה הקשה כבשר התרנגולת כל עוד שלא הוטלה, ואיך מתירה הברייתא כאן לאכול חלב יחד עם ביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת, כולל: 1) אלה שקליפתן קשה, 2) בלי קליפתן ואינן מחוברות בגידים, 3) ואף אלה שעדיין מחוברות, ואין לתרץ שהברייתא כבית שמאי?

וי"ל...מודו - הקדמות ב-ג. בית הלל סוברים כרבי עקיבא שבשר עוף וחלב מותר מהתורה אלא חז"ל אסרו אכילתם. ולמרות שביצים בכל צורתן (בקליפה קשה, ללא קליפה ולא מעורה בגידים, וכל שכן המעורות) הן כבשר, חז"ל הוציאו אותן מכלל גזירת בשר עוף וחלב. וכעת מוכן למה בית הלל אסרו אפילו ביצים גמורות שנמצאו בתוך נבילה אבל התירו ביצים בחלב...

וקשה...דאסר - בעירובין סב, ב מדגימה הגמרא עד היכן האיסור על תלמיד להורות הלכה בפני רבו, שאפילו שאלה פשוטה כמו אכילת ביצים בתבשיל חלבי אסור לו לפסוק בפניו. ואע"פ שלא נאמר כך במפורש ברור שמדובר שם בביצים שנמצאו בתרנגולת אחר שחיטתה, כי אפילו עם הארץ יודע שביצה שנולדה מותרת לאכול בחלב ולא היתה באה שאלה כזו בפני רבו. וקשה: הסוגיא בעירובין התכוונה לשאלה פשוטה שכל תלמיד יכול להשיב עליה, א"כ למה בחרה הגמרא 'אפילו' במקרה של ביצים גמורות בתוך התרנגולת כולל: המעורות בגידין, ביצים בשלב מתקדם שאינן מעורות, ואלה שבקליפה הקשה, כי למרות שבית הלל והתנא קמא בסוגייתנו מתירים, הרי זה משום שפוסקים כר"ע שבשר עוף וחלב אינו מדאורייתא, אבל קיימת גם הדיעה של רבי יעקב בברייתא שבשר עוף וחלב אסור מדאורייתא, וביצים גמורות המעורות בגידין הן ממש בשר. וא"כ מי שנשאל שאלה של ביצים וחלב צריך להיות בר סמכא הלכתית כדי להכריע בין הדיעות, וראוי שהגמרא בעירובין תדגים את איסור הוראה בפני הרב בשאלה יותר פשוטה?

וי"ל...לאכלן בחלב - גירסת מהרש"ל: '...דביצים גמורות שאינן מעורות'

כלומר, בית הלל והתנא קמא בברייתא שפוסקים כרבי עקיבא בחולין קיג,א שבשר עוף וחלב מותרים מן התורה, וכך רבי יעקב בברייתא שפוסק כחכמים במשנה שם שאוסרים בשר עוף וחלב מן התורה, מסכימים שבעיה זו אינה נוגעת כלל לביצים גמורות שאינן מעורות בגידים שהן אינן נחשבות כבשר. וי"ל שבעירובין התכוונו לאכילת ביצים גמורות שאינן מעורות שנתכשלו בתבשיל חלבי, ואף שהכל מודים שזה מותר אסור לתלמיד להורות על כך בפני רבו...

וטעמא...סוף – ואם תקשה: כעת שהכל מודים שביצים שאינן מעורות אינן בכלל בשר כל שכן ביצה בקליפה קשה אינה בשר, וא"כ למה אסרו בית הלל אכילת ביצת נבילה בקליפתה הקשה? וי"ל שבית הלל מודים שאין ביצה כזו בכלל בשר, אלא אסורה כסייג לאיסור אכילת ביצה טריפה שהיא בודאי אסורה מהתורה משום שנגמרה באיסור.

סיכום – א) ב"ה סוברים שבשר עוף וחלב מותר מהתורה אלא חז"ל אסרו אכילתם, וביצים גמורות לא נכללו בגזירה משום שאינן בשר, וזה נאמר לגבי כל צורות של ביצים גמורות כולל המעורות בגידים. רבי יעקב בברייתא סובר שבשר עוף וחלב אסור מהתורה, וביצים מעורות נאסרו מדרבנן משום שקרובות לבשר.

ב) בית הלל אוסרים אכילת ביצת נבילה אפילו בקליפתה הקשה כסייג לאיסור אכילת ביצת טריפה.

ד"ה וכי תימא קמ"ל וד"ה מני ו עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

פירוש...מנין ליה – רש"י מפרש: 'קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין', שהברייתא שמתירה ביצים גמורות בתרנגולת ביום טוב משובשת כי לא מצינו היתר זה בשום משנה...

ותימה...משובשת היא – אם נקבל פירוש זה החוליה האחרונה בסוגיא – הקטע 'אלא הא דתניא השוחט...מני לא ב"ש ולא ב"ה' – חסרת משמעות, שכן השתלשלות הסוגיא לפי רש"י היא: (1) דיוק: 'עם יציאתה נגמרה ומותרת לאכלה ביום טוב' – הא במעי אמה אסורה לאכלה ביו"ט; (2) התקפה על הדיוק: 'והא תניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב'; (3) הצעה ליישב את ההתקפה: 'וכי תימא קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין' – אין להתייחס לברייתא כי היא משובשת כי לא מצינו בשום משנה היתר כזה; (4) דחיית ההצעה: 'הא נמי תנינא ביצה שנולדה...', ועד כאן לא פליגי בית הלל ובית שמאי אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין' – המלה 'נולדה' מרמזת לדין שמופיע בברייתא, כי מחלוקתם של ב"ש וב"ה היא רק בענין

'נולדה' אבל קודם שנולדה כשהביצה עדיין בתרנגולת מותר לאכלה ביו"ט לדברי הכל; (5) נסיון לבטל את הדחייה ולהחזיר ההצעה שהברייתא משובשת: 'וכי תימא ב"ה אפילו במעי אמן נמי אסרי, והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולדה נמי שרו' – הברייתא שמתירה ביו"ט ביצים במעי אמן היא משובשת וב"ה אוסרים ביצים שנולדו ביו"ט וגם ביצים שנמצאו במעי אמן. ואל תדייק מהמלה 'שנולדה' שכן נקטו ב'נולדה' רק להדגים עד היכן ב"ש חולק על האיסור עד שהוא מתיר אפילו ביצים 'שנולדו'; (6) ולפי סדר הדברים ראוי שתבוא עתה תשובה לנסיון לקבוע שהברייתא משובשת, אבל המשך הסוגיא עושה את ההיפך הגמור ומוכיח שהברייתא משובשת, והרי זה בלתי מובן?

על כן...הברייתא – לכן יש לפרש שלב (3) 'וכי תימא קמ"ל בברייתא וגו' לא כניגוד למשנה כפי שעשה רש"י אלא כהשלמתה כלהלן:

דאי...ופריך...סוף – השתלשלות הסוגיא לפי תוס': (1) הדיוק: 'עם יציאתה נגמרה וגו' – הא במעי אמה אסורה לאכלה ביו"ט; (2) התקפה על הדיוק: 'והא תניא, השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביו"ט'; (3) הצעה ליישב את ההתקפה: 'וכי תימא קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין' – רב הונא ורב שאוסרים ביצה במעי אמה סוברים שגם בית הלל אוסרים אותה, והברייתא שמתירה נאמרה לשיטת בית שמאי ותפקידה להשלים ידיעה בשיטתם שלא היינו מבינים ממשנתנו. המשנה מלמדת שב"ש מתירים ביצה 'שנולדה' ביו"ט, והיינו מסיקים שב"ש מתירים דוקא 'נולדה' אבל ביצים במעי אמן חמור יותר וגם ב"ש אוסרים, ולכן כדי להבהיר את שיטתם אומרת הברייתא שב"ש מתירים גם ביצים במעי אמן. מכאן ששלב זה בא לקרב את הברייתא למשנה ולא להרחיקה כפי שפירש רש"י; (4) דחיית ההצעה: 'הא נמי תנינא ביצה שנולדה... ועד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין' – ההצעה מוטעית שהרי ביצים במעי אמן הן במצב הלכתי קל יותר מאשר 'נולדה', שכן אפילו ב"ה האוסרים 'נולדה' מתירים במעי אמן. וכן משמע מלשון המשנה: 'ביצה שנולדה...ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל', כלומר חולקים ב'נולדה' אבל במעי אמן מודים שהביצה מותרת; (5) נסיון לבטל את הדחייה ולהחזיר את ההצעה שרב הונא כב"ה והברייתא כב"ש: 'וכי תימא ב"ה אפילו במעי אמן נמי אסרו והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולדה נמי שרו' – רב הונא מסתמך על בית הלל האוסרים את הביצה ביו"ט בין בנולדה ובין במעי אמה, והסיבה שניסחו את מחלוקתם ב'נולדה' היא להדגיש עד היכן מגיעה שיטת ב"ש, שאפילו 'נולדה' מותרת באכילה והברייתא היא השלמה לדברי ב"ש; (6) תשובה לנסיון: 'אלא הא דתניא השוחט... מני לא ב"ש ולא ב"ה' – אי אפשר לומר שהברייתא היא השלמה לדברי בית שמאי שהרי

קבלנו את העקרון שנמצאה במעי אמה היא מצב הלכתי קל ביחס לנולדה, ועתה אם ב"ש מתירים ביצה שנוכדה ק"ו שמתירים ביצה שנמצאה, וא"כ אין צורך כברייתא להשלים ידיעה שמוכנת בקל וחומר. וכעת היות שאין ליישב את הברייתא על רקע הנחה שבית הלל אוסרים 'נמצאה' ובית שמאי מתירים 'נולדה ונמצאה', יש לשנות את ההנחה ולומר שהכל מתירים 'נמצאה' והברייתא היא כללית, כלומר אי אפשר לפרש שרוב הונא מתכוון לאסור ביצה שנמצאה ביו"ט במעי אמה.

סיכום – הפירוש המדויק לפסקה 'וכי תימא קמ"ל כברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין' היא, שהברייתא באה (לכאורה) להשלים את משנתנו, ולא כפי שפירש רש"י שבאה לחלוק על המשנה.

ד"ה לומר לך ז עמוד ב

הנושא – דחיית אחד הפירושים של רש"י בענין.

ולא...לי – אם הקב"ה מסר למשה רבינו שחמץ אסור בככותבת למה שוב נאסר חמץ בפסוק?

על כן...סוף – פירוש א' של רש"י עדיף שמאחר ששיעור חמץ גדול מכזית התורה בודאי מתכוונת לככותבת, שהוא שיעור אוכל שחייבים עליו כרת ביום כיפור.

ד"ה דאמר רבי זירא (ע"פ המהרש"א) ז עמוד ב

הנושא – התפקיד של ה'צריכותא'.

ואם...מהכא – וקשה: אם בית הלל סוברים 'ילפינן ביעור מאכילה' מן הראוי שיהיה ביטוי לכך בדברי האמורא שבא להסביר את דבריהם, כלהלן: מאי טעמייהו דב"ש? א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור...שאור דכתב רחמנא למה לי? לומר שיעורו של זה לא כשיעורו של זה, וב"ה ילפינן ביעור מאכילה (שגם שיעור ביעור הוא כזית) ומן הדין שיכתוב רחמנא חמץ בלבד (ונלמד שאור בק"ו) אלא טעמא דכתב רחמנא שאור כדי להוסיף לאו על שאור (לחייב מי שלא מבער את שאורו בשני לאוין: אחד בק"ו מחמץ ואחד מן הלאו המפורש 'לא יראה לך שאור')?

וי"ל...הצריכותא – האמורא היה יכול לכתוב זאת אלא העדיף הסבר יותר משכנע, שכן ניתן לטעון שהגיוני יותר לומר שהלאו 'לא יראה לך שאור' בא להבחין בין השיעורים של שאור וחמץ מאשר לומר שבא להוסיף לאו שני למי שאינו מבער את שאורו; לפיכך הציע האמורא 'צריכותא' שאין להשיב עליה אע"פ שסברת ב"ה היא באמת כפי שהצענו למעלה...

וא"ת...דרבי זירא – עד כאן הסברנו למה לא הספיקה דרשתו של רבי זירא

מהפסוק (שמות יב, יט) עם שתי פסקאות 'שאר לא ימצא בבתיכם' ו'כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא', ולכן נאלץ האמורא להביא את ה'צריכותא'. אבל כעת יש לשאול הפוך: אם משווים את השיעורים של חמץ ושאר מהצריכותא (שמות יג, ז) 'לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך' לענין ביעור, למה ללמוד השוואתם לענין אכילה לפי דרשת ר"ז הרי ניתן ללמוד זאת מהצריכותא? וי"ל...סוף – הדרשה של רבי זירא באה למנוע טעות. כי למרות שיש ללמוד שיעור איסור אכילת חמץ ושאר מאיסור ביעור ע"י הצריכותא, עלול הלומד לחשוב שבנוגע לעונש כרת יש הבדל בין חמץ לשאר בשל העובדה שכרת מוזכרת רק אצל חמץ – 'כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא' לפיכך בא רבי זירא ללמד שגם לענין העונש חמץ ושאר שווים.

סיכום – טעמם של בית הלל הוא באמת דרשתו של רבי זירא (שמובאת בשמו אבל היא למעשה עתיקה מאוד), והפיסקא 'ולא יראה לך שאר' מוסיפה עוד איסור למי שאינו מבער את שאורו.

ד"ה בעפר תיחוח ה עמוד א

הנושא – סתירה בין סוגייתנו לסוגיא במסכת שבת ויישובה.

הקדמה – א) המבשל בשבת ישירות על האש או על תולדות האש כגון העמדת ביצה בצד סיר חם שהורד מן האש חייב, אבל מותר לבשל ישירות מחום השמש. לגבי תולדות השמש כגון חימום ביצה במגבת שהוחמה מהשמש, נחלקו התנאים: המתירים מנמקים זאת משום שאין להחמיר יותר בתולדות השמש מאשר בשמש עצמה, והאוסרים טוענים שאם נתיר תולדות השמש עלול אדם לבשל גם בתולדות האש שאסור מדאורייתא, אבל אדם אינו טועה בין השמש לאש. וכך מובא במשנה בשבת לח, ב: אין נותנין ביצה בצד המיחם (קומקום חם שהורד מהאש) בשביל שתתגלגל (שתתבשל קצת כיון שהקומקום הוא תולדות האור [אש]) ולא יפקיענה (ישבור ביצה) בסודרין (שהוחמו בשמש כי גוזרים תולדות חמה משום תולדות אור) ורבי יוסי מתיר (לבשל בתולדות חמה) ולא יטמיננה (את הביצה) בחול ובאבק דרכים (שהוחמו מהחמה) בשביל שתצלה (אע"פ שרבי יוסי מתיר תולדות חמה כאן הוא אוסר).

ב) בהמשך הסוגיא חולקים אמוראים למה רבי יוסי אוסר לבשל בחול ובאבק דרכים כשהוא מתיר בדרך כלל תולדות חמה: וליפלוג נמי רבי יוסי בהא? (שר"י יתיר בחול כשם שהתיר בסודר שהוחם מהשמש) רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ (יטמין באפר מעורב בגחלים בוערות ונמצא מבשל באש) רב יוסף אומר מפני שמזיז עפר ממקומו (והוי זה חופר בשבת) מאי בינייהו? (נפקא מינה) איכא בינייהו עפר תיחוח (לפי רב יוסף רבי יוסי מתיר לבשל בעפר תיחוח כי לא שייך בו גומא, ולפי רבה נשאר

האיסור שמא יטמין ברמץ).
 תימה...יזיז – הקדמות. סתירה בין סוגייתנו לסוגיא בשבת: כאן משמע ששייך
 גומא בעפר תיחוח ושם אומר רב יוסף שאין גומא בעפר תיחוח?
 וי"ל...סוף – אין סתירה משום שכל סוגיא עוסקת בנתונים שונים.
 סיכום – מעט עפר תיחוח מוקף עפר קשה ניכר בו גומא ואסור לחפור בו בשבת
 וחג, אבל שטח רחב של עפר תיחוח שעם הוצאת עפר מתמלא החלל מיד בעפר
 אחר מותר לחפור בו.

ד"ה ואינו צריך אלא לעפרה פטור ה עמוד א
 הנושא – הבהרת הסוגיא בהתאם לשיטתם בדף ט,ב.
 הקדמה – א) האבות מלאכה האסורים בשבת הם אותן 39 מלאכות שהיו נחוצות
 לשם הקמת המשכן, וכך מובא בברייתא בשבת מט,ב: אין חיבין אלא על מלאכה
 שכיוצא בה היתה במשכן, הם זרעו (כדי להצמיח חומרים עבור המשכן) ואתם לא
 תזרעו, הם קצרו ואתם לא תקצרו וגו'.

ב) רבי שמעון ורבי יהודה חולקים בקשר ל'מלאכה שאינה צריכה לגופה' (מלאכה
 שנעשית שלא לשם אותו צורך שנעשתה במשכן), לדוגמה: הוצאת מת מן הבית
 לרשות הרבים, ר"ש פוטר משום שבמשכן היו מוציאים לרה"ר מתוך כוונה
 להשתמש שם בחפץ, משא"כ כאן שהמת מוצא לרה"ר מסיבות הקשורות לבית
 ולא משום שצריכים את המת ברה"ר; ורבי יהודה מחייב מלאכה שאינה צריכה
 לגופה מדאורייתא, כי גם במשכן היו מלאכות שנעשו לא לגופן אלא לתכלית
 לווי, כגון כיבוי האש מתחת לסממנים (בשמים) לא משום שהכיבוי נחוץ
 כשלעצמו (כמו בעשיית פחמים שבה הכיבוי נחוץ לעצם יצירת הפחים) אלא כדי
 שלא יתקלקלו הסממנים, לפיכך אף המוציא מת מן הבית חייב.

ג) בשבת עג,ב מובא: אמר רבי אבא החופר גומא (כרצפת הבית) בשבת ואינו צריך
 אלא לעפרה (שלא כבמשכן שחפרו לצורך החור שנוצר) פטור עליה (משום מלאכה
 שאינה צריכה לגופה) ואפילו לרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב
 עליה, הני מילי (שר"י מחייב) מתקן (אבל) האי מקלקל הוא (את רצפת ביתו ומקלקל
 פטור, כי במשכן לא היו מקלקלים ע"י המלאכות).

ד) בדף ט,ב בד"ה 'אמר רבי יוחנן' מובא בתוס' שהשיטות במשנה מוחלפות,
 וב"ה הם המקילים 'חפור בדקר ויכסה', ובית שמאי המחמירים 'לא ישחוט אא"כ
 וגו'.

משום...ותימה...לכתחלה – סוגייתנו מסבירה את טעמם של ב"ש שמתירים
 לשחוט לכתחילה כאשר דקר נעוץ מבעוד יום על פי שיטת רבי יהודה (הקדמה ג)
 כלהלן: אין בהרימת (עקירת) הדקר משום עבירה על האב מלאכה 'בונה' מאחר

שהגומא נעשה בחצר ומקלקל; ולמרות שרבי יהודה מחייב מדאורייתא מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא פוטר כשהמלאכה מקלקלת. ואם תקשה: הרי אפילו לר"י מקלקל אסור לכתחילה מדרבנן וכיצד התיר ב"ש עשיית גומא? וי"ל...לכתחילה – הצורך לקיים מצות שמחת יום טוב גובר על האיסור דרבנן בקשר למקלקל דרך עשיית מלאכה, ולכן בית שמאי מתירים שחיטת עוף וחייה למרות שיצטרך לעשות גומא, מכאן שבית הלל אוסרים שחיטה לכתחילה אפילו בדקר נעוץ ואין בשמחת יום טוב כדי לדחות איסור דרבנן. ובית הלל מתירים עשיית גומא בדיעבד לאחר ששחט משום שמצות דאורייתא של כיסוי הדם ולא משום שמחת יום טוב, שהרי לאחר השחיטה אי קיום מצות כיסוי הדם אינו אסור אכילת הבשר. יש לזכור שלפי שיטת תוס' מוחלפת השיטה ובית הלל הם שמתירים לכתחילה לשחוט משום שמחת יום טוב (הקדמה ד). ומאחר שרש"י אינו מזכיר 'שמחת יום טוב' ייתכן שיש להבין את שיטתו כלהלן: הבהרת הגמרא בשיטת בית שמאי מבוססת על שיטת רבי שמעון שמהתורה 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' (הקדמה ג) מותרת אלא נאסרה מדרבנן, ומאחר שיש צירוף של שתי קולות – 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' ו'מקלקל' מותר לעשות את הגומא לכתחילה. ובית הלל אוסרים זאת לכתחילה למרות שתי הקולות ובדיעבד מתירים משום מצות כיסוי הדם.

וא"ת...וי"ל...סוף – וקשה: היות שמדובר במשנה בעפר תיחוח ואין חשש לאיסור חפירה, והאיסור על עשיית גומא יורד בגלל שמחת יו"ט, למה בית שמאי מתנים את ההיתר לשחוט לכתחילה (וב"ה בדיעבד) בכך שיהיה דקר נעוץ מבעוד יום? וי"ל סתם עפר מוקצה, וכדי להכינו לשימוש ביו"ט חייבים לדקור בו דקר כביטוי של הכנה למחר.

סיכום – א) הגמרא מסבירה את בית שמאי לפי שיטת רבי יהודה המחייב 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' מדאורייתא, אבל אם המלאכה מקלקלת היא אסורה רק מדרבנן, אולם הצורך להכין בשר לשמחת היום דוחה את האיסור דרבנן בקשר למקלקל.

ב) ב"ש מצריכים דקר נעוץ כדי להוציא את העפר מכלל מוקצה.

ג) לפי תוס' בדף ט, ב שיטות המשנה מוחלפות וב"ה הם המקילים.

ד) רש"י בפירושו אינו מזכיר 'שמחת יו"ט' ומפרש את ב"ש לפי שיטת רבי שמעון.

ד"ה הכי קאמר ח עמוד א

הנושא – התאמת הסיפא לדברי בית שמאי במסכת חולין.

הקדמה – א) בויקרא יז, יג כתוב: 'ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם

אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר', מכאן למצות כיסוי הדם מהתורה.

ב) בחולין פח,א מובאת ברייתא שדנה בדברים הכשרים לכיסוי הדם: תנו רבנן (אומר הכתוב) 'זכסהו' יכול (לחשוב) יכסנו באבנים או יכפה עליו את הכלי תלמוד לומר בעפר (דוקא) ואין לי אלא עפר מנין לרבות זבל הדק וחול הדק ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית...תלמוד לומר 'זכסהו' (לרבות את הדברים האמורים) יכול שאני מרבה אף זבל הגס וחול הגס תלמוד לומר 'בעפר' (והגמרא מסיקה שהתורה מרבה דברים הדומים לעפר בזה שניתן לגדל בהם צמחים, וממעטת דברים שאינם מגדלים צמחים).

ג) שם בעמוד ב' מובאת ברייתא: אין מכסין אלא בעפר (שמגדל צמחים) דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר (במדבר יט,יז) בענין פרה אדומה) 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת...' (אף על פי שאפר אינו מגדל צמחים התורה קוראת לו 'עפר') ובית שמאי (משיבים) עפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי (התורה קוראת לאפר בשם עפר אבל בצירוף שם לווי 'עפר שריפה', ואילו בפסוק של כיסוי הדם כתוב עפר בלא שם לווי, לפיכך לא מכסים באפר מאחר שאינו מגדל צמחים).

ותימה...במתני' – הקדמות. משמע מדברי רבה שהסיפא 'שאפר כירה מוכן הוא' היא המשך של הקטע 'ומודים...' כלומר, ב"ה וב"ש מודים שאם שחט שיכסה באפר כירה, והרי ב"ש פוסקים שלא מכסים באפר? וי"ל...כלל – רבה מתכוון שהסיפא היא קטע בפני עצמה ולא המשך של הקטע 'ומודים' לאמור, מבחינת דיני מוקצה אפר כירה מוכן לכל שימוש הראוי לו כי דעתו של אדם על אפר זה, ורבה לא סבר שב"ש מודים שמכסים באפר כירה... אי נמי...אבל...צמחים – או ניתן לומר שהסיפא היא המשך של 'ומודים' וגם ב"ש סוברים שמכסים באפר כירה, אבל יש להבחין בין האפר במשנתנו לאפר כברייתא בחולין: כאן עוסקים באפר שנוצר משריפת עצים ומגדל צמחים, ובחולין עוסקים באפר משריפת אוכלים שאינו מגדל צמחים... ואע"פ...מכסין בו – וב"ש סוברים שאע"פ שאפר עצים אינו נקרא 'עפר' אבל מאחר שהוא מגדל צמחים מכסים בו...

דקאמר...ואי...מכסין בו – כי שני כללים עולים מהסוגיא בחולין: (1) דבר המגדל צמחים אף שאינו נקרא 'עפר' מכסים בו, כפי שמשמע מ'זכסהו' (הקדמה ב); (2) דבר שהפסוק קורא 'עפר' אף שאינו מגדל צמחים מכסים בו (בלי שם לווי לפי בית שמאי או אפילו עם שם לווי לפי בית הלל), כפי שמשמע מהברייתא בחולין (הקדמה ג).

דתניא – (מהר"ם). ראייה שיש אפר שאינו מגדל צמחים מהברייתא בחולין פח,ב...

היה...ופריך...זהב לו – השוחט חיה או עוף במקום שאין עפר טבעי שורף את בגדו או שוחק מטבע זהב (דוקא) ומכסה בגרגוריהם. והגמרא שם מסיקה שאפר מבגד, למרות שאינו מגדל צמחים מכסים בו משום שהפסוק של פרה אדומה מכנה אפר בשם 'עפר' (ב"ה בהקדמה ג), ומכסים בשחיקת זהב משום שהפסוק מכנה חומר זה 'עפר' – 'ועפרות זהב לו'...

ועל כרחק...כגון...מתכות – ראה שיש אפר שאינו מגדל צמחים מזה שהגמרא הסבירה את הברייתא על סמך הפסוק של פרה אדומה והפסוק באיוב, בעוד שהגמרא שם מרבה חומרים שאינם עפר אלא מגדלים צמחים מהפסוק 'וכסהו'...

וא"כ...סוף – לפיכך אפילו לפי ב"ש שסוברים אפר לא נקרא 'עפר' מכסים באפר כירה כי הוא מגדל צמחים.

סיכום – א) מכסים בכל חומר שמגדל צמחים (פרט לנוזל) על סמך הלימוד 'וכסהו', ובכל חומר שהתנ"ך מכנה 'עפר' אפילו שאינו מגדל צמחים.

ב) ב"ה סוברים שאפר שאינו מגדל צמחים נקרא 'עפר' על פי הפסוק: 'ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת' ומכסים בו, וב"ש סוברים שלא מכסים בו משום שהפסוק מכנהו 'עפר שריפה' ולא עפר סתם.

ג) מכסים באפר כירה שנעשה משריפת עצים משום שמגדל צמחים.

פרק שני יום טוב

ד"ה או אוכל ושותה טו עמוד ב
 הנושא – הבהרת דברי רבי אליעזר לתלמידיו.
 ואע"ג...משום...הדרשה – אם ר"א סובר שאינו חייב בסעודה ביו"ט למה אמר
 לתלמידיו לסעוד? י"ל הם נהגו לאכול אחר השיעור ויו"ט אינו נחות משאר ימים.
 ומ"מ...סוף – ולמרות שלא היו חייבים לסעוד אבל מאחר שהלכו לאכול הכינו
 מאכלים חגיגיים לכבוד החג, ור"א בירכם שיאכלו משמנים וממתקים.

ד"ה לוו עלי ואני פורע טו עמוד ב
 והא...לבריות – מוטב לאכול פחות ולא להזדקק לזולת?
 ה"מ...סוף – (ע"פ מהרש"ל) כשיש לו רכוש שממנו יוכל לפרוע את החוב הוא
 חייב ללוות כדי לכבד את היום.

ד"ה איזהו חג טז עמוד א
 הנושא – פירושים למלה 'כסה'.
 פרש"י...מתכסה – אם כרש"י ראוי שיהיה כתוב 'איזהו חג שהלבנה מתכסה'...
 לכך...ביתו – איזהו חג שהחודש חל בו תמיד – הוי אומר ראש השנה...
 ורבינו משולם...קרוב בו – נוסף על שני הכבשים שהקריבו מדי יום אחד בבקר
 ואחד בין הערביים (קרבן תמיד), הוסיפו בראש חדש קרבנות מוסף: 'פרים בני
 בקר שנים, ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים...ושעיר עזים אחד לחטאת
 לה' (במדבר כח,יא\טו), פרט לר"ה שלא היו מקריבים שעיר לחטאת. לפיכך
 מכונה ר"ה 'כסה' משום שחסר בהשוואה לראשי חדשים אחרים...
 והקשה...לא הזכיר – אם לא הקריבו שעיר עזים בר"ה איך מגיעים ל12-
 שעירי עזים החייבים בראשי חדשים? אלא רבינו משולם התכוון ששעיר עזים
 לחטאת לא מוזכר בפרשת פנחס (כט,ו) אצל קרבנות ר"ה ולכן ראש השנה מכונה
 'כסה'.
 וי"מ...סוף – 'כסה' משום שלא מזכירים שעיר עזים לחטאת בתפילת מוסף של
 ר"ה, אולם רבינו תם הסכים שיש להזכירו.

ד"ה אמר רבי אבא טז עמוד ב
 ערובי חצרות...לסמוך עליו – גרוגרת כנגד כל אחד שדר בחצר עד ל18-
 גרוגרות (שתי סעודות), ובשיעור זה אין צורך בגרוגרת כנגד האדם ה19-
 ומעלה.

ד"ה קמ"ל קמחא עיקר טז עמוד ב
הנושא – ההיתר לאכול לחם שנילוש מביצים על ידי גוי.
מכאן...נלוש – לחם עשוי מקמח וביצים כי אין סיבה לאסרו...
אי משום...חכמים – א) אם משום אפיית הקמח לאור המשנה בעבודה זרה
לה, ב: ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין (מדרבנן במטרה להרחיקנו למנוע נשואי
תערובת)...והפת, הרי שגזירה זו בטלה היום משתי סיבות: 1) לפי התלמוד הבבלי
שם, כי בשעת קבלתה לא נקלטה הגזירה ברוב קהילות ישראל בשל הקושי
בביצועה, ואין גוזרים גזירה א"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בו; 2) לפי
הירושלמי בעבודה זרה פרק אין מעמידין, הגזירה נקלטה אבל חז"ל התירוה אחר
זמן משום 'חיי נפש' (קשיים שנגרמו עקב הגזירה. יו"ד ס' קיב, ש"ך ס"ק ח)...
אי משום...עיקר – ב) ואם משום בישול הביצים באיסור של בישול עכו"ם, הרי
מוכח בסוגייתנו שהקמח הוא העיקר וכאמור פת עשויה מקמח מותרת...
ואין לחלק...לקולא – לכאורה אין ראייה מסוגייתנו, כי ניתן לחלק ולומר
שביחס לאיסור בישול עכו"ם לא העיקר קובע אלא כל מרכיב שאסור משום
בישול עכו"ם אוסר כל המאכל, לכן ב-כסא דהרסנא קמח המבושל בצורת רוטב
אוסר משום בישול עכו"ם, ובפת הנילוש מביצים חל האיסור מצד הביצים...
אי אפשר...אפילו...עיקר – אדרבה, מסוגייתנו משמע שהדין נקבע דוקא ע"פ
המרכיב העיקרי, כי משמע שאם ההרסנא היה המרכיב העיקרי היה המאכל מותר
למרות שהמרכיב של קמח אסור משום בישול עכו"ם...
ואין לחוש...ושמא...הרוב – ואין חשש שהעכו"ם השתמש בביצים שהוטלו
מעופות טמאים כי אינם מצויים. ואין חשש שהיה דם בביצים האוסרן מהתורה כי
רוב הביצים אין דם ומותר להניח שהביצים בלחם הן מן הרוב. ואין לחשוש
שהגוי נטל את הביצים מתרנגולת מתה או מתרנגולת שיש בה מום באחד
מאבריה...
וא"ת...וי"ל...שלמות – ברייתא בחולין סד, א: אין מוכרין ביצה טרפה (מעוף
טרף) לעובד כוכבים (שמא ימכרנה ליהודי) אלא א"כ טרופה בקערה (יהודי לא יקנה
ביצים טרופות משום נקיון) לפיכך אין לוקחים מהם ביצים טרופות בקערה (לכן אם
יהודי שאינו נרתע מהטעם של נקיון ומוכן לקנות ביצים טרופות, כעת יש סיבה נוספת
שלא יקנה שמא הגוי קנאן מיהודי והן טריפות); לפי זה יש לחשוש שמא השתמש
הגוי בביצים טרופות שקנה מיהודי? ויש לתרץ: כל עוד לא ידוע שהגוי השתמש
בביצים טרופות אין ההלכה מחייבת לחשוש לכך, אדרבה יש להניח שהביצים
בלחם באו מן הרוב ורוב אנשים קונים ביצים שלמות...
ומיהו...מ"מ...דרבנן – התרנו פת שנילושה מביצים משום שבעת אפייתה היו

הביצים בלועות בקמח וחסרי חשיבות ביחס לקמח, ולא חל עליהן איסור בישול, משא"כ ב'פשטיץ' (דגים וקמח מטוגנים) ששמן הדג נבלל בקמח רק לאחר שנרתח ונאסר משום בישול עכו"ם והכל אסור...
 ויש שמתירין...בכה"ג – (גירסת הב"ח). יש פוסקים שמתירים אפילו תבשיל שהמרכיב שנאסר משום בישול עכו"ם נבלע בקמח אחר שנאסר...
 ואותן ניל"ש...ב"נ – לחמניות דקות שבירכתן 'מזונות' שנלושו מביצים ונאפו ע"י גוי אסורות משום שאינן בגדר 'פת' אלא 'תבשיל'...
 ומיהו...ועוד...סוף – ואע"פ שלגבי ברכת 'המוציא' הן אינן בגדר 'פת', אבל מאחר שלשים ואופים אותן כלחם יש להתירן מאיסור בישול עכו"ם. ועוד נימוק להתירו: הדין הוא שאם אוכלים אותן כתחליף ללחם מברכים 'המוציא', יש להגדירן כלחם לענין בישול עכו"ם.
 סיכום – פת שנלושה בביצים אינה אסורה באכילה משום בישול עכו"ם; קמח שנבלע בתבשיל בעת שנתבשל ע"י הגוי יש אוסרים ויש מתירים; וכן יש מחלוקת בקשר ללחמניות דקות אם הן 'פת' או 'תבשיל' לענין בישול עכו"ם.

ד"ה רבי אומר מערבין ערובי חצרות טז עמוד ב
 הנושא – סתירה בדברי רבי ויישובה.

הקדמה – הקדמות לד"ה 'מאי טעמא' לקמן יז,א.

תימה...מיו"ט לשבת – הקדמה. בעירובין לח,ב מסבירה הגמרא שרבי סובר שיום טוב שחל ביום ששי או ביום ראשון מהווה קדושה אחת עם שבת כדעת החכמים, והרי זה נוגד את הפסק של רבי בסוגייתנו שמערבין עירוב תחומים ביו"ט שחל בערב שבת עבור השבת, שהרי עירוב תופס בתחילת חלות הקדושה, היינו בין השמשות של תחילת היום הקדוש ואם ליו"ט ושבת הסמוכים זה לזו קדושה אחת לא תיתכן חלות העירוב לאחר שיום טוב בא לעולם?
 וי"ל...דהכא דרבי – לא רק שאין סתירה אלא פסקו של רבי כאן מבוסס על דבריו בעירובין...

דהא...אבל...סוף – המושג 'קדושה אחת' תופס לגבי איסורים שבתוקף בשני הימים אבל דבר שמתיר ביו"ט ואסור בשבת אינו מושפע מסמיכות יו"ט לשבת; לפיכך לא מערבים עירוב תחומים מיו"ט לשבת כי גם ביו"ט אסור להתרחק 2000 אמה ממקום שקנה שביתה ביה"ש ולגבי זה הם מהווים קדושה אחת, משא"כ בהוצאה לחצר שמתרת ביו"ט אין כל השפעה מזה שההוצאה אסורה מחר בשבת והוי קדושה אחרת לענין עירוב חצרות.

סיכום – רבי סובר שיו"ט שחל ביום ו' ביום א' מהווה קדושה אחת עם שבת רק לגבי איסורים שבתוקף בשני הימים, כגון עירוב תחומים, אבל בדבר שמתיר

בִּי"ט וְאֶסוּר בַּשַּׁבָּת, כְּגוֹן הוֹצָאָה מֵרִשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת אֵין הַשְּׁפָעָה מִסְמִיכּוֹת הַיָּמִים.

ד"ה אֵין הַלְכָה כְּאוֹתוֹ הַזּוּג יז עמוד א
אָף...בְּשַׁל שַׁבָּת – לְפִי הַת"ק מִתְחִיל בְּמוֹסַף בְּשַׁל שַׁבָּת וּמִסִּיִּים בְּשַׁל שַׁבָּת
וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בְּאִמְצַע.

ד"ה מֵאֵי טַעֲמָא יז עמוד א
הַנוֹשֵׂא – הַבְּהֵרַת הַמוֹשֵׁג דְלִמְקַנֵּי שְׁבִיתָה בַּשַּׁבָּת.
הַקְּדָמָה – א) יו"ט שַׁחַל בְּעֶרֶב שַׁבָּת (אוּ בְיוֹם רֵאשׁוֹן) יֵשׁ לַחֲקוֹר אִם הוּא מֵהוּוּה
קְדוּשָׁה אַחַת עִם הַשַּׁבָּת אוּ שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת, כְּשֶׁהִנְפַקָּא מִיָּנָה הוּא אִם נִיתֵן לְהַנִּיחַ
קוֹדֵם הַשְּׁקִיעָה בְיוֹם חֲמִישִׁי שְׁנֵי עִירוּבֵי תַחֲוּמִים, אַחַד בְּמִזְרַח הָעִיר וְאַחַד
לְמַעֲרָבָה, תוֹךְ כּוּוֹנָה לְלַכַּת בִּי"ט בְּעֶרֶב שַׁבָּת 4000 אֲמָה לְכִיוּן מִזְרַח עַל סֶמֶךְ
הָעִירוּב הַמִּזְרָחִי, וּבְסוּף יוֹם שְׁשִׁי יִתְבַּטֵּל עִירוּב זֶה וַיִּכְנַס לְתוֹקֶף הָעִירוּב הַמַּעֲרָבִי
שִׁיאֲפֹשֶׁר לוֹ לְלַכַּת בַּשַּׁבָּת 4000 אֲמָה לְכִיוּן מַעֲרָב. בְּעִירוּבֵינָּה לַח, אֲאוֹמֵר רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר בְּמִשְׁנָה שֶׁהֵם שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת וְנִיתֵן לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי עִירוּבֵינָּה, וְחַכְמִים סוֹבְרִים
שֶׁהֵם קְדוּשָׁה אַחַת וְרַק הָעִירוּב הַרֵאשׁוֹן תִּקְפָּה וְתַחֲוּם יו"ט מִמְשִׁיךְ לְהִיּוֹת הַתַּחֲוּם
בַּשַּׁבָּת.

ב) הַגְּמֵרָא שֶׁם מְבִיאָה וַיְכּוּחַ בֵּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמִים בְּקֶשֶׁר לְמַחְלוּקַת זֶה וּבֵינָּה
הֵיטֵר מוּבָא...אֲמָרוּ לוֹ לְר"א אֵי אַתָּה מוֹדָה שְׁאֵין מַעֲרָבִין בְּתַחֲוּלָה מִי"ט לְשַׁבָּת (אֵיךְ
אַתָּה סוֹבֵר שִׁי"ט וְשַׁבָּת הֵם שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת כְּשֶׁאַתָּה בְּעֶצְמְךָ מוֹדָה שְׁאֵין לְהַנִּיחַ עִירוּב
תַּחֲוּמִים חֲדָשׁ בִּי"ט שַׁחַל בְיוֹם שְׁשִׁי כְּדֵי לְהַאֲרִיךְ אֶת תַּחֲוּם הַשַּׁבָּת, אֲלֵא דוֹקָא בְיוֹם
חֲמִישִׁי קוֹדֵם הַשְּׁקִיעָה, דְּבַר שְׁמוּכִיחַ שֶׁהַשַּׁבָּת נִגְרַת אַחַר הָעִירוּב שֶׁהוּשֵׁם עֲבוּר יו"ט,
וְיו"ט וְשַׁבָּת הֵם קְדוּשָׁה אַחַת! וְר"א מְשִׁיב) הַתָּם מְשׁוּם הַכְּנָה (הֵם בְּאִמַּת שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת
וּמֵן הַדִּין מוֹתֵר לְהַנִּיחַ עִירוּב עֲבוּר שַׁבָּת בִּי"ט אַחַר הַצְּהָרִים, אֲלֵא חֲזו"ל אֶסְרוּ זֹאת בְּשַׁל
הַכְּנָה מִי"ט לְשַׁבָּת).

וְא"ת...הַכְּנָה – כֵּאֵן מְדוּבָר בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת שַׁחְלוּ בִּימֵי חֲמִישִׁי
וְשְׁשִׁי, וְקֶשֶׁה: לְמָה מִנְמַקֵּת כֵּאֵן הַגְּמֵרָא אֵי עֲשִׂיית עִירוּב תַּחֲוּמֵינָּה בִּי"ט עֲבוּר שַׁבָּת
מְשׁוּם 'מְקַנֵּי שְׁבִיתָה בַּשַּׁבָּת', כֵּאֲשֶׁר מְצִינוּ בְּעִירוּבֵינָּה לַח, אֲנִימוֹק שֶׁל ר"א מְשׁוּם
'הַכְּנָה' שֶׁמִּתְקַן בִּי"ט לְצוּרֶךְ מַחֲרָ?

וְי"ל...שֶׁם סַפְקָא...לְגַמְרֵי – הַפִּסְקָה 'וַיֵּשׁ שֶׁם סַפְקָא' מִתְכוּוֹנָת לְסוּגִייתֵנוּ לֵא
לְסוּגִיא בְּעִירוּבֵינָּה, וּפִירוּשָׁה: 'הַכְּנָה' בְּמוּבָן שֶׁל הַכְּנָה מִי"ט לְמַחֲרַת מִתְכוּוֹן
לְפַעוּלָה הַמוֹתֵרַת כְּשֶׁלְעֶצְמָה בִּי"ט אֲבָל נֶאֱסָרָה מְשׁוּם שְׁמִיעוּדַת לְמַחֲרָ; וְהַמוֹשֵׁג
'דְלִמְקַנֵּי שְׁבִיתָה בַּשַּׁבָּת' מִתְכוּוֹן לְפַעוּלָה הַאֲסוּרָה בִּי"ט, הֵיינוּ קְנִיין שְׁבִיתָה
בְּמִקוּם שְׁדוּמָה לְקִנִּיין בֵּית שֶׁאֶסוּר בִּי"ט. וְהַנְּפַקָּא מִיָּנָה: פַּעוּלָה שֶׁאֶסוּרָה

כשלעצמה ביו"ט דנים כל יום לגופו, ואם הוא ודאי יו"ט או אפילו ספק יו"ט הפעולה אסורה, משא"כ באיסור 'הכנה' שדנים את שני הימים ביחד, ואם אחד מהם חול כגון שני ימים טובים של גלויות הפעולה מותרת, כלומר: אם היום הראשון חול אין כאן 'הכנה' מיו"ט ליום אחר, ואם הוא יו"ט אין צורך בפעולה עבור מחר, ואם אין צורך בפעולה אין כאן 'הכנה'. ולענינו: כאן עוסקים בשני יו"ט של גלויות שחלו בימי חמישי וששי, שאחד מהם בודאי חול ולא שייך לאסור עשיית עירוב מטעם 'הכנה' שאם יום חמישי הוא יו"ט אין בדבריו כלום מכיון שאין צורך בעירוב ליום ששי, ואז העירוב שיניח מחר ביום ששי שהוא חול יועיל לשבת; ואם יום חמישי הוא חול העירוב תופס הן ליו"ט מחר ביום ששי והן לשבת, והעירוב שיניח מחר ביום ששי בטל. והיות שאין מקום בסוגייתנו לאסור עשיית העירוב משום 'הכנה' נוקטת הגמרא בטעם 'דלמקני שביתה בשבתא' שיש בו כדי לאסור עשיית העירוב אפילו בספק יו"ט. לעומת זאת עוסקת המשנה בעירובין בקשר לארץ ישראל שבה כל יו"ט הוא ודאי, ומדובר ביו"ט שחל ביום ששי, ולכן הגמרא נוקטת בטעם של 'הכנה' כי עשיית עירוב ביו"ט ביום ששי אסורה משום 'הכנה'...

מכל מקום...לא – אף שכאן המושג 'הכנה' אינו מתאים, אין ספק שניתן לאסור עשיית עירוב ביו"ט שחל ביום ו' (המשנה בעירובין) משום קונה שביתה ביו"ט? ויש לומר...שביתה – כשנעייין בדי שיח שבין החכמים לר"א בעירובין לח,א נראה שמוזכר רק עירוב תחומין, אעפ"כ ניתן לומר שעסקו לא רק בעירוב תחומים שבו הוא קונה שביתה הדומה לקניית בית, אלא גם בעירוב חצרות שאין בו משום קניית שביתה במקום חדש אלא פעולה סמלית כאילו כל דיירי החצר גרים בדירה אחת. לפיכך השיב ר"א תשובה שיש בה כדי להסביר את האיסור הן של עירוב תחומים והן של עירוב חצרות מיו"ט לשבת – 'הכנה' מיו"ט לשבת... ומכל מקום...אפילו ביו"ט – תשובת הגמרא כאן 'דלמקני שביתה בשבתא' מבוססת על העיקרון שאסור לעשות קנין ביו"ט, וקשה: בגיטין עז,ב מסופר על חולה אנוש חשוך ילדים שביקש לגרש את אשתו קודם שימות כדי שלא תזקק לייבום. ביום השבת חש החולה כי סופו מתקרב, ומאחר שגט מוקצה ולא יוכל למסרו לאשה התיעצו ברבא כיצד לגרשה. רבא השיב שיקנה לה את החדר שבו נמצא הגט ע"י קנין חזקה (פתיחת וסגירת הדלת) וכשהחדר יהיה בבעלותה היא תקנה את הגט בקנין חצר. מכאן שמותר לעשות קנין חצר בשבת החמורה, ואילו בסוגייתנו אוסרים קנין שביתה ביו"ט הקל?

וי"ל...ותדע...ואין מגרשין – חז"ל הקלו במקרה של חולה אנוש, שאם לא יוכל להסדיר את ענייניו יכביד הדבר על מצב רוחו וזה עלול לזרז את מותו, משא"כ בבריא שאינו רשאי לקנות שביתה אפילו ביו"ט. והראיה שהקלו בשכיב

מרע – שהרי מותר לו לגרש את אשתו בשבת אע"פ שזה אסור לבריא שמא יכתוב את הגט בשבת...

ואע"ג...ועוד...ואין מגרשין – ואע"פ שבמשנה לקמן לר"ב לא נמנה גירושין בין הפעולות האסורות מדרבנן ביו"ט אין ללמוד משם שמותר לגרש, אדרבה מאחר שהמשנה אוסרת לקדש אשה ביו"ט שמא יכתוב שטר כתובה באותה מידה אסור לגרשה שמא יכתוב גט בשבת...

ול"י נראה...חצרות – תוס' חוזרים לשאלתם השניה: 'מכל מקום קשה דהתם בעירובין למה לי טעמא דהכנה וגו' תירצנו שמן הסתם עסקו שם גם בעירוב חצרות אף שהוזכר רק עירוב תחומין, אבל אין לקבל תירוץ זה כי מתוך דברי החכמים לר"א (הקדמה ב) 'אמרו לו לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחילה מיו"ט לשבת' משמע שמדובר בעירוב תחומים שכן מהלשון 'אי אתה מודה' שומעים שזו הלכה מקובלת אצל התנאים, והרי מצינו תנא שסובר שמותר לעשות עירוב חצרות והוא רבי בביצה טז,ב שאמר בברייתא: 'יו"ט שחל להיות בערב שבת...מערבין ערובי חצרות'. לפיכך ויכוחם של החכמים ור"א בעירובין עסק רק בעירוב תחומים, וחוזרת הקושיא: '...תיפוק לי משום דמקני שביתה בשבתא?' לכך...לשבת – יש לעדכן את הבנתנו במושג 'דלמקני שביתה בשבתא': עד עתה חשבנו שעשיית עירוב תחומין ביו"ט דומה לקניית בית במקום העירוב ואסור לבצע קניין ביו"ט. אבל כעת י"ל שאע"פ שהוא דומה לקניית בית אין זה נכלל בסוג הקנינים שאסרו חז"ל, כי בעירוב קיים הקניין רק להלכה לא למעשה מאחר שלא קונה את המקום בבעלות מלאה. לכן י"ל ש'דלקני שביתה בשבתא' אסור משום הכנה מיו"ט לשבת והסוגיות בביצה ועירובין מתכוונות לדבר אחד אם כי בניסוחים שונים. נמצא שמה שתירצנו בתחילה שהכנה מותרת כאשר יום אחד הוא ממה נפשך חול שגוי, ו'הכנה' מיום טוב לשבת אסורה אפילו בספק יו"ט...

וא"ת...דהכא – וכעת קשה על רבא: לפי פירושנו רבא שאמר 'דלמקני שביתה בשבתא' מתכוון ל'הכנה', והת"ק ורבי בברייתא בביצה טז,ב והחכמים ורבי אליעזר בעירובין לח,א מקבלים את העיקרון של 'הכנה', וא"כ איך יבין רבא את רבי יוחנן בדף ד,א שמתיר ביצה שנולדה בשבת לאכלה למחר ביום ראשון שחל בו יו"ט, בנימוק שהוא שולל 'הכנה' והרי כל התנאים מסכימים לעיקרון? ויש לומר...סוף – שני סוגי פעולות מכוונות 'הכנה'. בתוס' ד"ה 'והיה ביום הששי' (ב,ב) הגדרנו 'הכנה' כשינוי מהותי בגוף הדבר כשהוא מקבל את שמו ועיצובו הסופי באופן טבעי (בידי שמים), כגון ביצה שנעצבה יום קודם הטלתה, ורבי יוחנן חולק על סוג זה של הכנה. מאידך, סוגייתנו והסוגיא בעירובין עוסקות בפעולה שעושה אדם ביו"ט בידיו עבור מחר, וסוג זה של 'הכנה' רבי יוחנן

במי פרק ביצה שזולדה במוזוזות

אוסר.

סיכום – א) הכנה שאמר ר"א בעירובין לא,א וכן 'דלמקני שביתה בשבתא' שאמר רבא בסוגייתנו מתכוונת לדבר אחד – האיסור על עשיית פעולה ביו"ט עבור מחר.

ב) אסור מדרבנן לבצע קנין בשבת ויו"ט, אבל הקלו בקניינים מסויימים במקרה של שכיב מרע.

ד"ה אי אמרת הוא נאסר יז עמוד א

סיכום – רש"י: קמח שנאסר חייבים להקנותו לאחר לשם אפייה, ושלא נאסר מותר לאפותו כשעודנו ברשותו; תוס': קמח שנאסר אינו ניתן לו ע"י אפייה של אחר ורק קמח שלא נאסר ניתן להקנות לאחר.

ד"ה ובלבד שלא יערים יז עמוד ב

הנושא – הבהרת דברי רש"י.

פרש"י... בכך – אל תדייק מדברי רש"י 'שלאחר שבשל לצורך יום טוב' שהוא מתיר הערמה קודם גמר בישול כי לא הזמן קובע אלא קדירה אחת או שתיים... ואם תאמר... סוף – מה ההבדל בין שתי חתיכות לשתי קדירות? (רש"י מיישב את הקושי).

ד"ה על מה נחלקו יז עמוד ב

הנושא – תיקון הגירסה.

ודג... וב"ה... שני תבשילין – לפי הגירסה בגמרתנו 'שני תבשילין' ב"ש אומרים שיש להכין עוד תבשיל כי דג וביצה שעליו הם תבשיל אחד; ו'תבשיל אחד' שאמרו ב"ה פירושו דג וביצה שעליו ונחשבים כשני תבשילים... וקשה... לכך... סוף – אבל הפירושים הללו מתיישבים בדוחק עם הגירסה, ולכן נראה שנפלה טעות בידי מעתיקי הגמרות ויש להעביר את הנאמר בב"ה אל ב"ש ולהיפך, ועתה מתיישב הכל: ב"ה אמרו 'שני תבשילים' – הדג והביצה שעליו דינם כשני תבשילים, ולדעת ב"ש הם תבשיל אחד.

ד"ה אמר רבא יז עמוד ב

הנושא – עד היכן מתיר עירוב העשוי מתבשיל.

פירוש... אחד – תבשיל אחד מתיר לבשל ולצלוח, להטמין ולאפות... ואר"ת... דהא... מהכא – לדעת ר"ת תבשיל מתיר רק לבשל ודבר מאפה מתיר

רק לאפות; וכן משמע בדף טו, ב שבו מזוהים ב"ה עם ר"א האומר בפירוש 'אין אופין אלא על האפוי'...

והא... כל צרכו – קושיא על ר"ת וראיה לרש"י ממה שכתוב כאן כבריייתא: 'חנניה אומר... וב"ה אומרים מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו'...

קאי... וכיוצא בו – ר"ת ישיב שיש להבין את ב"ה כתגובה לב"ש לאמור: ב"ש סוברים שעירוב מוגבל ויש להניח עירובין כנגד מה שרוצה לבשל – בשר כנגד בשר, ירקות כנגד ירקות וכו', וב"ה הגיבו: 'מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו' – אנו מודים שצריכים לערב בתבשיל כדי לבשל ופת כדי לאפות, אולם בעירוב של תבשיל אחד מותר לבשל בשר, ירקות וכו'...

והא... היינו... פת – ואין בדברי אב"י בדף טז, א 'לא שנו אלא בתבשיל אבל פת לא' (לא צריכים פת עבור עירוב) סיוע לרש"י, כי ר"ת יפרש שאב"י מתכוון למי שאין בכוונתו לאפות...

ולא נהירא... לבשל – ר"י חולק על ר"ת כי משמע מבית הלל כבריייתא 'מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו' ומאב"י בדף טז, א שתבשיל מתיר גם לאפות... ומה... אלא... המבושל – ונגד הראיה של ר"ת מר"א יש לומר שהגמרא התכוונה לזהות את התנא שלנו עם ר"א רק בחלק הראשון של דברי ר"א שבו הוא מביא אסמכתא לעירוב תבשילין מהתורה, אבל לא להמשך דבריו 'אין אופין אלא על האפוי וגו'. ויתירה מזו: לא פוסקים כר"א במקום מחלוקת מפני שהיה מתלמידי ב"ש (ויש מפרשים 'שמותי' שהיה בנידוי. נדה ז, ב תוס' ד"ה שמותי הוא), ומצינו שרבי יהושע חולק עליו ואומר אופים ומבשלים על עירוב של תבשיל...

ומ"מ... סוף – ר"י לא רצה להתנגד לפסק ר"ת, ומה עוד שכך התקבל בציבור. סיכום – רש"י: תבשיל אחד מתיר לבשל ולצלות, להטמין ולאפות; רבינו תם: תבשיל מתיר לבשל, ודבר מאפה מתיר לאפות; הר"י: סובר כרש"י אבל אינו יכול לפסוק נגד ר"ת.

ד"ה שמא יעבירנו יח עמוד א
עיינ מגילה ד, א ד"ה 'יעבירנה'.

ד"ה גזרה יו"ט אטו שבת יח עמוד א
עיינ שבת כג, ב ד"ה 'גזרה'.

ד"ה נגזור השקה אטו הטבלה יח עמוד א
הנושא – קושיא על המקשה.

וקשה...להשיקן – המקשה מסכים שחז"ל אסרו טבילת כלים שמא יעבירם ארבע אמות ברה"ר, אבל דוחה את הרעיון שחז"ל החמירו עד כדי איסור טבילה בכור בחצירו שהוא גזירה לגזירה. אבל קשה על המקשה עצמו: מהמשנה 'ושוין שמשיקין' ניתן להקשות על עצם האיסור המבוסס על החשש 'שמא יעבירנו' שאם קיים חשש כזה היו צריכים לאסור גם השקה?

וי"ל...סוף – המקשה יצא מהנחה שהחשש 'שמא יעבירנו' מציאותי רק בתנאים העלולים לגרום לשכחת שבת, שעל פי רוב נובעת מלהיטות האדם לבצע פעולה נחוצה. ומאחר שבהוה אמינא חשבנו שהמשנה עוסקת במקום שיש בו מים טובים אחרים, אין הוא להוט אחר הטבילה ואין חשש לשכחת שבת. יש להעיר שלפי התרצן עוסקת המשנה כשאין לו מים אחרים והוא להוט אחר הטבילה, ובכל זאת לא גזרו חז"ל משום 'שמא יעבירנו' כי 'מזהר זהיר בהו'.

סיכום – חוששים 'שמא יעבירנו' רק בתנאים העלולים לגרום לשכחת השבת, כגון מי שלהוט אחר עשיית פעולה העלולה לגרום אותו לרה"ר עם חפץ בידו.

ד"ה כלי שנטמא באב הטומאה יח עמוד א

הנושא – שני פירושים של רש"י בענין.

פירוש...כמתקן – פירוש א' של רש"י: נטמא הכלי ביו"ט באב הטומאה – מטבילים; נטמא בעיו"ט באב – לא מטבילים, כי טבילה דומה למתקן וטומאה בעיו"ט שכחה; נטמא בולד הטומאה בין ביו"ט ובין בעיו"ט – מטבילים... ועוד...בולד הטומאה – פירוש ב': נטמא הכלי באב הטומאה ביו"ט – לא מטבילים משום שצריך 'הערב שמש'; נטמא מאב בערב יו"ט – אין מטבילים ביו"ט; נטמא מולד הטומאה ביו"ט – מטבילים מאחר שאינו כמתקן; נטמא מולד הטומאה בערב יו"ט – לא מטבילים כי היה לו להטבילו ערב יו"ט. ולא נהירא...תרומה – רש"י דוחה פירוש ב' שנטמא באב הטומאה ביו"ט לא

מטבילים מפני שצריך הערב שמש, כי רק לתרומה דרוש הערב שמש ובינתיים יכול הכהן להשתמש בכלי לחולין...

והר"י...בתרומה – לפי התשובה 'כהנים זריזים הם' מתברר שהברייתא עוסקת בתרומה שצריכה הערב שמש, לפיכך מובן למה הברייתא אוסרת טבילת כלי שנטמא ביו"ט מאב הטומאה, וכפירוש ב' ברש"י.

ואינו...חולין – תשובת הגמרא קובעת שכהנים זריזים בשמירתם על טהרה, אולם אם נטמא הכלי יכולים להשתמש בו לחולין, ושוב נדחה פירוש ב' של רש"י...

ומיהו...הוא מטביל – אבל קשה על שני הפירושים שמסכימים כי מותר לטבול

כלי שנטמא ביו"ט מולד הטומאה, שאם יש צורך בכלי עבור חולין או מעשר תהיה הטבילה טירחה שאין לה צורך כי מותר לאכלם בכלי טמא, ואם לתרומה הרי צריכים הערב שמש?
 ויש לומר...סוף – הוא זקוק לכלי עבור תרומה אבל נטמא בולד הטומאה שאינה אלא מדרבנן אינו צריך הערב שמש.
 סיכום – א) פירוש ב' ברש"י נדחה.
 ב) כלי שנטמא מדרבנן אינו צריך הערב שמש לתרומה.

ד"ה היכי משכחת לה בכהנים יה עמוד א
 הנושא – תיקון באוקימתא של הברייתא.
 הקדמה – בדף יד, ב ד"ה 'מפני מה' הוסבר שכדי לשמור על דיני הפרשות מגופם של זב וזבה גזרו חז"ל שכל משקה שנגע בטומאה הפוסלת תרומה (עד שני לטומאה) יהיה 'ראשון' לטומאה, ושהמשקה יטמא גם כלים.
 וא"ת...תחלה – איך אומרת הגמרא שאין משמעות לולד הטומאה אלא לכהנים, הרי משקה של ישראל שנגע בו אפילו שני לטומאה נעשה ראשון מדרבנן, וממילא הכלי שבו המשקה נעשה שני; מכאן שגם בישראל יש עסק עם ולד הטומאה?
 וי"ל...סוף – הברייתא עוסקת בכלים שאינם מחזיקים משקאות.

ד"ה מערמת וטובלת בבגדיה יה עמוד א
 הנושא – בעיה אחרת בענין הטובלת בבגדיה בשבת.
 תימה...כבוסו – בזבחים צד, ב רבא פוסק 'בגד שרייתו (במים) זהו כיבוסו', היינו שרייה במים אפילו בלא שיפשוף נחשבת ככיבוס שאסור מהתורה משום מלבן, וא"כ איך טובלת בבגדיה בשבת?
 וי"ל...ותדע...סוף – שרייה אסורה כשהיא מנקה את הבגד, אבל כאן מדובר באשה שטובלת בנהר (וכדומה) שממיו מלכלכים יותר ממה שמנקים. וראיה ששרייה שמלכלכת מותרת, כי מותר לנגב ידים במפה אף שהמפה תירטב כי הניגוב מלכלך את המפה.
 סיכום – שרייה שמלכלכת ולא מנקה מותרת בשבת.

ד"ה הדר ביה רבא מההיא יה עמוד ב
 הנושא – אפשרות אחרת להסביר את רבא ודחייתה.
 פי'...תימה...או יסחוט – התרצן סובר שכדי ליישב את הדין שמותר לטבול ביוה"כ נאלץ רבא לנקוט בעיקרון 'הואיל' ולחזור בו מתירוצו 'כאן קודם טבילה',

וקשה: היתה לרבה אפשרות אחרת ליישב את הדין – לחזור בו מ'הואיל' ומחסברו למשנה 'מפני שנראה כמתקן' ולהצטרף לרבה, רב יוסף או רב ביבי שלשיטתם אין בעיה בטבילת אדם ביוה"כ, ולמה לא נקט התרצן באפשרות זו? וי"ל...הזיא...והואיל – תשובת התרצן עדיפה, כי יש בה רק דחייה אחת בדברי רבא – 'כאן קודם טבילה', משא"כ באפשרות המוצעת שדוחה שתי תשובות של רבא – העיקרון של 'הואיל' והסברו 'נראה כמתקן'... ולא...דנראה כמתקן – אין לקבל תשובה זו, שכן הואיל ו'נראה כמתקן' אין תשובות נפרדות אלא הואיל באה כדי להעמיד את ההסבר 'נראה כמתקן'... ועוד...תירתי – עוד ראה ש'הואיל' ו'נראה כמתקן' לא נחשבות ע"י התרצן כשתי תשובות, מהעובדה שהשיב סתם 'הדר ביה רבא מהזיא', שאם לדעתו היו שתי תשובות היה בודאי מוסיף את ההסבר שרבא חזר בו דוקא מ'כאן קודם טבול'... שהיא תשובה אחת, ולא מ'הואיל' ו'נראה כמתקן' שהן שתי תשובות. וכעת חוזרת הקושיא על התרצן: למה לא הסביר את רבא לפי האפשרות המוצעת שרבא חזר בו מ'הואיל' ומ'נראה כמתקן'?

לכך...דמתניתין...דהואיל – סוגייתנו עוסקת בשלש תשובות שאמר רבא: נראה כמתקן, הואיל, כאן קודם טבול וגו'. המקשה והתרצן הסכימו שרבא לא חזר בו מהתשובה 'נראה כמתקן' משום שנאמרה כהסבר ישיר של רבא למשנתנו, משא"כ בתשובות 'הואיל' ו'כאן קודם טבול' שהשמיע רבא ליישב קושיות מברייתות על משנתנו ועל המשנה בשבת, ובשל כך הן גמישות ביחס להסבר ישיר על המשניות. ולפי זה האפשרות של חזרה היא רק מ'הואיל' או מ'קודם טבול'...

ומהא...סוף – ובמסקנה מוכיח התרצן שגם מ'הואיל' לא חזר רבא, וממילא חזר בו מ'כאן קודם טבול וגו'.

סיכום – הגמרא לא אמרה שרבא חזר בו מ'נראה כמתקן' משום שנאמר כהסבר ישיר למשנה ולא כנסיון ליישב קושיא מברייתא.

ד"ה כל חייבי טבילות יח עמוד ב

הנושא – טבילת נדה בלילי יוה"כ ותשעה באב בזמננו. הקדמה – א) השנים של חיי אשה מתחלקים למחזורים של שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה לסירוגין לאמור: החל מראייה ראשונה של דם נדה בימי נערות, היא סופרת מחזור של 7 ימי נדה ומיד אחריהם מחזור של 11 ימי זיבה, ושוב 7 ימי נדה 11 – ימי זבה, עד שבשנה של 354 ימים יש לה למעלה 20 מחזורים (354 לחלק ל18 – ועוד 5 ימים). בימי נדה אפילו טיפה אחת של דם מטמא אותה למשך 7 ימים אפילו אם נפסק הדימום מיד, וקודם השקיעה ביום השביעי בודקת

את עצמה ואם נפסק הדימום לחלוטין טובלת במקוה אחר צאת הכוכבים. דימום בימי זיבה של יום אחד או יומיים רצופים עושה אותה 'זבה קטנה' והיא טמאה ביום הראייה ולמחרת, ולמחרת בודקת את עצמה ויכולה לטבול באמצע היום אבל מותרת לבעלה רק אחר צאת הכוכבים.

ראתה דם ג' ימים רצופים במחזור של ימי זיבה אפילו טיפה אחת כל יום, היא 'זבה גדולה' ואינה טובלת עד לאחר הפסקת הדימום, בדיקה, וספירת שבעה ימים נקיים. מחזוריות זו נפסקת בתקופת הריונה; עד כאן דין תורה לשיטת הרמב"ם. הרמב"ן חולק על מה שאמר הרמב"ם שימיה מתחלקים למחזורים רצופים של 7 ימי נדה ו-11 ימי זיבה, לדעתו עם ראייה ראשונה בימי נערוה היא סופרת 7 ימי נדה ולאחריהם 11 ימי זיבה, ובגמר 18 ימים הללו היא נכנסת לתקופה של ימי נדה שנמשכים עד תחילת הוסת הבא. לדעה זו אי אפשר לקבוע, כפי שעשינו בשיטת הרמב"ם, מספר מסויים של מחזורים כל שנה כי הכל תלוי מתי יגיע הוסת החדש אחר ימי זיבה.

ב) לאור הקשיים במעקב מדוייק של התקופות השונות, קיבלו בנות ישראל על עצמן חומרה המבטלת את הצורך במעקב זה, שעל כל דימום תנהגנה כאילו הן 'זבות גדולות' וסופרות שבעת ימים נקיים קודם טבילה.

ג) עזרא הסופר אסר על בעלי קרי ללמוד תורה או להתפלל עד שיטבול והטבילה נקבעה לאותו יום שנראה הקרי.

היינו...וביזה"כ – הקדמות. מדאורייתא טבילת מצוה של נדה היא בלילה שבין השביעי לשמיני מתחילת הוסת (בתנאי שהדימום נפסק), אבל היום אין טובלות אלא אחר ספירת שבעה נקיים החל מיום החמישי מתחילת הוסת. לפיכך אסור לאשה לטבול ביוה"כ ובתשעה באב כי הטבילה מתבצעת לאחר הזמן שקבוע בתורה בלילה שאחר יום השביעי...

ומיהו יש לחלק – ביוה"כ מותר לאשה לטבול אפילו טבילה שלא בזמנה ובתשעה באב אסור...

כדאמר...אלמא...ביוה"כ – הקדמה ג. ביומא שם קובעת הברייתא שזמן טבילה של נדה ויולדת הוא בלילה ומותר להן לטבול אפילו בליל יום הכפורים, וזמן טבילה של בעל קרי הוא ביום הראייה, ואם זה אירע ביום הכפורים מותר לו לטבול אם טרם התפלל מנחה כדי שיוכל להתפלל אבל אסור לו לטבול כדי להתפלל תפילה נעילה מאחר שמותר להתפלל נעילה בלילה, וראוי שתידחה הטבילה והתפילה למוצאי יוה"כ. ועתה, מאחר שהזמן שנקבע לבעל קרי לטבול הוא יום הראייה ראוי שיהיה מותר לבעל קרי לטבול אפילו אחר שהתפלל מנחה משום טבילה בזמנה בלא כל קשר עם התפילה, ומאחר שהתנא אסר זאת משמע שלדעתו טבילה בזמנה אינה מצוה. ולמרות שהוא סובר שטבילה בזמנה אינה

מצוה התנא מתיר לנדה לטבול בליל יום הכפורים, מכאן ראייה לדברינו שאפילו בימינו שטבילת נדה אינה בזמנה ואינה מצוה מותר לה לטבול בליל יום כיפור... ומיהו...טבילות – אבל לא בתשעה באב.... ועוד...סוף – הר"י מוסיף שאין ראייה מהברייתא ביומא לגבי נדה בזמנינו, כי שם מתירה הברייתא טבילת בעלי קרי ביוה"כ על אף שאינה מצוה כי יש ערך מסויים לטבילתו – תפילת מנחה בטהרה, וכך נדה בזמנם שיש תועלת בטבילתה שלא תטמא תרומה או חלה, אבל בזמנינו התועלת בטבילתה היא רק שענין בעלה ולשם זה היא יכולה להמתין עד מוצאי יוה"כ ולרחוץ ולכפוף כדין. סיכום – נדה בימינו: עורך התוס' – מותרת לטבול בליל יוה"כ אבל לא בליל תשעה באב; הר"י: אינה טובלת בליל יוה"כ ובתשעה באב מאחר כי אין תועלת בטבילתה בו ביום ואין בטבילתה קיום מצוה.

ד"ה ושויין שמשיקין המים יח עמוד ב הנושא – הנימוק לאיסור טהרם גם בכלי עץ. אבל...כלי – המים הם ראשון מדרכנן ומטמאים כלי להיות שני גזירה משום הפרשות של זב וזבה, ונמצא מטהר כלי... ואת...חדא...ועוד...דלעיל – שני נימוקים להתיר השקה בכלי העץ: (1) הוא נטמא על ידי המים ביו"ט, ולפי פירוש א' ברש"י בעמוד א' ד"ה 'בולד הטומאה' מותר לטהר כלי ביו"ט שנטמא בו ביום אפילו מאב הטומאה; (2) הכלי נטמא מהמים שהם וולד הטומאה (ראשון), שבין לפירוש א' ובין ל'יש מפרשים' ברש"י הנ"ל מותר לטבול ביו"ט כשנטמא ביו"ט... ולמאן...קשיא – אם נאמר שהמשנה כרבנן ומדובר בשבת אין זו קשה, כי ההיתר להטביל כלי שנטמא בו ביום נאמר רק לגבי יו"ט, אבל אם נאמר שהמשנה כרבי ומדובר ביו"ט למה אסור להשיק את המים בתוך כלי עץ? וי"ל...סוף – ההיתר נאמר רק כשהכלי כבר נטמא ע"י וולד, ואילו המשנה עוסקת כשהמים לא היו בכלי והטובל רוצה להכניסם בכלי להטבילם. סיכום – כלי שנטמא ביו"ט: אם נטמא באב הטומאה לפי פירוש א' ברש"י בעמוד א' או בוולד הטומאה לכל הפירושים, מותר להטבילו אם כבר נטמא אבל אסור לטמאו על מנת לטהרו.

ד"ה אין מטבילין את הכלי יח עמוד ב הנושא – תיקון גירסת הספרים. הכי...חכמים – כפי שמופיע בגמרות שלו הטבלה קודם השקה... ובספרים...וסיפא ביו"ט – אבל מהדורה אחרת של מסכתנו גורסת בברייתא

'אין משיקין את המים...ראין מטבילין'. אבל אין זה משנה, כי בהמשך של אותה מהדורה נאמר: 'אי בעית אימא רבי רישא דברייתא בשבת (לא משיקין בשבת וכל שכן שלא מטבילין)...וסיפא ביו"ט (לא מטבילין אבל משיקין)...'
 ולגירסת רש"י...הגירסא – אבל רש"י נאלץ לתקן את ספריו משום שאצלו מופיע בהמשך: אי בעית אימא רבי רישא דברייתא ביו"ט (ביו"ט לא משיקין וכ"ש שלא מטבילין)...וסיפא בשבת (לא מטבילין בשבת אבל משיקין), וזה בודאי לא נכון כי לא ייתכן ששבת תהיה קלה מיו"ט. לפיכך החליף רש"י את גירסת הברייתא ואף מצא תוספתא עם הגירסה המתוקנת...
 ולפי מה...סוף – יש אפשרות לקיים את הגירסה שבספרי רש"י ולפרש שהפיסקא 'אי בעית אימא רישא ביו"ט וסיפא בשבת' מתייחסת למשנתנו, אבל זה נדחה כפי שרש"י עצמו מסביר בדף יט,א.

ד"ה אמר עולא מחלוקת כו' יט עמוד א
 הנושא – הצורך בלימודים כפולים של ב"ה וב"ש.
 וא"ת...ולא לגבוה – למה אמר עולא שב"ש אוסרים הקרבת עולת ראייה ביו"ט על סמך 'וחגותם אותו חג לה' כאשר ב"ש עצמם מנמקים את האיסור בברייתא בדף כ,ב בפסוק 'הוא לבדו יעשה לכם' – לכם ולא לגבוה (עולה לא נאכלת)?
 וי"ל...כל דלה' – גם עולא מודה שעיקר הלימוד של ב"ש הוא 'לכם ולא לגבוה', אלא ב"ש זקוקים גם לפסוק 'וחגותם' למנוע טעות שלא נחשוב כב"ה שהמלה "לה'" באה לרבות עולת ראייה...
 ומ"מ...פ"ק – למה אמר עולא שב"ה מתירים עולת ראייה ביו"ט על סמך לה' ולא על סמך 'מתוך שהותרה שחיטה לצורך אוכל נפש הותרה שחיטה לכל צורך'?
 וי"ל...סוף – גם עולא מודה שעיקר הלימוד של ב"ה הוא 'מתוך', אלא לה' באה למנוע טעות שלא נחשוב כב"ש ש'וחגותם' ממעטת עולת ראייה.
 סיכום – עיקר הראיה של ב"ש הוא הפסוק 'הוא לבדו יעשה לכם', ועיקר הראיה של ב"ה הוא העיקרון 'מתוך'.

ד"ה רבי שמעון אומר יט עמוד ב
 הנושא – קביעת הגירסה שלא כרש"י.
 כך...הכי – המלה 'בא' מקומה אחרי '...בחג המצות' וקודם 'בחג השבועות ובחג הסוכות'; כך גורס רש"י...
 וא"כ...בחול המועד – ובהוה אמינא מפרש רש"י את דברי ר"ש ש'כל שאינו בא בחג המצות' ביו"ט, כגון תודה וכל שאר נדרים ונדבות, אינו קרב ביו"ט של שבועות ואף לא בחול המועד של סוכות...

וזהו... וכי תימא... הסוכות – אבל פירוש זה קשה: ר"ש מתייחס למה שאמר הת"ק, שאין מביאים תודה בפסח ובעצרת אבל מביאים בחוה"מ, וא"כ איך הסיק רש"י מדברי ר"ש איסור על נדרים ונדבות אחרים מהאיסור על תודה, והלא אפשר לטעון שתודה אסור משום חמץ משא"כ שלמי נדרים ונדבות? ואם תשיב שרש"י שם את הדגש על המלים 'בחג המצות' בתור יו"ט, לאמור כל שאינו קרב בחג המצות בהיותו יו"ט, כגון תודה וכל שאר נו"ד, איך לומדים מכאן איסור בחול המועד שאינו יו"ט?

ועוד... אינן באין – עוד קושיא על גירסת רש"י ופירושו: אם לומדים מ'בחג המצות' איסור הקרבת נו"נ ביו"ט ובחול המועד, למה צריך לומר 'בחג השבועות'?

ועוד... שפיר – עד כאן קשיים על גירסת רש"י ופירושו מדהוה אמינא, ויש קשיים גם מהמסקנה...

דקאמר... וה"ק... חול המועד – אם המלה 'בא' מופיעה קודם 'בחג השבועות' ולפי המסקנה ר"ש רוצה ללמד שנדר שנדר קודם פסח ניתן להביאו בחג השבועות איך מקריבים נדר או נדבה ביו"ט?

וכי תימא... רבי שמעון – ואין להעלות על הדעת שר"ש מתיר הקרבת נו"נ ביו"ט, כי זו שיטת רשב"א בלבד...

ודוחק... קאמר – ואין לומר שר"ש רוצה לומר שכאשר הנודר יעלה לרגל בחג השבועות יביא עמו את הקרבן להקריבו קודם פסח ועברו פסח ושבועות וטרם פרע את

על כן... בחג הסוכות – לפיכך יש לתקן את הגירסה ע"י העברת המלה 'בא' לפני 'חג הסוכות': 'כל שבא בחג המצות ובחג השבועות בא בחג הסוכות'...

והשתא... בחול המועד – וכעת ההוה אמינא הוא: כל קרבן שאינו נקרב בחג המצות ובחג השבועות בהיותם יו"ט אינו נקרב אפילו בחוה"מ. לגירסה זו נעלמים הקשיים שקיימים בגירסת רש"י בהוה אמינא, כי הדגש הוא על החגים (ולא על המלה 'תודה') כדי ללמד שעצם היום הקדוש מעכב הקרבת נדרים ונדבות...

ולפי... וכל שאינו... זה – ובמסקנה מסבירים את ר"ש כלהלן: כל שבא בחג המצות ובחג השבועות (הנודר קודם פסח ועברו פסח ושבועות וטרם פרע את נדרו) בא בחג הסוכות (חייב לפרעו בסוכות כדי שלא לעבור על 'בל תאחר') וכל שלא בא בחג המצות (משום שנדר רק לאחר פסח) אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות (אינו צריך לבוא בשבועות או בסוכות, כי ר"ש סובר כסדרן ויש לו עוד שנה עד שיעבור על 'בל תאחר')...

ורישא... וסיפא... סוף – והפיסקה 'בא בחג הסוכות' בתחילת דברי ר"ש היא חובה כדי למנוע עבירה על 'בל תאחר', היות שנדר קודם פסח וכבר עברו פסח

ושבועות, והפיסקה 'אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות' שבסיום דבריו היא רשות, כי אינו חייב להביאו מאחר שנדר אחרי פסח אבל רשאי להביאו. סיכום – יש לגרוס בדברי ר"ש: 'כל שבא בחג המצות ובחג השבועות בא בחג הסוכות, וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות'.

ד"ה נזיר ואינו מגלח (ע"פ המאירי) כ עמוד א

הנושא – הבהרת הפסק של רבי יוחנן.

ודוקא דקאמר הכי – נדרת התודה חלה משום שביטא 'הרי עלי תודה' קודם לתנאי 'ואצא בה ידי חגיגה'...

אבל...תודה, לא – אבל אם ביטא את התנאי קודם לנדר הנדר לא חל משום שהוא 'מתנה על מה שכתוב בתורה' ותנאי שנוגד את התורה בטל. ולמרות שקדימת הפיסקה 'הרי עלי תודה' נעשתה כחלק מהתנאי 'אצא בה ידי חגיגה', הרי מיד עם הבעת המלים 'הרי עלי תודה' חל הנדר והמשך שהוא תנאי אינו מבטל את חלות הקדושה...

וכן בנזיר – והוא הדין בנדרי נזירות, שהנזירות חלה מיד עם הבעת המלים 'הריני נזיר' ואינה מתבטלת ע"י ההמשך...

וכן משמע...ולנסיב – והנחתנו שהדין של ר"י משתנה עם חילוף סדר הפיסקאות מתחזקת מהמשך הגמרא. כי למרות שדינו של ר"י מבוסס על העיקרון 'אמירה לגבוה כמסירה להדיוט' וההוא גברא' מבוסס על עיקרון אחר שיוסבר להלן, הרי שב'ההוא גברא' נקבע הדין בהתאם למיקום הפיסקאות, והעובדה שהוא מופיע רצוף לענין של ר"י מסייעת להסברנו שגם ר"י עוסק במיקום פיסקאות. לגופו של ענין: 'ההוא גברא' דן בבעיה של חולה שצוה לתת שתי מתנות, אחת ודאי רצויה – הכסף והשניה ספק רצויה – האשה, ולא ביטא את דבריו כמקובל בתנאים 'על מנת' או 'בתנאי'. רב פפא פסק שאם הקדים את המתנה הודאי רצויה יש להניח שהחולה לא התכוון לקשור את המתנות זו לזו בתנאי, אבל אם הקדים את הפחות רצויה יש להסיק שהחולה התכוון להתנות את מתן הכסף בלקיחת האשה...

וכן...סוף – וזו גם דעתו של רש"י.

סיכום – בענייני הקדש: הקדים את האמירה לגבוה לתנאי חל ההקדש אפילו בלי קיום התנאי; הקדים התנאי לאמירה לגבוה אין חלות של הקדש כלל.

ד"ה ויקרב את העולה כ עמוד א

סיכום – לדעת רש"י מדובר בעולת יחיד, ולדעת תוס' בעולת ציבור.

ד"ה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה כ עמוד א

הנושא – באיזו עולת חובה מדובר.

ותימה...ניחא – במנחות צב,א פוסקת המשנה שקרבנות יחיד טעונים סמיכה אבל רק שני קרבנות ציבור טעונים סמיכה, ושעיר העם אינו אחד מהם. אולם לפי רש"י שהסביר שכאן עוסקים בעולה של אהרן שהוא קרבן יחיד, אין זו קושיא? וי"ל...לפי שעה – המשנה במנחות עוסקת בקרבנות ציבור הנוהגים לדורות ומתוכם רק שנים טעונים סמיכה...

מ"מ...סמיכה – איך לומדים עולת חובה לדורות מעולת חובה (שעיר העם) שהיה רק בחג המילואים?

ועוד...צבור – עולות חובה הן קרבנות יחיד, ואיך לומדים את דינן משעיר העם שהוא עולת ציבור?

ולפי רש"י ניחא – כי לפי רש"י מדובר בעולת יחיד הנוהגת לדורות... ועוד י"ל...מצבור – ויש תירוץ גם לשיטתנו, כי כשם שלומדים שעיר העם (קרבן ציבור) שנהג רק פעם אחת (לשעה) מעולת נדבה שהיא קרבן יחיד ולדורות, ניתן ללמוד עולת חובה (קרבן יחיד) הנוהגת לדורות משעיר העם (קרבן ציבור לשעה)...

ועוד אמר...פי' רש"י – כזכור מהדיבור קודם ד"ה 'ויקרב', רש"י שמפרש שמדובר כאן בעולת יחיד (אהרן) אינו מתיישב עם רצף הפסוקים שמשמעותם שהמלה 'ויקרב' מתכוונת לעולת ציבור, אעפ"כ מצא רבי מאיר (מבעלי התוס') אפשרות ליישב את רש"י עם פשוט הפסוקים...

ולעולם...י"ל...סוף – אחת מ-י"ג המדות שהתורה נדרשת בהן היא 'אם אינו ענין ל...תנהו ענין ל...' (רש"י פסחים כד,א) היינו: פסוק שלא ניתן להבינו במסגרת התוכן הכללי שבו דין הסב אותו לענין אחר. רש"י כאן מסכים עם תוס' שלפי רצף הפסוקים משמע ש'ויקרב' מכוון לשעיר העם (ציבור) והמלה 'כמשפט' באה להקיש אותו לעולת נדבה החייבת סמיכה. אבל מאחר שאי אפשר לומר זאת לאור המשנה במנחות צב,א המלמדת שרק שני קרבנות ציבור חייבים סמיכה, יש להשתמש במלה 'כמשפט' להקיש עולת חובה של יחיד לעולת נדבה לפי 'אם אינו ענין וכו'.

סיכום – א) פירוש רש"י שמדובר כאן בעולת חובה של יחיד מתיישב עם רצף הפסוקים רק לפי המידה 'אם אינו ענין ל...תנהו ענין ל...'.

ב) תוס' אינם זקוקים למדה זו, כי לשיטתם כשם שהתורה מקישה עולת ציבור הנוהגת לשעה (שעיר העם) לעולת יחיד הנוהגת לדורות (עולת נדבה), מקישים עולת יחיד הנוהגת לדורות (עולת חובה) לעולת צבור הנוהגת לשעה (שעיר העם).

ד"ה דלא גמרי שלמי חובה כ עמוד א
הנושא – נפקא מינה בין רבי יצחק ב"א לרבי יוסי.
השתא...סמיכה – ואי לכך רבי יצחק ב"א יסביר שב"ש במשנתנו אוסרים
מהתורה לסמוך על שלמי חובה בין בחג ובין בחול, בשל האיסור על עשיית
עבודה עם בהמת קדשים, שכן הסומך עושה זאת בכל כחו ומעמיס את עצמו על
הבהמה...
ולא...בתכף – רבי יוסי סובר שב"ש מודים ששלמי חובה חייבים בסמיכה ואין
בזאת משום עבודה עם בהמת קדשים, לפיכך הוא יסביר שב"ש אוסרים סמיכה
משום שבות דרבנן...
ורש"י...סוף – רש"י על המשנה מסביר את ב"ש לפי דרכו של רבי יוסי ולא לפי
רבי יצחק ב"א, וטוב עשה כי רבי יוחנן בחגיגה טז, ב מסביר כך את שיטת ב"ש.

ד"ה דלמא מעולת חובה גמרי כ עמוד א
סיכום – רבי יצחק ב"א מעלה את הצעתו רק לפי המ"ד 'חוזרין ומלמדין בבנין
אב דבר הלמד בהיקש'.

ד"ה שכירתך פתוחה כ עמוד ב
פ"ה...ממש – רש"י קרא 'כירתך' מלשון תנור...
ונראה...סוף – תוס' קראו 'כירתך' מלשון סעודה.

ד"ה נדרים ונדבות יוכיחו כ עמוד ב
הנושא – שני פירושים לענין.
פ"ה...עולות – רש"י מפרש שלפי התנא קמא בית הלל ובית שמאי אוסרים
להקריב ביו"ט נדרים ונדבות שלמים ועולות, ופירוש 'מותר להדיוט' הוא שמתר
לעשות צרכי חולין...
במאי קא מפלגי...אבא שאול...יוכיחו – לפיכך בקטע הבא של הגמרא בענין
אבא שאול יש לפרש 'במאי קא מפלגי' כלהלן: התנא קמא כנ"ל, ואבא שאול חולק
וסובר שב"ה מתירים הקרבת נדרים ונדבות, שלמים ועולות...
והר"ר שמואל...במאי...ביו"ט – הרב שמואל מפרש 'מותר להדיוט' בדברי
הת"ק לא לענין חולין (כרש"י) אלא לענין נדרים ונדבות, כלומר הת"ק סובר
שנדרי ונדבי שלמים מותרים ביו"ט ועולות אסורות, ואבא שאול סובר שכל
הנדרים והנדבות שלמים ועולות אסורים ביו"ט...
סד

וקשה...סוף – בפסחים מז,א אומרת הגמרא שאבא שאול דורש 'לכם' ולא לכלבים, אבל אינה מזכירה את הדרשה 'לכם' ולא לגבוה; מכאן שאבא שאול מתיר נדרים ונדבות שלמים ועולות ביו"ט, כפירוש רש"י ולא כהר"ר שמואל. סיכום – מחלוקת בין רש"י להר"ר שמואל בפירוש המלים 'מותר להדיוט' בדברי התנא קמא: רש"י – הכוונה היא לצרכי אוכל של חולין ואסורים כל הנדרים והנדבות ביו"ט; הר"ר שמואל – הכוונה לשלמים, ואסורים רק נדרי ונדבי עולות.

ד"ה לכם ולא לנכרים כ עמוד ב

הנושא – הבהרת שיטת בית הלל.

ב"ה...סוף – ב"ה רצו להשיב דברים ברורים שאינם טעונים הסבר, היינו איסור חילול יו"ט עבור גוים או כלבים; ואע"פ שגם ב"ה ממעטים קדשים ביו"ט מ-'לכם' אין הם ממעטים כל הקדשים והיה מוטל עליהם להסביר אלו מותרים להקריב ואלו אסורים.

ד"ה מאי בנייהו כ עמוד ב

וא"ת...האימורין – ובאוקימתא זו תהיה תוצאה הפוכה – רבא יתיר לזרוק ורבה בב"ח יאסור...

ותי'...אימורין לערב – באוקימתא זו לא תהיה מחלוקת, שכן רבה בב"ח מודה שזרוק את הדם על מנת להתיר בשר, אלא מרחיק לכת ומתיר זריקתו אפילו להקטיר אימורים בלילה...

אבל קשה...מעכבי – והרי אסור ביו"ט להקטיר אימורים של קרבן שלכתחילה היה אסור להקריבו?

ויש...ולא...זריק – ואין לתרץ שבמקרה שבפנינו האימורים אינם, שא"כ למה לגמרא להביא נפקא מינה כה מסובך במקום מקרה פשוט – כשהבשר והאימורים ישנם רבא יאסור את הזריקה ורבה בב"ח יתיר...

ועוד...יאכל – וקושייתנו 'היאך יהא הבשר מותר באכילה...אימורין כל כמה דלא מקטרי בשר לא מתאכיל?' מתחזקת בהמשך, כי משמע מהברייתא שזריקת הדם מתירה את הבשר ביו"ט אף שטרם הוקטרו האימורים.

וי"ל...סוף – במקרה שמובא כנפקא מינה מדובר כשהאימורים קיימים, אולם מאחר שאסור להקטירם ביו"ט הם בעיני ההלכה כאילו שאינם קיימים, ולכן זריקת הדם בלבד מתירה את הבשר.

סיכום – אימורים של קרבן שאסור היה להקריבו ביו"ט אינם מעכבים אכילת הבשר, כי מן הדין א"א להקטירם עד הלילה.

ד"ה אבל נדרים ונדבות (ע"פ המהרש"א) כא עמוד א
 הנושא – התאמת סוגייתנו גם לשיטת רבי יוס הגלילי בבבא קמא.
 ואפי'...כהונה – ר"י הגלילי סובר שקודם שחיטה הוי הבשר ממון בעלים
 והשחיטה אינה לשם גבוה...
 מ"מ...סוף – אין זה משנה את יסודנו שעיקר העבודה היא לשם גבוה, כי זכיית
 הבעלים בבשר אינה אלא משולחן גבוה משא"כ בבהמה שחציה לנכרי שעיקר
 השחיטה היא להנאת הישראל.

ד"ה עיסה חציה של נכרי כא עמוד א
 הנושא – יישוב קושיא מסוגיא אחרת.
 ואם תאמר...דמתיר – מדברי רשב"א יש להסיק שתוספת טירחה שמוסיפה
 שבח למאכל מותרת, ולמה לאסור אפיית חציו של הנכרי הלא הוא מוסיף שבח?
 ויש לומר...סוף – המסקנה מדברי רשב"א אינה מדוייקת, שכן תוספת שבח
 לבד אינה מצדיקה טירחה ביו"ט אא"כ נתווסף לה עוד גורם – היכולת להנות
 מכל הטירחה אם רצונו בכך, משא"כ כשחצי העיסה שייך לגוי.
 סיכום – טירחה התורמת להשבחת מאכל מותרת בתנאי שאפשר לטורח להנות
 מכל מה שמעורב בטירחה.

ד"ה חזינן אי יהבינן כא עמוד א
 הנושא – פירוש הר"י השונה מפירוש רש"י.
 פרש"י...בלישה – לפי רש"י רב הונא השיב שאם הגוים לא מקפידים אם יתן
 לילד ככר אחד מותר לאפות את כל העיסה, ויתרה מזו מותר לאפות את העיסה
 אפילו אם לא יקפידו כשיתן לילד חלק מהעיסה; מכאן שרב הונא מתיר אפיית כל
 העיסה אף שיש אפשרות לתת לילד חלק ממנה קודם האפייה שלא כרב חסדא.
 מרש"י עולה שמדובר אפילו כשהעיסה שייכת כולה לישראל ולפעמים מקפידים
 החיילים שהישראל לא יקח מהעיסה השייכת לו...
 ואומר ר"י...קפדי – ר"י סובר שרב הונא מתכוון שכל העיסה שייכת לחיילים
 שמקפידים שלא תיחלק, לכן מותר לאפות את הפת אם ידוע שלא יקפידו על מתן
 ככר לילד כמחווה לישראל שטרח באפייתה, משא"כ במקרה של רב חסדא שבו
 יכול הישראל ליטול חלקו בעיסה קודם האפייה; ור"ה לא חולק על רב חסדא...
 וכך בעגל...משלהם – וגם העגל שבברייתא היה שייך כולו לגוים...
 ומש"ה...הבשול – ולכן לא היה אפשר לקחת מן העגל אחר שחיטתו וקודם
 בישולו, אולם אחר הבישול לא היו הגוים מקפידים ורב הונא התיר לבשלו...
 להכי...סוף – לפי רש"י (שמדובר בעיסה ובעגל של ישראל) קושיית הגמרא על

רב הונא מתייחסת להיתרו לאפות את העיסה למרות שהיה יכול לתת לילד חלק ממנה, ואילו בכרייתא רבי יהודה ב"ב אסר בישול העגל עבור הגוים משום שהישראל היה יכול לחלקו בינו ובין הגוים קודם בישולו. ולפי הר"י שמדובר בעיסה ובעגל של הגוים, מקשה הגמרא על שהתיר רב הונא אפיית העיסה על סמך זה שייסכימו שיקח הישראל ככר תמורת טירחת האפייה, ואילו רבי יהודה ב"ב אסר בישול העגל על סמך שיינתן לישראל רשות לאכול קצת ממנו.

סיכום – הבדלים בין רש"י לר"י בסוגיא של רב הונא: (1) רש"י: העיסה והעגל שייכים לישראל, ר"י: שייכים לגוים; (2) רש"י: גוים לא מקפידים אם יקח ישראל קצת עיסה קודם האפייה וקצת בשר קודם בישולו, ר"י: מקפידים רק לאחר האפייה והבישול; (3) רש"י: רב הונא חולק על רב חסדא, ר"י: הכל מסכימים שאם אפשר לחלק את העיסה קודם האפייה אסור לאפות עיסה שחציה שייך לגוי.

ד"ה הואיל ומקלעי אורחים כא עמוד א
הנושא – מיגבלות של המושג 'הואיל'.

ותימה...אורחים – מוריד דבש מדפנות הכוורת בשבת חייב משום 'תולש', ולמה חייב, הרי אם מדובר שם שרודה לצורך חול יש להתירו על סמך 'הואיל'... ואין לומר...הנושרין – ואל תאמר שאסור מדאורייתא לרדות דבש ביו"ט אפילו לצורך היום עצמו, והתורה מתירה 'אוכל נפש' שאין אפשרות לעשות בערב יו"ט, כי החילוק בין ערב יו"ט ליו"ט נאמר רק מפי רבי יהודה ובקשר לעשיית מכשירים לאוכל נפש אבל לא בקשר ל'אוכל נפש' עצמו?

ויש לומר...סוף – מדובר ברודה דבש לצורך חול במצב שלא שייך 'הואיל', כגון דבש מקולקל שאינו ראוי לאכילה או סמוך לסוף היום שלא צפויים אורחים. סיכום – לא אומרים 'הואיל' כאשר טיב האוכל אינו ראוי לאורחים או כשהמלאכה נעשית סמוך לשקיעה.

ד"ה הני סופלי לחיותא כא עמוד ב

הנושא – הבעיה ההלכתית בטלטול סופלי.

ואם...יתירה – מה הפריע לאביי בענין טלטול סופלי: אם משום טירחה מה השיב לו רב יוסף 'הואיל וחזו להסקה' – וכי משום שראוים להסקה יש להקל על הטירחה העכשוית...

ואי בעי...לבהמה – שיותר מצוי וראוי להקשות עליו?

ועוד...ועוד...כלבים – שתי ראיות שמאכל בהמה אינו מוקצה, תשובה...

ויש לומר...ומשני...סוף – אביי היקשה שהואיל וגרעיני תמרה ראויים לבהמה רק לאחר טיפול שאסור ביו"ט נמצא שקודם לכן הם אינם מוגדרים 'מאכל בהמה', והוי זה טלטול של דבר שאין בו צורך ביו"ט? ורב יוסף תירץ שהגרעינים ראויים

לשימוש כדלק להסקה ואינם מוקצה.

ד"ה עושה אדם כל צרכו בפת כא עמוד ב
ותימה...סוף – גויה היא מוקצה אבל מותר לטלטלה כששם עליה תינוק או לחם.

ד"ה כנונא אגב קטמיה כא עמוד ב
הנושא – הבהרת ההשוואה בין כנונא לכוס.
וא"ת...וא"כ...לא – כנונא שונה מכוס, כי מותר לטלטל כנונא המשמש בסיס לדבר מותר (האפר שהוכן מבעוד יום) ולדבר אסור (שברי עצים שמהם נעשה האפר, ודבר נאסר מטעם 'בסיס' רק כשמחזיק דבר אסור בלבד) משא"כ בכוס המשמשת בסיס רק לדבר אסור (שירי כוסות). והראיה: רבא הדגיש בפסקו את האפר 'מטלטלין כנונא אגב קטמיה' משמע שבלי האפר היה הכנונא אסור? וי"ל...וה"פ...עם הכוס – למרות שכנונא אינו מוקצה משום 'בסיס' הוא מוקצה מחמת איסור כי בימי חול הוא מחזיק גחלים בוערות. וכעת מובנת ההשוואה בין כנונא וכוס: רבא הדגיש 'אגב קטמיה' ללמד שהכנונא כשלעצמו מוקצה מחמת איסור ואיסורו נמשך, מותר בטילטול ביד עבור האפר שבתוכו. ובישיבה חשבו שאם מותר לטלטל איסור עבור היתר שבתוכו מותר לטלטל כוס שמותרת כשלעצמה גם כשמטלטלים את האיסור שבה...
ואין...שרי לטלטל – אין זה נכון שהכנונא אסור אבל איסורו משתעבד לצורך האפר שבו, אדרבה כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, וזה משתמע מרצף הקריאה: 'מטלטלין כנונא...' לאמור מטלטלין כנונא למטרתו המקובלת לצורך גופו או מקומו, ורבא אמר '...אגב קטמיה' רק להודיע שהצורך בגופו של כנונא הוא פיזור האפר שבו. וכעת חוזרת קושייתנו, שאין להשוות כנונא שהוא כלי שמוקצה מחמת איסור לכוס שהיא בסיס לדבר אסור שאינו כלי? אלא נראה...קטמא – כשם שכנונא לא נאסר משום 'בסיס לשברי עצים' נוסף על מוקצה מחמת איסור (והיה אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו או מקומו) גם הכוס לא נעשית בסיס לשירי, ולשניהם סיבה אחת – שברי עצים שמונחים באפרם וכן שירי אוכל בתוך הכוס מאבדים חשיבותם הדרושה להטיל איסור על בסיסם. וכעת י"ל שרבא הוסיף את המלים '...אגב קטמיה' להסביר למה שברי העצים בטלים ואינם הופכים כנונא לבסיס...
ור"ת...כוסות – אין לשברי עצים חשיבות אפילו ללא קטמיה כדי לאסור בסיסם כמו שאין לשירי כוסות...
ודאמרינן...סוף – ואם תשאל: א"כ למה הוסיף רבא המלים 'אגב קטמיה'? י"ל

אילו היו בכנונא רק שברי עצים היה המטלטל חייב לנערם קודם טילטול לצורך מקומו; רבא מלמד שאם יש בתוכו גם אפר שנחוק לו ואם ינער את השברי עצים ינער גם את האפר מותר לטלטל את הכנונא בלי לנערו. והוא הדין בשירי כוסות, שראוי לנערם אבל אם נדבקו בדופן הכוס מותר לטלטל את הכוס עם השירי.

ד"ה לא יחם אדם חמין כא עמוד ב

הנושא – הבהרת השיטות.

וא"ת...מתוך – מהפיסקה 'אא"כ ראוין לשתייה' משתמע שאין צורך לשתות מהם אלא שיהיו ראויים לשתייה, וקשה: הרי ב"ש מתיר אוכל נפש ממש ואינו מקבל את העיקרון 'מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך'? וי"ל...מהן – מדובר כשחיים מים לשתייה והוסיף עוד לרחיצה... וב"ה...סוף – וב"ה מתירים מלאכה משום 'מתוך' רק למטרות שכל אדם מעוניין בהן ולא רק המעוננים.

ד"ה ומדליקין לו נר כב עמוד א

הנושא – קביעת הנוסח של עירוב תבשילין.

מכאן...סוף – מלשון 'ומדליקין לו את הנר' עולה שרק נר אחת נדלקה עבורו מאחר שלא הניח ע"ת, ודין הדלקה כדין בישול וכו' שחייב להזכיר כל פעולה בנוסח העירוב.

ד"ה ובית הלל סברי אין בנין וסתירה בכלים כב עמוד א

הנושא – דיני בנין וסתירה.

וא"ת...דאסור – ואילו כאן בית הלל מתירים?

וי"ל...בכלים – מהתורה יש בנין וסתירה אף בכלים כאשר הכלי מורכב בחוזק, כגון חלקי חבית מחוברים במסמרים ודבק, אבל הרכבת כלי ע"י תחיבת חלקים זה בתוך זה בלבד מותרת, אולם חז"ל החמירו בשבת גם בהרכבה כזו שמא יהדק את החלקים אבל לא גזרו ביו"ט; הסוגיא בשבת עוסקת בשבת וכאן ביו"ט... אי נמי...סוף – או י"ל שתחיבת חלקים זה בתוך זה אסורה מדרבנן בין בשבת ובין ביו"ט, אלא כאן מדובר בחלקים מחוברים ע"י צירים המאפשרים קיפול הכלי, וב"ה פוסקים שמאחר שאין כאן הרכבה אלא רק הקמה חז"ל התירו לקפלו אפילו בשבת.

סיכום – (1) הרכבת כלי ע"י מסמרים, דבק וכדומה חייב מדאורייתא לדברי הכל; (2) הרכבת כלי ע"י תחיבת חלקיו זה בתוך זה אסורה מדרבנן שמא יהדקם בכח – לפי דעה א' בתוס' רק בשבת ולפי דעה ב' גם ביו"ט; (3) כלי שחלקיו מחוברים

בצירים מותר לפרוס את הקיפולים אפילו בשבת.

ד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה כב עמוד א
הנושא – כיבוי האסור והמותר.

אינו...כבויה – החיוב בברייתא אינו נובע מזה שמקצר את משך זמן ההבערה היות שהכיבוי אינו מידי ומוגדר כ'גרם כיבוי', וגרם מלאכה מותר כפי שדורשים בשבת קכב: 'לא תעשה כל מלאכה' – עשייה הוא דאסור גרמא שרי...
ובשבת...חייב – ובשבת אינו חייב מדאורייתא על קיצור זמן ההבערה מטעם נוסף – מלאכה שאינו צריך לגופה...
אלא...ככבוי – דימדום ההארה ע"י הקטנת לחץ השמן נחשבת ככיבוי מהתורה...

ומכאן...שרי – הוא אמנם מקצר את זמן ההבערה ע"י הקטנת אורך הנר של שעוה אבל אין לזה השפעה מיידית, ו'גרם כיבוי' מותר...
ודוקא...סוף – אסור מדרבנן לקצר נר ע"י חיתוכו שנראה כ'תיקון מנא' (כלי), כי מנר (או פתילה) אחד הוא עושה שנים, אבל התירו להחזיק נר בצורה אופקית כשאמצעו מכוון מעל לאש והנר מתחלק לשנים, כי דרך זו נראה כמי שמתכוון להדלקה. וראיה מהמשנה לב,א האוסרת לחתוך פתילה לשנים אבל מתירה להכניס שני ראשי הפתילה לפיות של שני נרות חרס ולהדליק את הפתילה בחלל שבין החרסים, כי למרות שהוא מחלק את הפתילה הוא נראה כמתכוון להדלקה.
סיכום – א) קיצור הזמן של הבערת אש מותרת ביו"ט משום שאינה אלא 'גרם כיבוי', ובשבת אסור מדרבנן.
ב) חז"ל אסרו כל פעולה הנראית כ'תיקון מנא'.

ד"ה קנבא שרי כב עמוד א

הנושא – פירוש המלה 'קנבא'.

פי'...פחם – רש"י מפרש שהכוונה היא לניקוי פתילה בוערת מהפחם שמחליש את עצמת האור...

ולא נהירא...דהתם – בדרך לב,ב אומרת הגמרא: מאי מוחטין? עדויי חושבא (הסרת פחם המחשיך את האור בעוד שהאש בוערת); מכאן שהגמרא קוראת 'מוחטין' למה שרש"י מפרש 'קנבא'...

לכ"נ...ויש אחד...סוף – הסרת הפחם בשעת הביעור כדי להגביר את האור נקראת 'מוחטין', והסרתו אחר שכבה כדי להקל על הדלקת הפתילה היא 'קנבא'.

ד"ה אין מכבין את הבקעת כב עמוד א

הנושא – פסקי דין.

מכאן...הקרקע – כי האור נתמעט בשל ניתוקו מן השמן...
וכן...סוף – מניעת חמצן גורמת להחלשת האור.

ד"ה ההיא רבי יהודה היא כב עמוד א

הנושא – התאמת דברי אביי עם פסק הגמרא.

דאית...כרבנן – רבי יהודה מתיר לתקן ביו"ט כלים שנשברו בו ביום אם נחוצים לצרכי אוכל, וכעת אם ר"י מתיר מלאכה הקשורה באוכל נפש רק בעקיפין הוא בודאי מתיר כיבוי המאפשר הנאה ישירה, כגון כיבוי בקעת למנוע עישון הבית או הקדירה, וכן כיבוי המאפשר דבר אחר. אולם אביי פסק כרבנן המתירים מלאכה רק באוכל נפש עצמו, וממילא כיבוי אסור כשלא נעשה עבור אוכל נפש; ולמרות שאנו מקבלים את העיקרון 'מתוך' אבל מאחר שכיבוי אינו מלאכה הדרושה להכנת אוכל נפש הוא אינו נכלל בהיתר...

והא...כר' יהודה – וקשה: הגמרא כתב, פוסקת כרבי יהודה: הלכה כר"י שמתיר מלאכה גם במכשירי אוכל נפש) ואין מורין כן (אין לפרסם זאת, כי ר"י מתיר תיקון מכשירים רק כשלא ניתן היה לתקנם בערב יו"ט, ויש לחשוש שיתקן גם אלה שניתן היה לתקן בערב יום טוב)?

וי"ל...כן – גם אביי מסכים שמצד הדין ההלכה כר"י, אלא לאור הפסק 'אין מורין כן' אמר 'כי קאמינא אנא לרבנן'...

אי נמי...סוף – רבי יהודה עצמו מתיר תיקון רק של מכשירי אוכל כמו השחזת סכין או יישור שפוד, ולא מלאכות המאפשרות הנאות גופניות אחרות, ולכן הוא מתיר כיבוי למנוע עישון הבית כי א"א להנות מסעודה בבית מפוייח. ומאותה סיבה כיבוי מותר כדי למנוע עישון האוכל כשאין מקום אחר להעמיד את הקדירה. אבל כיבוי לשם צרכים שאינם של אוכל, כמו תשמיש או שלא תעשן קדירה שאין בה אוכל, גם ר"י מודה שאסור מהתורה. רבנן אוסרים במקום שר"י מתיר ולדעתם כיבוי אינו מלאכה שמטיבה את האוכל אלא לכל היותר מונעת ממנו נזק, והתורה אינה מתירה מלאכה למנוע נזק...

סיכום – שני אופנים להבין את רבי יהודה: (1) ר"י מתיר תיקון מכשירי אוכל נפש שנשברו ביו"ט, וגם מלאכות המהנות לו ישירות שלא היה יכול לעשותן בערב יו"ט, אבל לא מורים כן מחשש שיתקנו ביו"ט מכשירים שהיה אפשר לתקנם בערב יו"ט; (2) ר"י מתיר רק המלאכות הנחוצות לאוכל נפש ומכשיריו שלא היה יכול לתקנם בערב יו"ט, אבל לא מלאכות לשם הנאות אחרות.

ד"ה דנפישא בלישה כב עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

פירש...ועוד...הכא – רש"י מסביר שב"ה מתירים פת מרובה על פי היתרו של רשב"א בדף יז,א: '...מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא', ואין לקבל פירוש זה משתי סיבות: (1) א"כ מן הראוי היה לצטט את רשב"א בסוגייתנו; (2) סוגייתנו מובאת תחת הכותרת המצוטטת מהמשנה 'ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין', ואין קשר בין הענינים כי פתין גריצין הם שנים-שלשה ככרות גדולים כדי צרכו, ורשב"א עוסק בהרבה ככרות אפילו דקים מעל לצרכו שממלאים את התנור...

לכן...כל כך – לאמור, לעשות ככרות קטנים יותר מכדי צרכו שממלאים את כל התנור (רשב"א) מותר בין לב"ש ובין לב"ה כי זה משביח את טעם הלחם, אלא חולקים בככרות ארוכים ורחבים אפילו רק כדי צרכו: ב"ש סוברים שמאחר שאין טורח כל כך בעשיית ככרות כאלה קיים חשש שמא יוסיף וימלא גם תנור שני עבור יום חול, משא"כ אם הוא רשאי לעשות רק ככרות קטנים שטירחה לעשותם, וב"ה אינם חוששים שמא יעשה תנור שני. ועתה מובן למה הגמרא לא הביאה את רשב"א להסביר את מחלוקתם, שהרי ב"ה וב"ש מסכימים לרשב"א...

והכי...אחד ואחד – ראה שבככרות קטנים אין חשש לתנור שני: ובין גריצין...קטנות – וכעת מובן הקשר בין פת עבה לפתין גריצין במשנתנו, כי הפתין הם בעובי שווה אלא גריצין הם רחבים ורקיקים קטנים. ורבן גמליאל במשנה סובר כב"ש כאן בכרייתא שאוסרים עשיית גדולים מאחר שטרחתם אינה גדולה וקיים חשש שימלא תנור שני עבור יום חול...

והא דקאמר...סוף – ולהסברנו שאין טרחה בככרות גדולים, למה אוסרת הגמרא בהמשך 'מכדי משום דקטרח טרחה דלא צריך?' י"ל אין הכוונה לטרחת עשיית הככרות הגדולים אלא לחשש שמא ימלא תנור שני שלא לצורך יו"ט. סיכום – רש"י: מדובר במילוי התנור ע"י בצק, וב"ה וב"ש חולקים בדינו של רשב"א בדף יז,א; תוס': הכל מודים לרשב"א אלא חולקים בפת גדולה שאין טורח בעשיית, ב"ש חוששים שמא יעשה תנור שני עבור יום חול וב"ה לא חוששים.

ד"ה על גבי חרס מותר כג עמוד א

הנושא – דיעות בענין הבערה ביו"ט.

הקדמה – שמות לה, ב-ג: 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת'. תנאים חולקים בלמה התורה מייחדת את הדיבור רק למלאכת הבערה: רבי יוסי אומר 'הבערה ללאו יצאת' – שלא כשאר המלאכות שהעובר עליהן חייב כרת במזיד וסקילה בעדים והתראה, המבעיר רק לוקה. ורבי נתן

אומר 'הבערה לחלק יצאת' – המבעיר חייב ככל שאר המלאכות, אלא התורה באה לשלול את המחשבה שאדם חייב סקילה רק כשחלל שבת בכל 39 המלאכות ביחד, ובאה ללמד שכשם שמבעיר חייב כרת וסקילה הוא הדין בכל אחת משאר המלאכות שעובר על אחת מהן חייב כרת או סקילה (שבת ע,א).

פי'...ביום טוב – דרכו של מבעיר להכניס את החפץ ישירות לאש, לפיכך הנחת הבשמים על גבי חרס הוא שינוי מהדרך שאסרה התורה ולכן זה מותר ביו"ט... והר"ר יצחק...ביום טוב – נכון שדרך המבעיר להכניס את החפץ ישירות לאש, אולם בהבערת בשמים הדרך היא להניחם בכלי או בחרס ואעפ"כ מותרת הבערתם ביו"ט למרות שאינם שוה לכל נפש, כי רבי יהודה סובר כרבי יוסי שהבערה אינה מלאכה (הבערה ללאו יצאת) ומותרת לגמרי ביו"ט...

וכן...אב מלאכה – וזו גם דעתם של רוב האמוראים בירושלמי פרק משליין הלכה ב, שמותר להבעיר ביו"ט שלא לצורך (נר של בטלה) כי הבערה אינה מלאכה אלא 'ללאו יצאת'. ורבי יוסי האמורא חולק ואוסר 'נר של בטלה', כי 'הבערה לחלק יצאת' (הבערה היא מלאכה) ומותרת ביו"ט רק לצורך אוכל נפש, או לצורך אחר על סמך 'מתוך'. (רבי יוסי בירושלמי הוא אמורא ולא רבי יוסי התנא הסובר בשבת ע,א 'הבערה ללאו יצאת'. יש להעיר שבמהדורת הירושלמי המצויה לא מופיעה מחלוקתם של הרבנן ורבי יוסי כפי שמוכא בתוס', אלא האמורא חזקיה אוסר נר של בטלה כי 'הבערה לחלק יצאת', והירושלמי מצטט ברייתא בעילום שם המתירה נר של בטלה על פי החידוש שאע"פ ש'הבערה לחלק יצאת' והיא מלאכה הרי שיש גזירת הכתוב המתירה הבערה ביו"ט. הברייתא דורשת את הפסוק בשמות לה,ג: 'לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת' – בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביו"ט)...

ומיהו...בירושלמי...תשרי – במסקנת הסוגיא בירושלמי ר' יוחנן פוסק בשאלת נר של בטלה שלא כרבנן שם (לגירסת תוס'), ואומר שמצד הדין אין לאסור הנאה מנר של בטלה אבל אין להבעירו לכתחילה; ובודאי שזה אסור מהתורה לפי מי שפוסק 'הבערה לחלק יצאת', ושלש דיעות בענין: (1) רבנן בירושלמי הסוברים הבערה 'ללאו יצאת' ומותר לכתחילה ביו"ט; (2) רבי יוחנן המודה לרבנן שמהתורה 'הבערה ללאו יצאת' אבל 'לא תאסור ולא תשתרי'; (3) רבי יוסי האמורא הסובר 'הבערה לחלק יצאת' ואסור מהתורה, ואין כאן היתר של 'מתוך' משום שאין צורך בנר של בטלה ו'מתוך' פועל רק במקום שיש צורך ביו"ט קצת (יב,א ד"ה ה"ג)...

ומכל מקום...הבערה – ולמרות הדיעות בענין נר של בטלה, כולל דעתם של הרבנן בירושלמי המתירה לגמרי, אין להניח בשמים ישר על גחלי האש כי בשלב ראשון מכבים הבשמים את האש במקצת, ואין אף דיעה שמתירה זאת...

דלכולי עלמא...נפש – כי לפי רבי יוסי ורבי יוחנן בירושלמי כיבוי הוא מלאכה שלא ניתרת בשביל הבשמים מאחר שאינם 'שוה לכל נפש', ואפילו 'מתוך' תקף רק בדבר ששוה לכל נפש...

ואפילו...בירושלמי – ואף לרבנן בירושלמי המתירים הבערה ביו"ט משום 'הבערה ללאו יצאת' ואינה מלאכה, וגם כיבוי אינו מלאכה כי כיבוי והבערה הולכים ביחד (רש"ש, שבת ע"ג ד"ה המכבה והמבעיר), בכל זאת גם הם אוסרים כיבוי לכתחילה, שכן הנימוק שלפיו מתירים הבערה לכתחילה (שלא כר' יוחנן)... היינו...ביו"ט – הוא משום שאחוז גדול של הבערות הן לצרכי אוכל נפש ולכן לא ראו לנכון להחמיר, אפילו במקום שאינו אוכל נפש כמו בשמים על חרס. אבל בכיבוי שאינו אלא מניעת קילקול האוכל ואינו מתקן החמירו רבנן לכתחילה, כמו רבי יוחנן בהבערה...

ורבא...סוף – דין בשמים כדין אוכל נפש, ומותר לכבות ולהבעיר עבורם. סיכום – א) שלש דיעות בענין הבערה ביו"ט לפי גירסת תוס' בירושלמי: (1) (ע"פ הרש"ש במסכת שבת) רבנן סוברים 'הבערה ללאו יצאת' והבערה וכיבוי אינם מלאכות, ומותר להבעיר ביו"ט לכתחילה אבל לכבות אסור מדרבנן; (2) רבי יוחנן מסכים לרבנן מדין תורה אלא אוסר גם הבערה לכתחילה; (3) רבי יוסי האמורא סובר 'הבערה לחלק יצאת'.

ב) פרט לרבא כאן הכל אוסרים הנחת בשמים על גחלים משום כיבוי: רבנן ור"י בירושלמי אוסרים מחומרה ורבי יוסי אוסר מהתורה ואינו מתיר משום 'מתוך'.

ד"ה תליסר אלפי עגלי כג עמוד א
הנושא – התאמת הגמרא עם המציאות הכרונולוגית.

ד"ה ושלש מחלוקות בדבר כג עמוד א
הנושא – פסק דין.
פסיק רישיה – ביטוי המתאר מצב בלתי נמנע, כמו גרימת מות כאשר מסירים ראש של בעל חי; ר"ש מחייב מהתורה דבר שאינו מתכוון כשהאיסור בלתי נמנע.

ד"ה משום שלשה כלים כג עמוד ב
הנושא – נפקא מינה נוסף על זה של רש"י.
פי'...סוף – רש"י רשם נפקא מינה לחומרה – שעם פירוק הרחיים לא בטל ממרכיביו השם 'כלי' ועדיין בטומאתם. תוס' מוסיפים נפקא מינה לקולה – אם בשעה שהיו מחוברים נטמא מרכיב אחד אין הטומאה עוברת לכולם כי כל מרכיב שומר על שמו משא"כ מספריים או מקצועה שמרכיביהם פושטים שם.

במחזורות

פרק ביצה שנולדה

מי

הדרך עלך פרק יום טוב

עה

פרק שלישי – אין צדין

ד"ה אין צדין כג עמוד ב
 הנושא – דחיית פירוש רש"י.
 פירש...ולא...חלוק – תוס' הבינו שרש"י סובר ש'אפשר ואי אפשר' הם כללים שעל פיהם התורה מתירה או אוסרת מלאכה ביו"ט, ודוחים זאת לאור הנאמר בדף כח,ב ש'אפשר ואי אפשר' נוגעים רק לתיקוני מכשירי אוכל נפש לפי רבי יהודה (י"ל שרש"י סובר כל המלאכות מותרות עבור אוכל נפש אלא חז"ל אסרו את אלה שניתן לעשותן בערב יו"ט)...
 לכך...סוף – מהתורה מותרות רק המלאכות מלישה ואילך.

ד"ה ואין נותנין לפנייהם מזונות כג עמוד ב
 הנושא – קושיא על פירוש רש"י.
 פירש...ותימה...מזונות – לפי רש"י לעולם לא נותנים מזונות לדגים ביו"ט אבל נותנים לעופות ולחיות שמזונותיהם עליו, וקשה: (1) איך יסביר רש"י את הברייתא בדף כד,א 'ביבריין של חיה ושל עופות...ואין נותנין לפנייהם מזונות?' (2) למה הגמרא אינה מנסה ליישב את הסתירה גם בפרט זה ומסתפקת ביישוב הסתירה בענין צידה?
 לכך...והשתא...תליא – הגורם שמתיר מתן מזונות אינו רק 'מזונותיהם עליך' אלא גם אם מותר לצודם לאמור, כשמוותר לצוד בעל חי שמזונותיו עליך מותר להאכילו, ואם אסור לצודו אסור להאכילו שמא ישכח ויצודו. וכעת מובן למה הגמרא אינה מטפלת בסתירה בענין המזונות, כי הסתירה מתיישבת ממילא מיישוב הסתירה בענין צידה...
 ומכל מקום...דמי – לכך אסור להאכיל בעל חי שאסור לצודו אבל בשבת קנה,ב כתוב: תניא...נותנים (מזונות) לפני אוזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הרדיסיות? וי"ל...סוף – בשבת שאסור לשחוט ולבשל אין חשש שיצוד, משא"כ ביו"ט שמתוך שמותר להכין אוכל יש לחשוש שמא יבוא גם לצודם.
 סיכום – תוס': מתן מזונות לבעל חי ביו"ט תלוי באם 'מזונותיהם עליך' ואם מותר לצודם; רש"י: הגורם הוא רק 'מזונותיהם עליך'.

ד"ה כל היכא דנפלי טולא כד עמוד א
 הנושא – קושיא על הסימן של רב אשי.
 ושיעור...סוף – רב אשי נתן סימן לביבר קטן: כאשר הצל שנוצר מן הקיר המזרחי בשעות המוקדמות של הבקר מגיע לנקודה שבה מגיע הצל שנוצר מן

הקיר המערבי לפנות ערב. אולם סימן זה אינו מובן, כי ככל שמגביהים את הקירות של הביבר יגיע הצל רחוק יותר, וא"כ ייתכן ביבר בעל שטח גדול שצלליו מגיעים לאותה נקודה בגלל גובה הקירות? תוס' מתרצים שרב אשי נתן סימן לבני דורו שעשו קירות הביברים בגובה מוסכם, לפיכך היום שלא יודעים מה היה גובה זה אין לסמוך על הסימן.

ד"ה כל שאומר כד עמוד א

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

ודוחק... גדול – כאשר הגמרא מציגה בעיה פעם אחת ומצטטת מספר תשובות של אמוראים ניתן לומר 'חד שיעורא', אבל כאן הגמרא מציגה בעיית 'מחוסר צידה' פעמיים: (1) 'היכי דמי ביבר קטן', (2) 'היכי דמי מחוסר צידה', ומן הסתם לא דנו באותה בעיה, וממילא אין לומר שהמשיבים מתכוונים ל'חד שיעורא'...
 לכך... בעופות – בעיות שונות וממילא תירוצים ושיעורים שונים...
 ואע"ג... צידה – ולמעלה הגמרא חייבת לברר שיעורו של ביבר קטן...
 והשתא... סוף – וראיה שכאן עוסקת הגמרא בעופות, שכן אביי מקשה על רב יוסף מברייתא העוסקת בעופות.

סיכום – רש"י: 'הבא מצודה ונצודנו' וגם 'מטי לה בחד שחיא' הם שיעור אחד; תוס': שיעוריהם שונים.

ד"ה ותניא הצד אוזין כד עמוד א

הנושא – מניין לאביי שרשב"ג מחייב מהתורה.

הקדמה – ד"ה 'ואין נותנין' בדף כג, ב.

וא"ת... מדרבנן – בהלכות שבת המונח 'פטור ואסור' מתכוון לפעולה שמותרת מהתורה ואסורה מדרבנן, א"כ מה מקשה אביי הרי הברייתא פוסקת 'הצד אוזין פטור' היינו אסור מדרבנן, וגם רשב"ג במשנה פוסק 'המחוסר צידה אסור' היינו אסור מדרבנן?

וי"ל... לגזירה – למרות ש'אסור' בהלכות שבת מתכוון לאיסור דרבנן אביי סבר שמשנתנו שונה, וכאשר רשב"ג אמר 'כל המחוסר צידה אסור' הוא התכוון לחייב מהתורה, ולכן היקשה שהברייתא אוסרת צידת אוזין וכו' מדרבנן. ותירוץ זה מתחזק משיטת תוס' בד"ה 'ואין נותנין' שאיסור מתן מזונות במשנה תלוי באיסור צידה, שאם המשנה עוסקת באיסור צידה מהתורה מובן שחז"ל אסרו מתן מזונות כסייג למלאכת צידה, אבל אם המשנה עוסקת באיסור צידה מדרבנן לא היו גוזרים סייג...
 אי נמי... סוף – או אפשר לומר שאביי ידע שרשב"ג מתכוון לאיסור דאורייתא

באופן אחר: בשבת קרב, מבטא רשב"ג את הדין במשנתנו כך: 'לא כל הביבין שוין, זה הכלל: מחוסר צידה (הכניס חיה לביבר גדול) פטור, שאינו מחוסר צידה (לביבר קטן) חייב (מהתורה)', נמצא שהמוציא חיה מביבר גדול שבו לא היתה במצב של 'נצוד' ועתה נצודה, חייב מדאורייתא. מכאן שרשב"ג במשנתנו שעוסק בהוצאת ותפיסת חיה בביבר גדול מחייבו מדאו', א"כ כיצד פוטרת הברייתא את 'הצד אוזין' כאשר דרך העולם לומר 'הבא מצודה ונצוד האוז'?

ד"ה ולערב אסורין בכדי שיעשו כד עמוד ב

הנושא – פירוש 'בכדי שיעשו' שונה מפירוש רש"י.

פרש"י...כמותי – רש"י הבין שהנימוק שמאחרי האיסור הוא שלא יהנה ממלאכת יו"ט, לפיכך הפירות מותרים במוצאי יו"ט ראשון בחוץ לארץ ממה נפשך: אם יום א' קדוש יום ב' חול ומותר לאכלם כלילה, ואם א' חול אמנם לא נעשתה מלאכה ביו"ט אבל יש להמתין למוצאי היום 'בכדי שיעשו', היינו פרק זמן שאורך לבצע את המלאכה. החולקים על רש"י הבינו 'בכדי שיעשו' שחייב להמתין עד לזמן שמותר לעשות את המלאכה, היינו יום חול מבורר ולא ע"י 'ממה נפשך'...

והקשה...לך ולקט – לעיל יז, ב מביאה הגמרא פסקו של רבי מאיר שמבשל (או כל מלאכה אחרת) במזיד בשבת אסור לאכלו עד למוצאי שבת, ובשוגג מותר לאכלו מיד (וכן פסקו תוס' בחולין טו, א ד"ה 'מורי'), וקשה על רש"י: אם חז"ל אסרו הנאה ממלאכת שבת, למה המבשל בשוגג מותר לאכלו מיד? ולכן י"ל שטעם לאסור הנאה מנכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט הוא שחז"ל חששו שאם יתירו זאת שמא יבקש מהגוי לעשות עבורו מלאכה, דבר שאסור מדרבנן...

ומזה...קאמר – ולפי זה יש לפרש 'בכדי שיעשו' במוצאי יו"ט ב' שהוא הזמן שמותר לעשות את המלאכה, שאם נתיר להנות מהגוי במוצאי יו"ט א' שמא יבקש מהגוי לעשות עבורו מלאכה ביו"ט ב'...
ומה...השמים – ולכן אין חשש שיבקש מגוי...

וגם...ומאליו נצודו – רש"י מביא סיוע לשיטתו מעירובין לט, ב בו מסופר שביו"ט שני הגיש ריש גלותא לאורחיו צבי שניצוד ע"י גוי ביו"ט א', ורב נחמן ורב חסדא התירו לאכלו; מכאן שאין חיוב להמתין עד יום חול כדי להנות ממלאכה שעשה גוי ביו"ט א'. אולם אין זאת ראייה, כי אפשר לומר שמדובר כשהגוי פרס את הרשת בערב יו"ט והצבי נלכד מאליו, כך שלא נעשתה מלאכה ביו"ט...

וכללל הכי הוא – המסקנות הנובעות מפירוש הר"י הן: דבר הבא מאליו, כגון ביצה שנולדה ביו"ט או צבי שנתפס במלכות...
עוז

או...אחר...ראשון – ולא נתבקש ע"י ישראל לעשות זאת...
 מותר בשני – שכן 'בכדי שיעשו' בא למנוע מלבקש מגוי לחלל עבורו את
 היו"ט משא"כ במקרים הנ"ל שאין בהם חשש...
 אבל...שיעשו – אם נתיר לו להנות ממלאכת הגוי אולי יבקש ממנו לתלוש
 עבורו פירות ביום שני של יו"ט, וזאת כוונת הגמרא 'אם יש מאותו המין במחובר
 אסור, ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו'...
 ואם לאו...מותרין – ואם סוג זה של פירות מצויים בעונה זו רק בתלוש יש
 להבחין כלהלן: אם מצויים גם חוץ לתחום ויש חשש שמא הגוי הביאם משם אסור
 לישראל להנות מהם, ואם מצויים רק בתוך התחום הם מותרים. וזאת כוונת המשך
 הגמרא: ואם אין מאותו המין במחובר תוך התחום מותר (מיד) חוץ לתחום (גם חוץ
 לתחום) אסור.

ור"י...ביום – וקשה: למה בתחילת מאמרו בענין 'מחובר' אמר רב פפא 'אסורין
 בכדי שיעשו' אבל בענין התלושים חוץ לתחום אמר רק 'אסור'? לקושיא זו אין
 יישוב לשיטת רש"י, אבל הר"י יוכל להשיב לשיטתו שבתלוש מן המחובר
 (מלאכה דאורייתא) החמירו חז"ל ואסרו להנות עד מוצאי יו"ט ב', אבל הבא
 מחוץ לתחום שאיסורו מדרבנן הקילו ואסרו להנות עד מוצאי יו"ט א' ואז מותר
 מיד. וראיה שאיסור דרבנן קל יותר מסוף דברי רב פפא, שהתיר ליהודי לאכול
 מיד פירות שהובאו ע"י גוי מחוץ לתחום עבור יהודי אחר, וכאמור לפי רש"י
 שסובר 'בכדי שיעשו' הוא עד מוצאי יו"ט א' אין הסבר לשינוי לשון של רב
 פפא...

וקשה...בכדי שיעשו – מובא שם במשנה: נכרי שהביא (מחוץ לתחום) חלילין
 (כלי זמר שמעוררים בכי) בשבת לא יספוד בהן ישראל, ובהמשך נאמר: עשו לו ארון
 וחפרו לו קבר (בשבת וה"ה ביו"ט)...אם בשביל ישראל לא יקבר בו (אותו ישראל)
 עולמית. בסוגיית הגמרא מקשים: אמאי (אסורים הארון והקבר לעולם) הכא נמי (ראוי
 שגם בארון וקבר...) ימתין בכדי שיעשו? (כפי שחייבים בהבאת חלילים מחוץ לתחום).
 משמע מקושיית הגמרא שבחלילים אסור להספיד שום יהודי עד למוצאי שבת או
 יו"ט בכדי שיעשו, ואילו הר"י פסק שבא מחוץ לתחום מותר לישראל אחר אפילו
 בו ביום?

וי"ל...ויש חלוק...אחרים – הר"י מודה שבמקרה של הבאת חפץ מחוץ לתחום
 עבור מת יש להחמיר בכדי שיעשו, שכן: (1) הכל יודעים שהביאו חלילים מחוץ
 לתחום כי סידרי ההלויה מתפרסמים; (2) יש בזיון מיוחד למת כשמחללים עבורו
 את היום...

כדאמר...אחר יו"ט – וראיה מסוף המשנה שם, שגוי שעשה קבר לישראל לא
 יקבר בו אותו ישראל לעולם אע"פ שבשאר דברים מותר להנות בכדי שיעשו...

ואומר...לקולא – הברייתא פוסקת: 'גשמים שירדו...ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם', היינו מי שזוכה במי גשמים רשאי לקחתם לאן שהוא בעצמו מותר ללכת בהתאם למיגבלות התחומים שעליו, מפני שהגשמים לא קנו שביתה לעצמם בין השמשות. ולאחר שקלא וטריא מעמידה הגמרא את הברייתא בענין גשמים שירדו ביו"ט מעננים שנתקשרו בערב יו"ט ולא בגשמים שמימיהם היו בים בין השמשות והתאדו לעננים אחר כניסת היום, כי אז היה אסור להרחיק את המים יותר מארבע אמות אחר שקנו שביתה בים בין השמשות, ויצאו מתחומם ע"י העננים והרוח. ובהמשך מקשה הגמרא: ודלמא הנך אזלי והנך אחריני נינהו (אולי העננים שנראו מעל לראשינו בעיו"ט כבר התפזרו והעננים שמורידים גשמים כעת ביו"ט היו מחוץ לתחום בין השמשות? ומתמצים)...ספק דדבריהם לקולא (דיני תחומים מדרבנן ומותר להקל במקרה של ספק).

ורבי יהודה...לדבר אחר – מובא שם בברייתא: עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת (פועלת בשבת) אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד (לאחר שבת); מכאן שמלאכה דאורייתא שגוי עשה לעצמו או לגוי אחר מותר לישראל להנות ממנה מיד לאחר תום היום, ואינו חייב להמתין בכדי שיעשו כפי שמחמיר רבי יהודה...

ואומר...בדבר – אע"פ שהר"י סובר שבכדי שיעשו הוא מחשש שמא יבקש מגוי לעשות עבורו מלאכה, הרי שזה מדובר ביומיים של קדושה אבל שלשה ימים קדושים רצופים די להמתין עד מוצאי היום השני, אעפ"כ יש להחמיר ולהמתין עד תום כל שלשת הימים...

ובכדי שיעשו...סוף – ולפי שיטת הר"י לא די להמתין עד תום יו"ט שני של גלויות אלא גם משך הזמן שאורך לתלוש מהמחובר או לדוג דגים ולהביאם אליו, שאם לא נחייב המתנה גם משך זמן ההובלה קיים חשש שיבקש מגוי להביא לו ביו"ט פירות או דגים מהמקום שהם שם. (לשיטת רש"י אין חיוב להמתין גם משך זמן ההובלה; מהר"ם).

סיכום – (1) מלאכה דאורייתא שגוי ביצע עבור ישראל אסורה בהנאה עד מוצאי יו"ט אחרון, כולל זמן עשיית המלאכה והובלת החפץ לידי הישראל; (2) בא מאליו או הביא דבר מוקצה לצורך נכרי אחר או לצורך עצמו ביו"ט ראשון מותר במוצאי יו"ט מיד; (3) הביא מחוץ לתחום עבור ישראל אסור לאותו ישראל עד מוצאי היום, אבל מותר לאחרים בו ביום.

ד"ה המקושרים אסורים כה עמוד א

הנושא – באיזה קנין קנה את העופות.

ולא נהירא...הגבהה – כי הקונה בהגבהה חייב להגביה את החפץ מעל לשלשה

טפחים וכאן רק ניענע אותם...
אלא...סוף – התנא סבור שהפקר נקנה בפעולה כלשהי, כגון הקמת גדר קטנה או קשירת כנפי העוף, בניגוד לרכישת חפצים מבעלים.

ד"ה כאן בשדה הסמוכה כה עמוד א
תימה...כך – למה לא תירץ רב נחמן ב"י את 'תיובתת' הגמרא על רב חסדא (רבה בר רב הונא) מהברייתא '...חיה שקננה בפרדס צריכה לזמן' לאמור, הברייתא עוסקת בפרדס שמרוחק מהעיר ורב חסדא בפרדס קרוב?
וי"ל...סוף – לכל ראש ישיבה היה אמורא שתפקידו להשמיע ולהסביר את דברי הרב בשעת השיעור, ומאחר שרב חסדא אמר 'מדברי רבינו נלמוד חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זימון' ואף אמורא לא אמר 'לא שנו אלא בפרדס סמוך לעיר' יש להסיק שרב חסדא אינו מבחין בין סמוך ללא סמוך.

ד"ה בחזקת איסור עומדת כה עמוד א
הנושא – באיזה איסור מדובר.
הקדמה – ברייתא בחולין קב,ב בענין אבר מן החי: נטל צפור (שלם) שאין בו כזית ואכלו (חי) רבי פוטר (כי למרות שחייב על אבר מן החי אפילו פחות מכזית אין השם 'אבר' חל על בעל חי שלם) ורבי אלעזר ב"ר שמעון מחייב. אמר ראב"ש קל וחומר – על אבר ממנו (מן הצפור) חייב על כולו לא כל שכן! והגמרא ממקדת את מחלוקתם בשאלה: 'בחייה לאברים עומדת או לא' – ר"א בר"ש סובר בעל חי עומד להינתח לאברים, ולכן ההלכה מתייחסת אליו כאילו אבריו קיימים עכשיו בנפרד וחל על כל אבר איסור אבר מן החי אפילו בשלמותו ('בחייה לאברים עומדת'); ורבי סובר כל עוד לא נותח יש להתייחס אליו כשלימות אחת, ואיסור אבר מן החי אינו חל על דבר שלם ('בחייה אינה עומדת לאברים').
פרש"י...ולא...מחיים – אין לקבל פירוש רש"י, כי רב הונא שם את הדגש על השחיטה כשאמר 'עד שיודע לך במה נשחטה' לאמור, ידיעת כשרות השחיטה מבטלת את חזקת האיסור, ואם נאמר שהאיסור הקודם היה אבר מן החי הרי איסור זה לא ניתר דוקא בשחיטה אלא בכל מיתה, ולפי פירוש רש"י רב הונא היה צריך לומר 'עד שיודע לך שאינה עוד בחיים'...
לכן...ואכול – רב הונא התכוון לאיסור אכילת בשר שטרם נשחטה, כי התורה מצווה (דברים יב,כא): 'וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך'...
ובזה...סוף – הקדמה. אם נקבל פירוש רש"י נמצא שרב הונא סובר רק כר"א בר"ש שאיסור אבר מן החי חל גם על בהמה שלימה בחייה, שכן רבי סובר שהאיסור חל רק לאחר שהאבר נחתך מן הבהמה. אבל אם האיסור הוא 'אינה

זבוחה' רב הונא מביע דין שמקובל גם על רבי, כי למרות מחלוקתם בקשר לאבר מן החי רבי ור"א בר"ש מסכימים שהבהמה אסורה באכילה כי לא נשחטה כדין. סיכום – רש"י: רב הונא מתכוון לאיסור 'אבר מן החי' שחל על בהמה בחייה, וסובר כר"א בר"ש ולא כרבי; תוס': רב הונא מתכוון לאיסור 'אינה זבוחה' ומביע את דעתם של ר"א בר"ש ושל רבי.

ד"ה אורח ארעא קמ"ל כה עמוד ב
 הנושא – דחיית דברי רש"י.

תימה...דקצביא – הגמרא מביאה עוד דוגמאות של הוראת 'אורח ארעא' של חז"ל ובכולן צד איסור, א"כ איך אמר רש"י שמשמעות 'אורח ארעא' היא ללמד דרך ארץ ללא קשר עם איסורים?
 וי"ל...סוף – גם כאן יש צד איסור, כי למרות שמותר לאכול בשר קודם הפשט וניתוח העושה זאת מסתכן כי אוכל טרף מטמטם את לב אכלו, וזו עבירה. לפיכך הוא נחשב כמי שעבר עבירה בשוגג היינו, מי שהיתה בידו להימנע מעבירה אילו היה מתאמץ, בניגוד למי שעבר עבירה כשלא היתה לו שליטה על מהלך העניין.

ד"ה וצלף באילנות כה עמוד ב

ג' פירות – שלשה חלקים נאכלים: העלים, הפרי והקליפה שמסביב לפרי; ועזותו מתבטאת בכך שהוא חורג משאר עצים שיש בהם רק עלים ופירות והצלף עושה דרך לעצמו, כך גם עם ישראל אינם מתחשבים באומות והולכים בדרך ה'.
 ועוד...סוף – כמו"כ ישראל שעולה מעפר עד לכוכבי שמים תוך זמן קצר.

ד"ה בכור שנפל לבור כה עמוד ב
 הנושא – קשיים בפירוש רש"י.

וקשה...שפיר דמי – המשמעות הפשוטה של 'אין זה מן המוכן' היא איסור מוחלט של שחיטת הבכור, ואילו רש"י מפרש היתר שחיטת הבכור בדיעבד...
 וע"ק...לר"ש – ועוד קושיא: הגמרא בשבת מבינה את האיסור של ר"ש משום מוקצה, ורש"י מפרש שאין כאן מוקצה כי מדובר בבכור שנפל בו מום קודם בין השמשות לדיעת הבעלים...

לכן...מיתורא...המוכן – לא זו בלבד שר"ש אוסר ראיית מומין לכתחילה אלא אפילו בדיעבד לא יועיל מאחר שהבכור מוקצה, ור"י סובר שהבכור אינו מוקצה ואף מתיר ראיית מומיו לכתחילה. וכעת הפיסקה שהשמיע ר"ש 'אין זה מן המוכן' מובנת כפשוטה...

והא...בעלמא – וקשה: אם כדברינו ר"ש אוסר את הבכור משום מוקצה ור"י מתיר, איך מציעה הגמרא להתעלם מהעמדות הללו ולחלוק רק בראיית מומין

(ולפלו ברואין מומין דעלמא)?

ר"ל...דמוקצה – המקשה מתכוון שהתנא היה יכול להדגים את המקרה במשנה באופן פשוט יותר ולקיים את שתי המחלוקות: בכור שלא נפל לבור, ר"ש אוסר ראיית המומין אפילו בדיעבד בשל מוקצה, ור"י מתיר ראייתם אף לכתחילה... וכן...ור"ש...אוכמי – ראייה שר"ש התכוון לאסור את הבכור אפילו בדיעבד, שלא כרש"י שר"ש מתיר בדיעבד: הגמרא במסקנתה מעמידה את דברי ר"י 'ואם לאו לא ישחוט' בבכור שנפל בו מום עובר בערב יו"ט ועכשיו נעשה קבוע, הבהמה אסורה אפילו בדיעבד. ובהמשך אומר ר"ש: 'כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן, ומשמע מהמלה 'כל' שלא זו בלבד שר"ש מסכים עם ר"י לאסור בדיעבד כשנפל בו מום עובר בערב יו"ט, אלא אף מרחיק לכת ואוסר בכור שנפל בו מום קבוע בערב יו"ט. מכאן ראייה לפירושו נגד רש"י ונגד אדא בר אוכמי בעמוד ב', שלומד שר"ש מתיר בדיעבד בכור שנפל בו מום קבוע בערב יו"ט...

וא"ת...מריבי שמעון – בכל ענייני מוקצה ר"י מחמיר ור"ש מיקל, אבל כאן בבכור שנפל בו מום קבוע בערב יו"ט ר"ש אוסר משום מוקצה כי בעליו עדיין לא ידעו שהוא קבוע, ור"י מיקל?

וי"ל...סוף – חפץ מוגדר 'מוקצה' בשל הרגשת הניתוק מהחפץ. ר"ש סובר באופן כללי שכדי ליצור הרגשת ניתוק יש צורך בסיבה חזקה, ור"י מסתפק בסיבה קלה. אבל כאן השיטות הפוכות, ר"ש פוסק 'אין רואין מומין ביו"ט' לכן נוצר ניתוק חזק בין האדם לבכור, ור"י פוסק 'רואין מומין ביו"ט' ואין סיבה להרגשת ניתוק.

סיכום – בכור שנפל בו מום קבוע בערב יו"ט, רש"י: הכל מודים שאינו אסור משום מוקצה, ור"י ור"ש חולקים אם 'רואין מומין ביו"ט'; תוס': ר"ש אוסר משום מוקצה כי לדעתו 'אין רואין מומין ביו"ט', ור"י מתיר.

ד"ה תנו רבנן בכור תם כו עמוד א

הנושא – שני הפירושים של רש"י.

ותימה...סוף – שני הפירושים לדברי רבי אינם חדשים והיו ידועים גם לאמוראים, לפיכך לא ניסו להוכיח מכאן את עמדת רבי בשאלת מוקצה מאחר שפירוש אחד סובר שרבי אית ליה מוקצה, והפירוש השני סובר לית ליה מוקצה.

ד"ה אלא גמרו (ע"פ המהרש"א) כו עמוד א

הנושא – אפשרות להכריע בענין ממסכת שבת.

וא"ת...וי"ל...הן – בשבת מגא, נפסק שמותר בשבת להעמיד סל בפתח לול

לסייע לאפרוחים להיכנס, ולטלטלו בחזרה לאחר שהאחרון יורד מהסל, מכאן: (1) בין השמשות היה הסל מותר בטילטול; (2) משעה שהיו האפרוחים עליו נאסר הסל בטילטול; (3) לאחר שירדו מהסל שוב הותר הסל בטילטול, והמסקנה – 'חזו ואדחו והדר אחזו' אינו מוקצה לחצי שבת. ואל תשיב שאפרוחים על סל נחשבים 'גמרו בידי אדם' ואין קשר לסוגייתנו, כי הגמרא בשבת פוסקת שהסל אסור לכל השבת אם אפרוחים עמדו עליו ביה"ש, ואילו כאן מתירים קדרות שנרתחו בשבת בנימוק ש'גמרו בידי אדם', מכאן שהאפרוחים אינם מוגדרים 'גמרו בידי אדם'... ועוד...סוף – אין מוקצה לחצי שבת לענין טילטול, וחקירת סוגייתנו מתייחסת רק להיתר אכילה.

ד"ה אלא רבי מאיר כז עמוד א

הנושא – הוכחה שפוסקים כרבי יהודה.

הקדמה – בסוגיא בבכורות חוקרים אם כל בדוקין שבעין משתנים או יש שאינם משתנים? וכנפקא מינה אומרת הגמרא 'לאכחושי סהדי' לאמור, שחטו בכור בלא ראיית מומחה, ולאחר מכן הבחין מומחה שיש לבכור בדוקין קבועים בעין ועדים מעידים שכך נראתה העין קודם השחיטה. ועתה אם כל בדוקין שבעין משתנים העדים משקרים ואסור לאכול את הבכור, אבל אם ישנם בדוקין שלא משתנים אפשר לסמוך על העדים ולאכול את הבכור; והמסקנה – לא כל הבדוקין משתנים. ופסיק...דרבי יהודה – הקדמה. לשיטת רבי מאיר אין מקום לחקירה כי אין נפקא מינה אם כל הבדוקין משתנים או לא, כי רבי מאיר אוסר כל בכור שנשחט קודם ראיית מומחה; הנפקא מינה הוא רק לשיטת ר"י שאינו גוזר על הבלתי משתנים אגב המשתנים. והעובדה שהחקירה הועלתה ע"י סתם גמרא משמע שפוסקים כרבי יהודה...

ואע"ג...סוף – גזירות הן חומרות בתחום איסור והיתר שאינן גורמות לאדם הפסד ממוץ, קנסות הן גזירות המיועדות להפסידו ממוץ.

ד"ה ועל החלה כז עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

הקדמה – הנקודות העיקריות בפירוש רש"י: (1) אסור מדאורייתא לשרוף קדשים פסולים ביו"ט, ובכלל זה תרומה טמאה; (2) לא רק שריפתם אסורה אלא כל צורה של כלייה, והראיה: המשנה בשבת כד, ב פוסקת: אין מדליקין בשמן שריפה (שמן תרומה שנטמא) ביו"ט, שהרי מותר להנות ביום חול משריפת תרומה טמאה כדלק לבישול או חימום, וראוי שיהיה מותר לשרפה גם ביו"ט לצורך אוכל נפש, אבל מאחר שהמשנה אוסרת זאת יש להסיק שהתורה אוסרת ביו"ט כליית שמן שריפה

בכל דרך שהיא, כולל מעשים שמותרים בדרך כלל ביו"ט כמו אוכל לבעלי חיים, ולא רק בדרך של שריפה. וכשם שמצינו שהתורה אוסרת כליית שמן שריפה בכל צורה, היא אוסרת גם שריפת קדשים שנפסלו כמו שמובא שם בשבת 'אין שורפין קדשים בשבת'...

וקשה...מלאכה – התורה אוסרת שריפת קדשים פסולים ביו"ט, אבל לא מהטעם שאמר רש"י שהאיסור הוא כליית קדשים בכל צורה, אלא רק בדרך מסויימת של כלייה – שריפה, משום שכרוכה בעשיית מלאכה של אש, אבל כלייתם באופן שאינו כרוך בעשיית מלאכה מותרת...

לכן...שריפה – מצוה לשרוף 'שמן שריפה' ולא לכלותו בדרך אחרת, ולכן חייבים להמתין עד לאחר יו"ט מאחר שהתורה אוסרת שריפתו ביו"ט; משא"כ תרומה שהיא חמץ שאין מצוה דוקא לשרפה אלא לכלותה בכל דרך שהיא, כי שריפה היא כאמור מצוה רק בקשר לטומאה...

וכן...יקברו – כלומר, מצוה לשרוף תרומה טמאה לא לקברה... ומ"מ...אוכל נפש – הקדמה. רש"י סובר שכל מה שנאמר באיסור שריפת קדשים פסולים מתייחס גם לתרומה טמאה, וקשה: כי יש לחלק, שביו"ט התורה מתירה הבערה שנחוצה לאוכל נפש, והיות שאסור להנות משריפת קדשים פסולים מובן שאסור לשרפם ביו"ט, מאידך מותר להנות מתרומה טמאה (כגון כדלק לתנור) ומן הראוי שיהיה מותר לשרפה ביום טוב, ואם כן למה אסור להזיז חלה טמאה ביום טוב?

ותירץ...נימא הכי – השורף תרומה טמאה מקיים מצוה. ולכן כשם שחלק גבוה בנדרים ונדבות מבטל את חלק ההדיוט (אכל נפש) וגורמים לאיסור הקרבתם ביו"ט, יש לאסור גם תרומה טמאה בשל החלק שמקיים בו מצוה...

וקשה...להדיוט – וקשה: אם חלק גבוה מבטל חלק הדיוט כיצד צולין בשר קרבן פסח בליל החג, הרי הצולה מקיים מצות 'כי אם צלי אש' ומן הראוי שחלק זה יבטל חלק ההדיוט?

אלא י"ל...דהדיוט – אלא חלק גבוה אינו מבטל חלק ההדיוט, ואם תשאל למה אסור להקריב שלמי נדרים ונדבות?

וגבי...קא זכו – י"ל בשלמי נו"נ אין חלק גבוה וחלק הדיוט אלא הכל הוא חלק גבוה, והכהנים והבעלים זוכים מגבוה...

ומה...סוף – וחוזרת הקושיא: הרי ניתן להבין למה התורה אוסרת ביו"ט שריפת קדשים שנפסלו כי אסור להנות משרפתם ואין כאן אוכל נפש, אבל אין להבין איך רש"י קובע שתרומה טמאה דומה לקדשים פסולים, הרי מותר להנות משריפת תרומה טמאה? לפיכך נדחה פירושו רש"י שמהתורה דין אחד לקדשים פסולים ותרומה טמאה, ורק שריפת קדשים פסולים אסורה מהתורה ושריפת תרומה

טמאה אסורה מדרבנן.
 סיכום – א) התורה אוסרת לשרוף ביו"ט קדשים פסולים, וחז"ל אסרו לשרוף תרומה שנטמאה. ב) שלמי נדרים ונדבות הם חלק גבוה לחלוטין.

ד"ה בבהמת קדשים כז עמוד ב
הנושא – מה היה ספקו של רבי טרפון.
 ורבי...סוף – לכאורה קשה על האוקימתא שהמשנה עוסקת בבהמת קדשים: הכל יודעים שקדשים אסורים בהנאה ור"ט היה משיב מיד שהבהמה מוקצה במקום ללכת לשאול בבית המדרש? וי"ל מדובר בבהמת קדשים, ור"ט הסתפק שאולי במקום בזיון קדשים נדחה איסור מוקצה.

ד"ה גריפת תנור וכירים כח עמוד ב
הנושא – דחיית פירוש הר"י ורש"י.
 הקדמה – אסור ליישר קרקע בשבת ע"י מילוי גומות וכדומה, והעושה זאת בשדה עובר על תולדת האב 'חורש', וברצפת הבית עובר על תולדת האב 'בונה'. פר"י אשווי גומות – הקדמה. יישור אדמה ברצפת הבית היא תולדה של 'בונה' ויישור אדמה בתוך כלי כמו תנור אסור מדרבנן, למרות זאת מותר ליישר אפר בתחתית התנור משום שזה משפר את יעילותו; החכמים חולקים משום שהוא עוסק עם כלי ולא עם האוכל עצמו...
 ולא...תקון כלי – רב חסדא הביא שלש דוגמאות להדגים את המחלוקת בין רבי יהודה לחכמים, ואם נקבל את פירוש הר"י נמצא שבשתיים הראשונות 'סכין שנפגמה ושפוד שנרצם' מדובר באיסורים מהתורה שרבי יהודה מתיר, ובשלישית חולקים באיסור דרבנן, והרי מקובל כשרבותינו הביאו מספר דוגמאות ביחד לא עירבבו דאורייתא ודרבנן. לפיכך יש לדחות גם את פירוש רש"י, כי גם לדבריו מדובר באיסור דרבנן של נפילת הטיח...

לכן...בפטיש – הפעולה האחרונה בעשיית תנור היא פינוי פסולת הבניה מתוכו, וכל פעולה אחרונה בתהליך של יצירת חפץ אסורה מהתורה משום 'מכה בפטיש'. גריפת תנור וכירים מתייחסת לפינוי זה, וכעת כל הדוגמאות שהביא רב חסדא עוסקות באיסורים דאורייתא...

ומכל מקום...סוף – למרות שרבי יהודה מתיר פינוי אבנים מבחינת איסור דאורייתא של 'מכה בפטיש', איך הביא רב חסדא גריפת תנור כנפקא מינה בין רבי יהודה לחכמים, והלא רבי יהודה אוסר אפר ואבנים משום מוקצה?

סיכום – א) מדובר בפעולה שאסורה מדאורייתא לפי החכמים ולא באיסור דרבנן כפי שאמרו רש"י והר"י. ב) אין איסור מוקצה כשמדובר בהכנת אוכל נפש.

ד"ה רבינא אמר כח עמוד ב

הנושא – יישוב סתירה בדברי רבינא.

הקדמה – בשבת קנז, א חולקים רב אחא ורבינא בקשר לסוגים השונים של מוקצה, אחד (לא מצויין מי) אמר שפוסקים כרבי שמעון שאין מוקצה, פרט למוקצה מחמת מיאוס (דבר שאדם מתנתק ממנו נפשית משום מיאוס) ומוקצה מחמת איסור (כלי שמלאכתו לאיסור) שמחמירים כר' יהודה; והשני אמר שגם במוקצה מחמת מיאוס פוסקים לקולה כר"ש, אבל מחמירים במוקצה מחמת איסור כרבי יהודה...

וקשה...מוקצה – שמואל אוסר לטלטל שפוד שצלו בו בשר ביו"ט משום מוקצה מחמת מיאוס, ורבינא מתיר בנימוק שהשפוד מהווה סכנה; מכאן שרבינא מסכים לשמואל באופן עקרוני שיש מוקצה מחמת מיאוס, אלא הוא מתיר את השפוד משום סכנה...

ובפרק...לקולא – הקדמה. אבל בשבת קנז, א משמע שרבינא סובר כר"ש שאין מוקצה מחמת מיאוס, כי הכלל הוא שבכל מחלוקת בין רב אחא לרבינא הצד המיקל מיוצג ע"י רבינא, ושם הצד המיקל מתיר מוקצה מחמת מיאוס? וי"ל...דשרי – רבינא אישית סובר שהשפוד מותר בטלטול ואין מוקצה מחמת מיאוס, אבל כאן הוא בא להסביר את רב יהודה בשם שמואל שסובר כרב אחא בשבת קנז, א שיש מוקצה מחמת מיאוס, שאם השפוד מהווה סכנה גם רב יהודה ושמואל יסכימו שמותר לטלטלו...

אבל קשה...מוקצה – מחצלות של ספינה לכיסוי סחורה שתוך כדי שימוש מתלככות ונמאסות; שמואל בשבת יט, ב מתיר טלטולן כר"ש שאמר אין מוקצה מחמת מיאוס, והרי שמואל אוסר כאן את השפודים משום מוקצה מחמת מיאוס? וי"ל...כרבי שמעון – (לפי המהר"ם). מדובר במקל עץ ששימש כשפוד והתלכלך ונפסל מלשמש עוד כשפוד; בנתונים אלה אפילו ר"ש מודה שיש מוקצה.

גם...סוף – בתחילת הקטע היקשו תוס' על רבינא, שמסכים כאן לשמואל שהשפוד מוקצה מחמת מיאוס ובשבת קנז, א סובר שאין מוקצה מחמת מיאוס. כעת ניתן לתרץ גם קושיא זו כדרכינו למעלה, שרבינא סובר אין מוקצה מחמת מיאוס חוץ משפוד של עץ שמתלכלך משומן וחדל להיות ראוי לשמש עוד כשפוד.

סיכום – אפילו רבי שמעון שמתיר מוקצה מחמת מיאוס מודה שמקל עץ ששימש כשפוד והתלכלך משומן הבשר אוסר מחמת מיאוסו הגדול.

ד"ה איכא בינייהו שפחות כח עמוד ב

הנושא – הבהרת דברי התרצן.

וא"ת...רב מלכיא אמרה – רב חננא בדר"א ורב פפא מסכימים שרב מלכיו אמר שפוד וגומות ורב מלכיא אמר בלורית וגבינה, ומחלוקתם נוגעת לשפחות ולאפר מקלה: רב חננא סובר שרב מלכיו אמר שפחות ורב מלכיא אפר מקלה, ורב פפא סובר להיפך שרב מלכיו אמר אפר מקלה ורב מלכיא שפחות, וקשה: לשאלה 'מאי בינייהו' מתרצים 'שפחות' והרי גם 'אפר נקלה' איכא בינייהו? וי"ל...מקלה – התרצן התכוון לזה ואמר 'שפחות' שמופיעה במקום שני בדברי רב מלכיו לפי רב חננא, והוא הדין ב'אפר מקלה' שמופיעה שניה בדברי רב מלכיא לפי רב חננא...

אי נמי...סוף – רב פפא לא התכוון שרב מלכיא עסק רק בדברי תנאים ורב מלכיו רק בדברי הלכות, אלא שרב מלכיא עסק בדברי תנאים וגם בהלכות ורב מלכיו רק בהלכות. ועתה נפרש את דברי התרצן כלהלן: רב מלכיא אמר ארבעה – בלורית, שפחות, גבינה ואפר מקלה, ורב מלכיו אמר שנים – שפוד וגומות.

ד"ה שמואל כט עמוד ב

הנושא – הבהרת השיטות.

הקדמה – א) נפח של עיסה החייבת בחלה שוה ל43 – ביצים (חל"ה בגמטריא).
ב) מדאורייתא אפילו נתינה כלשהי מספיקה, אבל חז"ל גזרו שבעל הבית העושה עיסה לצריכתו מפריש 1/24 ואופה מקצועי 1/48 כדי שיהיה 'כדי נתינה' – מתנה חשובה לכהן.

פי'...למעשה – רב גורס בברייתא שמותר לאשה למדוד קמח וכך גורס שמואל; וזאת להלכה אבל למעשה יודעים ששמואל אוסר, ולגבי רב אין לנו כל ידיעה, אבל יש להניח שכשם שמסכימים שמותר להלכה גם מסכימים שלמעשה אסור... מיהו...ארב – 'בעל הלכות גדולות' סובר ששמואל אינו מבחין בעניינינו בין הלכה למעשה, ולמרות שתנא דבי שמואל גורס בברייתא 'מותר' כרב, שמואל קיבל מרבתינו שלא פוסקים כברייתא לא להלכה ובודאי לא למעשה. ובה"ג ממשיך...

ויש...ויש...דרב – יש ראשונים שפוסקים כאן כשמואל על אף שבענייני איסורים פוסקים בדרך כלל כרב נגד שמואל, כי כאן רב אשי (סתם גמרא) מיישב דברי שמואל שמעיד שדיעה זו מקובלת עליו; לעומת זאת יש ראשונים שפוסקים כרב...

ואומר...דלא...יפה – הקדמה. היום אסור לכהנים לאכול את החלה משום שהם טמאים ויש לשרפה, לפיכך חוזר המצב לדין תורה ודי להפריש כלשהו לחלה.

ועתה מאחר שאין צורך לדייק בשיעורים אסור למדוד את העיסה ביו"ט...
אלא...הברכה – כשמפריש חלה מברך '...וצונו להפריש תרומה' (יורה דעה
סימן שכ"ח). ומאחר שמברכים רק על שיעור עיסה החייבת בחלה (נפח של 43
ביצים) וברכה על שיעור פחות מזה היא לבטלה, יש להעריך באומד ולא
במידה...

וכן בפסח...למצות – אם אופה מצות ביו"ט של פסח...
וצריך...סוף – יש לו כלי המשמש למדידת חלה בימי חול, אם הכלי כשהוא
מלא מכיל יותר משיעור אחד של חלה (נפח 43 ביצים) אסור למלאו ביו"ט
משום שנראה כמוודד, אלא ממלאו בשיעור שיותר מ43 – ביצים אבל פחות ממלא,
ואם הוא מכיל בדיוק נפח של 43 ביצים לא ימלאנו משום שנראה כמוודד, אלא
פעם אחת יכניס פחות ממלא ובפעם השניה כדי השלמת השיעור.
סיכום – יש מבעלי התוס' הסוברים שרב ושמאל מסכימים שלהלכה מותר
למדוד אבל למעשה אסור, ויש הסוברים שחולקים להלכה ולמעשה. היום אין
נפקא מינה אם חולקים או מודים מאחר שמפרישים חלה כלשהי והכל מודים
שאסור למדוד.

ד"ה אנבא דפתורא כט עמוד ב

הנושא – איזו הרקדה מותרת ע"י שינוי.
ואפשר...בעריבה – מאחר שמרקידיים לתוך כלי הרקדה על שולחן היא שינוי...
ומ"מ...קאי – הגמרא עוסקת רק ב'שונין' ולא בהרקדה ראשונה, כי בין לרבינו
נתנאל מקינון (ג,א סוף ד"ה 'גזרה') שכל מלאכות קודם לישא אסורות מהתורה,
ובין למפרשים שמלאכות קודם לישא אסורות רק מדרבנן (ר"ן), אין להתיר שום
איסור על סמך שינוי...
ורשב"ם...לחלק – אין לחלק בין הרקדה תחילה להרקדה שניה, כי המלאכות
קודם לישא אסורות מדרבנן ולכן מותרות בשינוי...
ויש...סוף – מותר להקל כרשב"ם שהרקדה אסורה מדרבנן ומותר בשינוי לגבי
אינו יהודי, אבל לגבינו יש להחמיר כאותם שאוסרים הרקדה ראשונה מהתורה.

ד"ה אצל חנוני כט עמוד ב

בין...נולד – כי במקום שיש חשש שמא נקטף הפרי או הוטלה הביצה היום אין
לסמוך על גוי שיגיד את האמת.

ד"ה שלא יזכיר לו סכום מדה כט עמוד ב

הנושא – קביעת הגירסה.

פי'...בשנים – רש"י גורס 'סכום מדה' וכן 'סכום מקח'...
 וקשה...ועוד...רתו לא – שתי קושיות על פירוש רש"י: (א) אם הת"ק אוסר
 הזכרת המדות קב או קביים הוא בודאי אוסר הזכרת סכום כסף, וא"כ די היה
 לרשב"א (שחולק על הת"ק) לומר 'מותר להזכיר סכום מדה' כדי שנבין שהכל
 אוסרים הזכרת דמים, ולמה הוסיף 'ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח דמים?' (2) אם
 רש"י צודק שהת"ק מתכוון למדה ראוי שיאמר 'ובלבד שלא יזכיר מדה' בלי
 המלה 'סכום'?
 לכן...וה"פ...מ' בין הכל – רבינו חננאל גורס בדברי הת"ק 'סכום מנין' לאמור,
 מותר לבקש חמשה או עשרה דברים אבל אסור לערוך סיכום ולומר 'תן לי עשרה
 שיחד עם השלשים שלקחתי אתמול מסתכמים בארבעים'; כמו"כ אסור להזכיר
 דמים אפילו בלי עריכת סיכום – 'תן לי אגוזים בששה שקלים'...
 אבל...מנין שרי – וכעת דברי רשב"א ברורים: רשב"א מיקל בהשוואה לת"ק
 וסובר שמותר לערוך סיכום של מנין וגם מותר לבקש דמים, אבל אסור לערוך
 סיכום של דמים, היינו לומר 'תן לי אגוזים בששה שקלים שיחד עם האגוזים
 שלקחתי אתמול מסתכמים בשנים עשר שקלים'...
 ומכאן...סוף – כדברי התנא קמא לפי רבינו חננאל.
 סיכום – (א) רש"י: יש לגרוס 'סכום מדה-סכום מקח', והת"ק אוסר הזכרת מדה
 והזכרת סכום כסף, וכ"ש עריכת סיכום של מדה או של כסף, ורשב"א מתיר
 הזכרת מדה ועריכת סיכום של מדה, ואוסר הזכרת סכום כסף וכ"ש עריכת סיכום
 של כסף. רבינו חננאל: יש לגרוס 'סכום מנין-סכום מקח', ות"ק מתיר הזכרת מדה
 ואוסר עריכת סיכום של מדה, וכן הזכרת סכום כסף וכ"ש עריכת סיכום של כסף,
 ורשב"א מתיר עריכת סיכום של מדה וכ"ש הזכרת מדה בלבד וכן הזכרת סכום
 כסף, ואוסר עריכת סיכום של כסף.

הדרן עלך פרק אין צדין

פרק רביעי – המביא כדי יין

ד"ה המביא כדי יין כט עמוד ב

הנושא – התאמת סוגיא במסכת שבת עם סוגייתנו.
 ותימה...ביו"ט – שם פוסקת המשנה: מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן
 ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית מדרש' (מותר לטלטל אוכל בשבת אבל אם
 זה כרוך בטירחה רבה אין להתירו אלא לצורך מצוה), וקשה: אם מותר לטלטל כמות
 גדולה לדבר מצוה בשבת כ"ש שזה מותר עבור שמחת יום טוב?
 וי"ל...ולחכי אסור – חז"ל הצריכו שינוי כדי שלא יאמרו הבריות שהמטלטל
 מכין לצורך מקח וממכר ביום חול, לפיכך המשנה בשבת שעוסקת בפינוי ממקום
 למקום בתוך בית פרטי אינה חוששת לרושם של הכנת מו"מ למחר, והבעיה היא
 רק זו של טירחה שניתרת למטרת מצוה; אבל כאן ביו"ט שמותר לטלטל ברשות
 הרבים וקיים חשש של מראית עין חז"ל חייבו שינוי...
 ומ"מ...בפני עצמה – המשנה נוקטת בעיקרון ששינוי מתבטא יותר ע"י
 הפחתת המשא וריבוי ההליכות מאשר פחות הליכות ועומס מוגבר, ובמסכת
 שבת קובעים שמוטב למעט במספר ההליכות מאשר למעט במשא?
 וי"ל...דחול – גם סתירה זו מתיישבת בדרך שיישבו את הקושיא הראשונה:
 בשבת עוסקים בהעברת חפצים בתוך הבית כאשר השיקול היחידי הוא טירחה,
 ולכן קבעו חז"ל שהעיקר הוא מיעוט הטירחה ולא שינוי לשם שינוי ומיעוט
 הליכה עדיף, אבל בסוגייתנו יש אמנם בעיה של טירחה אבל יש בעיה גדולה
 יותר – שיחשדוהו בהכנות למקח וממכר, ונגד זה דרשו חז"ל שינוי שהוא הקלת
 המשא אפילו כשיש יותר הליכות...
 ופעמים...סוף – ולמעשה אם לא ניכר שינוי באופן הנשיאה חייב אדם למעט
 בהליכה אף במשא שאינו גדול.
 סיכום – הסוגיא בשבת לא מחייבת שינוי כדי לבטל 'טירחה' אלא ביצוע
 הפעולה בדרך הקלה ביותר, וביו"ט הצריכו שינוי למנוע חשד שהוא מכין סחורה
 למקח וממכר ליום חול.

ד"ה דדרו ברגלא ל עמוד א

הנושא – הגדרת השינוי.

פי'...כפ"ה – שיטת הקונטרס היא שחז"ל לא הסתפקו בשינוי כלשהו אלא שינוי
 שמיקל על המשא...
 וקשה...אלא...חול – אלא העיקר אינו מהות השינוי מן הקשה אל הקל אלא
 שיהיה שינוי ניכר...

וכן נמי...הוא – וכן מפרש רש"י עצמו בד"ה 'דררו באגרא', ולכן כדי שלא תהיה סתירה בדברי רש"י י"ל שההלכה מחייבת שינוי שאינו יותר קשה מהאופן המקובל, וזה שאמר רש"י 'והוי להקל' רצה לומר שאינו יותר קשה.

ד"ה דמליא בחצבא רבה ל עמוד א
הנושא – יישוב קושיא על המקשה.

וא"ת...שנוי – בתוס' ד"ה 'המביא' קבענו שחז"ל התירו להרבות בהליכה בשינוי צורת הנשיאה, א"כ כאן שנושאת כלי יותר קטן ממה שרגילה למה שוללים זאת בטענה 'מפשא בהלוכא'?

ויש לומר...סוף – חז"ל התכוונו לשינוי שניכר לכל ולא שינוי שידוע רק למטלטל, לפיכך למרות שרגילה לשאת כלי גדול וכעת כלי קטן, שינוי זה אינו ניכר כי גם בימי חול יש שואבות הנושאות כלי קטן.

ד"ה זמנין דמטמיש בהו מיא ל עמוד א
הנושא – סחיטה שמותרת מדאורייתא.

וא"ת...סחיטה – לעיל אצל רבא שתיקן לפרוס סודר על חביות היין...
וי"ל...לסחיטה – במציאות אין אפשרות שהסודר יתרטב...

ועי"ל...סוף – אפילו אם יתרטב ויסחטנו לא יעבור על איסור תורה, שכן פעולת סחיטה מתייחסת לשני אבות מלאכה 'ליבון' ו'דש' – כאשר הסחיטה מנקה את האריג זו עבירה על מלאכת ליבון, בין אם הנוזל נשמר או הולך לאיבוד, אבל נוזל כמו יין שאינו מנקה אלא מכתים אין סחיטתו עבירה על ליבון אלא על האב דש; וזה נאמר בנוזל שנשמר אבל הולך לאיבוד אסור מדרבנן. לפי זה מותר לכתחילה לפרוס סודר על כד יין כי אפילו אם ייכשל ויסחוט לא יעבור על איסור דאורייתא.

ד"ה אין מטפחין ואין מרקדין ל עמוד א
הנושא – דחיית פירוש רש"י.

פ"ה...אבל – רש"י פירש שהמשנה לו, ב מתייחסת למטפחים מתוך אבילות...
ולא...סוף – אין זה מדוייק, כי המשנה במועד קטן כח, ב כבר אוסרת טפיחה בחוה"מ וכל שכן ביו"ט בנימוק שאסור להראות צער בימים אלה, ואילו הגמרא כאן בדף לו, ב מנמקת את האיסור במשנה בחשש שמא יתקן את הכלי; מכאן שהמשנה אינה מדברת בטפיחה מתוך אבילות אלא מסיבה אחרת כגון שמחה.

ד"ה תנן אין מטפחין ל עמוד א

ומיהו...למגזר – בימינו שכלי נגינה מורכבים ורק אומן בקיא בתיקונם אין הצדקה לגזור על הציבור איסור טפיחה וריקוד.

ד"ה דהא תוספת יוה"כ דאורייתא היא ל עמוד א

הנושא – הגדרת התוספת.

משמע...מזידין – ברור שאפילו אלה שלא הקפידו על תוספת יוה"כ היו מפסיקים קודם שקיעה, כי אין אדם רוצה להסתכן בעונש כרת. ולכן העובדה שחז"ל בכל זאת הקפידו ואמרו שאינם שומרים על תוספת יוה"כ כראוי מוכיחה שהתוספת אינה זמן כל שהוא קודם השקיעה אלא שיעור מוגדר... ובפי'...סוף – ולכן יש להפסיק לאכול זמן מסויים קודם השקיעה. סיכום – מצות עשה להוסיף מהקודש על החול בעיוה"כ יותר מזמן כלשהו.

ד"ה התם בתבנא סריא ל עמוד א

הנושא – ההבדל בין תבנא סריא לעצים שבמוקצה.

וי"ל...עתה – חפץ שיכול לשמש שתי מטרות כמו הסקה ובנייה, מקצה אדם את דעתו מהם בשל הייעוד החשוב של בנייה, וה"ה בחפץ שעומד להסקה וגם למאכל בהמה; אבל התבן כאן מקולקל ועומד רק להסקה.

ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון ל עמוד ב

הנושא – הצדקת מנהג הנוהג בחו"ל.

עד...החול – בין בארץ ישראל שאין ספק ובין בחו"ל שנוהגים יו"ט שני מספק...

וא"ת...ספק שביעי – כי ייתכן ששמיני עצרת בחו"ל הוא בארץ שביעי של סוכות ועדיין חייבים בסוכה?

וגם...בעצי סוכה – בבין השמשות בין שמיני עצרת לשמחת תורה בחו"ל, כי אולי שמ"ע הוא באמת שביעי של סוכות ואם יזדמן לו לאכול יצטרך לשבת בסוכה אפילו ביה"ש, ומתוך זה שבביה"ש היתה דעתו עדיין על הסוכה (אולי תצטרך לשמש למצוה) נשאר הסוכה מוקצה כל יום תשיעי (ד, א ד"ה 'נימא')...

אבל נהגו...מגו – אבל קשה על מנהגם בחו"ל לא לקחת את הנוי סוכה בשבת כאשר שמחת תורה חל ביום ששי, כי ממה נפשך: (1) אין בלקיחת הפירות (שאינם אלא קישוט) משום סתירת הסוכה, (2) בשמחת תורה הנוי מוקצה מתוך זה שביה"ש שבין שמ"ע לשמחת תורה היתה הסוכה מוקצה למצותה, אבל לא אומרים שני 'מתוך' לאסור את הנוי גם בשבת שחל אחר שמחת תורה על סמך 'שמתוך שהנוי אסור ביה"ש של מוצאי שמחת תורה אסור גם בעשירי (שבת)?'

וי"ל...ביו"ט – מנהג זה אינו אלא חומרה שמקורה בדמיון חיצוני לביצה שנולדה בשבת לאחר יו"ט שאסורה מהתורה משום 'הכנה דרבה', שכן: (1) הביצה

ב"י"ט לא היתה ראויה לאכילה (טרם הוטלה) וגם הנוי לא ראוי לשימוש אדם, (2) הביצה נעשית ראויה לאכילה בשבת וגם הנוי נהיה ראוי בשבת. ומאחר שהביצה נאסרת מהתורה מפני שאין יו"ט מכין לשבת, וביצה שהוטלה בשבת נגמרת ביום קודם, החמירו לאסור את הנוי אע"פ שהדמיון הוא שיטחי... ומזה...שמיני – ובהתאם למנהג בחו"ל לאסור דבר שמקבל את צביונו בשבת לאחר יו"ט או יו"ט לאחר שבת, יש לאסור את האתרוג בשמחת תורה (יום ט) שחל אחר שבת, כי האתרוג אסור ביום השמיני בחו"ל משתי סיבות: (1) הוא ספק שביעי ספק שמיני, ואע"ג שלא מברכים על ארבעת המינים שמא הוא יום ח' אסור חז"ל אכילתו כסייג לאיסור על הסוכה שנאסרה בהיותה מוקצה ביה"ש (תוס' ד"ה נימא ד,א); (2) בזמן הגמרא עדיין היו מקדשים בארץ ישראל ע"פ הראיה, והיה ידוע שאם אלול מלא ויום השמיני בחו"ל הוא באמת יום ז', או שאלול חסר ויום השמיני בחו"ל הוא שמ"ע. והיות שהאמת ידועה החמירו חז"ל על האתרוג ביום ח' שמא יבוא אליהו ויגלה שאלול היה מלא ואז יחוייבו לברך על האתרוג. והיות שכך היה המצב בזמנם אנו נוהגים כמוהם ואוסרים את האתרוג בשמ"ע. א"כ...סוף – ולאור הסיבות האמורות לאסור אכילת האתרוג בשמ"ע בחו"ל, אם שמ"ע יחול בשבת ונתיר אכילתו למחרת בשמחת תורה יהיה זה דומה לאיסור נולד של ביצה, ולכן נהגו לאסור את האתרוג ביום ראשון. סיכום – שמחת תורה בחו"ל שחל בע"ש נהגו לא לקחת את הנוי סוכה עד מוצאי שבת, כמו"כ שמיני עצרת בחו"ל שחל בשבת נהגו לא לאכול את האתרוג עד מוצאי שמחת תורה, ולשתי החומרות הללו מקור אחד: שבת ויו"ט הסמוכים זו לזה, אם נתיר ביום השני מה שאסור מכל סיבה שהיא ביום הראשון ייראה הדבר כ'הכנה דרבה' האסורה מהתורה.

ד"ה אמר רב מנשיא (ע"פ המהרש"א) ל עמוד ב הנושא – דחיית פירוש רש"י.

הקדמה – רש"י הבין שיש שני תנאים אפשריים בסוגייתנו: (א) 'איני בודל מהם כל ביה"ש'; (ב) 'אם תיפול למחר אקח את העצים', ומסקנת הסוגיא היא: (1) כאשר רב מנשיא בריה דרבה אמר 'סיפא אתאן לסוכה בעלמא' היתה כוונתו לתנאי 'אם תיפול למחר', כי התנאי 'איני בודל כל ביה"ש' לא מועיל משום שהוא מובדל בעל כרחו מהסוכה בשל איסור סתירה; (2) בסוכה של מצוה תנאי אינו מועיל: 'איני בודל' לא תופס משום שהוא מובדל בעל כרחו בשל איסור סתירה, ו'אם תיפול למחר' אינו מועיל כי בביה"ש חלה קדושה על הסוכה שאינה נפקעת עד תום שבעת ימי החג. (3) התנאי 'איני בודל' מועיל ביחס לנוי סוכה כי אין בהם איסור סתירה וממילא לא חלה עליהם קדושה בביה"ש. לפי רש"י דברי רב מנשיא

מתקבלים במסקנה.

שיטת תוס': לדעתם רב מנשיא נדחה במסקנה והתנאי 'איני בודל' מועיל גם במקום שיש איסור סתירה, לפיכך במסקנת הסוגיא מועיל התנאי 'איני בודל' בסוכה בעלמא ובסוכה של מצוה ובנוי סוכה. ולפי שיטתם י"ל בסוף הסוגיא שהפיסקה 'אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהו אתקצאי לשבעה' לא אביי ורבא אמרוה אלא רב ששת שמסביר שהתנאי 'אם תיפול מחר' אינו מועיל בסוכה של מצוה אחרי שביה"ש חלה עליה קדושה, בניגוד לתנאי 'איני בודל' שמונע חלות הקדושה. וי"ל שלפי תוס' רב מנשיא לא היה בנו של רבא, כי רב מנשיא סבר שתנאי אינו מועיל בסוכה של מצוה ואילו רבא אומר במסקנה שתנאי מועיל; ויש גורסים כאן 'אמר רב מנשיא אמר שמואל'.

מצי נמי...תנאה – רב מנשיא בשם שמואל תירץ שתנאי אינו מועיל בסוכה של מצוה (כפי שמוכח בברייתא של ר' יהודה ב"ב) אבל בסוכה סתם שעליה מדברת הברייתא של ר"י בר יוסף, אפילו רבי יהודה מודה שהתנאי 'אם תיפול למחר' מועיל. תוס' אומרים שהגמרא יכלה לדחות תשובה זו ולומר שלדבריהם שתנאי אינו מועיל בסוכה של מצוה, כי ביה"ש יש איסור סתירה בסוכה ותנאי אינו מועיל במוקצה מחמת איסור, גם בסוכה בעלמא מאחר שאסור לסתרה ביה"ש אין לקבל את התנאי. וכעת אין לומר שהברייתא עוסקת בסוכה בעלמא...

אלא...במסקנה – אבל הגמרא נמנעה מזאת, כי בלאו הכי שיטתו של רב מנשיא בשם שמואל נדחית במסקנה שבה דעתם של אביי ורבא שהתנאי 'איני בודל' מועיל בסוכה של מצוה וכ"ש בסוכה בעלמא מתקבלת, והברייתא של ר"ח בר יוסף האומרת 'ואם התנה עליה הכל לפי תנאו' מתכוונת לתנאי 'איני בודל'...

אלא נקט האמת – הגמרא יכלה לדחות את רב מנשיא ושמואל על בסיס 'לדבריהם' ולהוכיח שתנאי אינו מועיל במוקצה מחמת איסור, אבל מאחר שאנו סוברים שתנאי מועיל אפילו במקום איסור העדיפה הגמרא להמתין ולדחותם על רקע האמת, שהתנאי 'איני בודל' מועיל אפילו במוקצה מחמת איסור.

סיכום – רש"י: במסקנה מתקבלת דעתם של רב מנשיא ושמואל, ועל אף שהתנאי 'איני בודל' אינו מועיל במוקצה מחמת איסור התנאי 'אם תיפול' מועיל; תוס': במסקנה מתקבלת דעתם של אביי ורבא שתנאי 'איני בודל' מועיל אפילו בסוכה של מצוה, והברייתא של ר"ח בר יוסף עוסקת בתנאי כזה.

ד"ה אבל עצי סוכה ל עמוד ב

הנושא – התפקיד של איסור מוקצה בקשר לעצי סוכה.

וקשה...מדאורייתא – האיסור שחל על חפצים כתוצאה מהרגשת ניתוק שחש אדם כלפיהם מקורו מדרבנן, ואיך אומרת הגמרא 'אבל עצי סוכה...אתקצאי

לשבעה' לאור הדרשות של ר"ע ור"י בב"ב שסוכה אסורה כל שבעה מהתורה? ותירץ... מוקצה – שיעור סוכה מהתורה הוא שתי דפנות שלכל אחת לפחות שבעה טפחים ברוחב ודופן שלישית בת טפח אחד, וכל השאר הוא על דעת הבונה; קדושת שבעה מדאו' מתייחסת רק לשיעור המחוייב והשאר מוקצה מדרכבן.

ור"י... מה חג – קדושת שבעה חלה על כל שטח הסוכה אפילו החלק שעולה על השיעור המחוייב מהתורה ורק בזמן שהסוכה עומדת; איסור מוקצה מתייחס לעצי הסוכה אחר נפילתה...

ואם כן... סוף – הגמרא יכלה לתרץ שהברייתא של ר' חייא ב"י עוסקת לאחר נפילת הסוכה כשפגה קדושתה מהתורה ולכן התנאי 'כשתפול' מועיל, בעוד שר"ע ור"י ב"ב עוסקים בסוכה קיימת. ולמרות שזה היה מיישב את הסתירה אבל אין זו ההלכה, כי התנאי 'כשתפול' אינו מועיל אחר חלות קדושה על הסוכה אפילו אם הקדושה פגה, כי כחה של מוקצה שהאיסור נמשך ממצב האיסור ביה"ש.

סיכום – ר"ת: קדושת שבעה חלה רק על השטח המחוייב מדאורייתא; הר"י: קדושת שבעה חלה על כל שטח הסוכה כל עוד שקיימת.

ד"ה אבעיא להו לא עמוד א

הנושא – שיטת השר מקוצי בסוגיא בניגוד לשיטת רש"י. אבל... אתמר – הפיסקה 'רבי יוסי לקולא או לחומרא' יוצרת רושם כאילו מבינים את שיטת רבי יהודה ורק רבי יוסי אינו ברור, אבל למעשה גם רבי יהודה לא מובן ויש למחוק את הפיסקה...

אלא... פרש"י – רש"י מפרש את צדדי בחקירה כלקמן: (1) רבי יהודה מחמיר ודורש שני תנאים – סמוך לעיר ופותחת, אלא שלא הזכיר פותחת משום שלסתם קרפף יש פותחת, ורבי יוסי שאמר 'כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת' מקיל ומסתפק בתנאי אחד – סמוך או פותחת; (2) רבי יהודה דורש 'סמוך' דוקא ולסתם קרפף אין פותחת, ופותחת בלבד לא מעלה ולא מוריד, ודברי רבי יוסי 'כל שנכנסין לו כו' התכונה 'סמוך' אינה גורם כלל אלא דוקא פותחת...

והקשה... דהשתא... בלא פותחת – מפירוש רש"י עולה שהגמרא מציעה שרבי יוסי מחמיר יותר בצד ב' של החקירה מאשר בצד א' לאמור, בצד א' מפרש רש"י שרבי יוסי מתיר סמוך ללא פותחת או רחוק עם פותחת, ובצד ב' הוא מפרש שרבי יוסי דורש פותחת דוקא. והשר מקוצי מקשה על רש"י שאפילו אם יש מקום לחקור ברבי יהודה למה לשנות את הבנתנו ברבי יוסי לחומרה כשיש ק"ו להשאיר אותו כפי שהבנו בצד א' של החקירה, והוא: בתחילה כשהצענו שרבי

יהודה מחמיר ודורש סמוך ופותחת שרבי יוסי מקיל ומסתפק בסמוך או בפותחת, וכעת שמציעים שרבי יהודה מקיל ומסתפק בסמוך בלבד, למה עלה על דעת רש"י לפרש שרבי יוסי מחמיר ודורש סמוך ופותחת? ולכן יש להשאיר את רבי יוסי כמקודם ולחקור רק לגבי רבי יהודה. וזה גם מחזק מה שאמרנו שאין לגרוס 'רבי יוסי לקולא או לחומרא' כי החוקר בטוח בשיטת רבי יוסי ומעיין רק לגבי רבי יהודה...

ותירץ... ללישנא קמא – והשר מקוצי מצדיק פירוש רש"י ומסביר שאי אפשר לפרש את רבי יוסי בצד ב' של החקירה לקולה...

דהואיל... בין רחוק – כי הכל תלוי במה שמניחים שרבי יהודה אומר ומשמעות המלה 'כל' בתגובתו של רבי יוסי, לאמור: בצד ב' מניחים שרבי יהודה סובר: (1) אין נוהג בקשר לקרפיפות ויש עם פותחת ויש בלי פותחת; (2) מה שקובע הוא רק הגורם של סמוך. וכעת אם רבי יוסי מיקל וסובר שדי בפותחת או סמוך הוא היה מנסח את תגובתו 'אם יש לו פותחת וגו' כלומר: 'רבי יהודה מצריך דוקא סמוך אבל אני אומר שהקרפיפות שיש בהן פותחת מותרים אפילו בסוף התחום'. אבל מאחר שר' יוסי אמר 'כל שנכנסין וגו' משמע שחולק על הקולה של ר' יהודה שמתיר בסמוך ואומר שהעיקר הוא דוקא פותחת היינו 'כל שנכנסין' – כל שיש פותחת מותר ולא פותחת אסור. ולכן נאלץ רש"י לפרש רבי יוסי לחומרה בצד ב'...

אבל ללישנא... כל שנכנסין – אבל בצד א' שמניחים שרבי יהודה מחמיר ודורש סמוך ופותחת ניתן לפרש תגובת רבי יוסי 'כל שנכנסין' לקולה, היינו סמוך ללא פותחת או רחוק עם פותחת...

דמאי... וליתא... איירי – שהרי רבי יוסי נאלץ לומר 'כל שנכנסין', כי מלשון 'אם נכנסין' שומעים שיש קרפיפות עם פותחת ויש ללא פותחת, והלא בלישנא קמא חייבים לומר שהכל מסכימים שסתם קרפף יש בו פותחת כפי שיוסבר בס"ד...

אבל ללישנא... בפותחת – ולכן אמר רבי יוסי 'כל שנכנסין' כי על רקע דברי רבי יהודה שסתם קרפף יש לו פותחת המשמעות של 'כל שנכנסין' היא הסכמה שסתם קרפף יש לו פותחת...

שאם תמצוי... לו פותחת – ואם תשאל: מה ההכרח שרבי יהודה סובר שלסתם קרפף יש פותחת? יש לומר אם רוצים להציע בלישנא קמא שרבי יוסי סובר תרתי לקולא – סמוך או רחוק עם פותחת, ורבי יהודה סובר יש קרפף עם פותחת ויש ללא פותחת והוא דורש סמוך, היה רבי יוסי אומר 'אם נכנסין' כלומר: 'לא כפי שאתה אומר רבי יהודה שהגורם היחידי הוא סמוך, אלא אם אין לו פותחת אני מסכים שהגורם הוא סמוך, אבל 'אם נכנסין' בפותחת מהווה הפותחת גורם

שמתיר אפילו רחוק'. ומאחר שאנו מציעים שרבי יוסי סובר תרתי לקולא, והוא משתמש בלשון 'כל שנכנסין', נאלץ לומר שרבי יהודה סובר שכל קרפף יש לו פותחת...

ולא משמע...רש"י – (גירסת המהרש"א) השר מקוצי הניח יסוד, שמדברי רבי יוסי 'כל שנכנסין' שבלישנא קמא יש ללמוד שרבי יהודה מצריך סמוך ופותחת, שם לא כן היה רבי יוסי אומר 'אם נכנסין'. אולם בד"ה 'תרתי לקולא קאמר' אומר רש"י שמדברי רבי יוסי לומדים שרבי יהודה דורש סמוך דוקא, משמע מרש"י שהמסקנה אינה כאף אחד מצדדי החקירה, אלא רבי יהודה דורש סמוך כמו צד ב' ורבי יוסי סובר סמוך אף בלי פותחת או רחוק עם פותחת כמו צד א'...

תא שמא...ש"מ...לקולא – השר מקוצי מסיים את פירושו בהתאם ללישנא קמא: רבי יהודה דורש סמוך ופותחת ורבי יוסי מסתפק בסמוך בלבד או ברחוק עם פותחת. ועיקר הראיה היא מסיום דברי רבי יוסי 'אפילו בתוך תחום שבת', המלמד שהוא דורש פותחת בקרפף רחוק אבל סמוך מותר אף ללא פותחת. ומדברי יוסי...סוף – כפי שהוסבר למעלה.

סיכום – א) הבנתנו ברבי יוסי תלויה במלה 'כל' לעומת המלה 'אם' על רקע ההנחה שאנו מניחים ברבי יהודה.

ב) רש"י: מסקנת הגמרא אינה כאף אחד מצדדי החקירה, אלא רבי יהודה מתיר 'סמוך' בלבד ורבי יוסי מתיר גם רחוק עם פותחת. השר מקוצי: המסקנה כמו צד א' של החקירה, שרבי יהודה דורש סמוך ופותחת ורבי יוסי סמוך אף ללא פותחת או רחוק עם פותחת.

ד"ה ונפתח לא עמוד ב

הנושא – הבהרת שיטת התנא קמא.

פרש"י...דאתקצאי וכו' – פעולה שביה"ש אסורה מדרבנן אינה מחילה דין מוקצה על החפץ למשך כל היום כפי שעושה פעלה האסורה מדאורייתא... ולא נהירא...מעות – הוכחות נגד דברי רש"י: (1) אסור מדרבנן לטלטל בעלי חיים בשבת, והגמרא בשבת פוסקת שסל שעמדו עליו אפרוחים ביה"ש אסור לטלטלו במשך כל השבת אפילו אחר שירדו מן הסל; (2) אסור לסובב גלגל של עגלה בשבת אם כסף היה מונח עליו ביה"ש, והרי כסף אסור בטילטול מדרבנן... ואומר...מכל וכל – האפרוחים והמעות הם חפצי איסור שממשיכים להתקיים ולכן נמשך האיסור כל השבת על אף היותו מדרבנן, משא"כ טבל שמסתלק מיד עם ההפרשה...

וא"ת...מן העולם – וקשה על הר"ר משה: רבי יהודה אוסר לאכול בהמה שנשחטה בשבת משום שעמדה באיסור שחיטה ביה"ש, והרי האיסור הסתלק

בעת השחיטה ובכל זאת אסור לאכלה כל השבת? יש לתרץ: הר"ר משה התכוון רק לאיסורים שמקורם מדרבנן, כגון טילטול מעות או בעלי חיים אבל שחיטה אסורה בשבת מהתורה...

ומ"מ...לכנ"ל...מוקצה – אבל אין בדברי הר"ר משה לתרץ את הקושיא, כי גם כאן בבית שנפחת נשאר האיסור בעולם (הלבנים), ולכן נראה שהת"ק הוא ר"ש שמיקל במוקצה...

וא"ת...כרבי שמעון – בתחילת המסכת נאמר שרבי סתם משניות יו"ט כרבי יהודה שמחמיר במוקצה, ואילו כאן באים לומר שסתם משנה ר"ש?

ויש לומר...לכתחילה – משנתנו דנה בשתי בעיות: האם הפירות הם מוקצה ואם מותר לפחות לכתחילה: הת"ק סובר שאינם מוקצה אבל אסור לפחות, ור"מ מתיר גם לפחות. רבי ידע שיש תנא שמתיר את הפירות כמו ר"ש ואוסר פחיתת הבית, אבל לא שמע שיטה זו במפורש בשם ר"ש, ולכן סתם את הרישא כדיעה זו מבלי לרשום 'דברי ר"ש', כי ייתכן שר"ש אישית מסכים לר"מ שמותר לפחות לכתחילה. והיות שרבי לא היה יכול לרשום 'דברי ר"ש' היעדר רישום זה לא יכול להיחשב סתם משנה לפי ר"ש...

אבל...סוף – משא"כ במשנה 'אין מבקעין עצים' שדנה רק בשאלת מוקצה ורבי היה יכול לרשום 'דברי ר"י', ולכן היעדר רישום זה מוכיח שסתם משנה כר"י. סיכום – א) מוקצה מחמת איסור דרבנן מותר כשתיקן וסילק את המוקצה מן העולם כמו טבל.

ב) הת"ק במשנתנו סובר כר"ש לגבי מוקצה ביו"ט.

ג) סתם משנה היא להלכה כשלא היתה סיבה מיוחדת להשמיט את שם התנא ורבי השמיטו.

ד"ה אין פוחתין את הנר לב עמוד א

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

הקדמה – ששה שלבים ביצירת כלי חרס: 1) עשיית גולם ע"י לישת אדמה ומים; 2) חקיקת הגולם; 3) מילוי החלל בקש או חומר קשוח אחר כדי לייצב את דפנות הכלי; 4) הכנסת הכלי לכבשן לזמן קצר עד שתתחזקנה הדפנות; 5) הוצאתו מהכבשן וסילוק החומר שבחללו; 6) החזרתו לכבשן עד גמר צריפתו. פירוש...כלי – פעולה 2 בהקדמה.

ותימה...וע"ק...טומאה – שני קשיים על פירושו: א) איסור זה מפורסם ולא ייתכן שלזאת מתכוונת המשנה; ב) כל עוד לא צורף הכלי בכבשן דינו ככלי אדמה שאינו מקבל טומאה...

לכן...מלאכתו – פעולה מספר 5 בהקדמה. ומכיון שלא ברור אם פעולה זו היא

גמר מלאכה מכיון שמחזירים את הכלי לתנור, מובן למה המשנה נאלצה לפרסם את האיסור.

ולפי...סוף – וכעת מובנת הסוגיא: כי יש דיעה שנוגדת למשנתנו וסוברת שכל עוד לא צורף הכלי סופית הוא אינו נחשב כ'כלי', לא לענין טומאה ולא לענין איסור מלאכה ביו"ט.

ד"ה אלפסין חרניות לב עמוד א
הנושא – דחיית פירוש רש"י.

פי'...תוך – תמצית דברי רש"י: (1 מדובר בקערות שטוחות; 2 כלים שטוחים אינם מקבלים טומאה באהל המת, אלא כלים עם בית קיבול שאינו מכוסה; 3) כלי שטוח לא נטמא במגע אלא בהיסת (הזזה) ע"י טמא כמו זב...
ותימה...היסת – המשנה בחולין קכה,א: את שבא לכלל מגע (דבר שנטמא במגע) בא לכלל משא (נטמא גם ע"י טמא שמשיא את החפץ עליו אע"פ שאינו נוגע בו ישירות) לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. והיות שכלי שטוח אינו נטמא במגע הוא אינו נטמא במשא, ודין היסת כדין משא...
לכך...תוך – מדובר בכלים עם בית קיבול, וקשה: למה אינם נטמאים באהל המת?

אלא...ומיהו...ליפתח – הכלים הללו מכוסים והכפריים אוכלים מהמכסה, לפיכך הם אינם נטמאים באהל המת כי כלי חרס נטמא באהל המת רק כשהוא פתוח במציאות. מאידך הוא נטמא בהיסת אע"פ שאינו פתוח כי בהיסת מספיק שהכלי עומד להיפתח.

כדאמרינן...אשתו – בגיטין מתנגדת הגמרא להפקיד בידי כהן עם הארץ תרומה בכלי חרס מכוסה, כי למרות שאין חשש שיטמא את התרומה במגע אולי אשתו הנדה תזיז את הכלי; מכאן שנדה (או זב) מטמאים בהיסת כלי מכוסה...
וקאמר...סוף – וכן נאמר במסכת נדה שאשה שמזיזה כלי חרס מכוסה מטמאת את האוכל שבו מהזמן שהיא מבחינה בנידתה ועד ל-24 שעות למפרע, אע"פ שהאוכל המכוסה אינו נטמא באהל המת.

סיכום – 'אלפסין חרניות' הם כלי חרס עם בית קיבול ומכוסים במכסה; ואע"פ שאינם נטמאים באהל המת בשל הכיסוי הם נטמאים כשזב מזיזם.

ד"ה וקטמא שרי לב עמוד ב
הנושא – דחיית פירוש רש"י.

ותימה...חייב – ברייתא בשבת יח,א: אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים (בלי לגבל) האחרון חייב דברי רבי, רבי יוסי ב"ר יהודה אמר עד שיגבל; מכאן

שחולקים בקשר לנתינת מים בלי לגבל אבל מודים שהמגבל חייב, וא"כ איך מפרש רש"י שמותר לגבל ביו"ט? וי"ל...עליו – כאן הכוונה היא למילוי סדקי התנור באפר יבש, והחידוש הוא שחז"ל לא חששו שיגבל את האפר במים... ועוד...סוף – מדובר כשהוסיף מים לאפר בערב יו"ט והגיבול נעשה אז, ולכן כשרבינא אמר 'וקטמא שרי' הוא התכוון שמותר לשרוק את הסדקים באפר אבל לא לגבל, שלא כפירוש רש"י. סיכום – אסור לגבל אפר ביו"ט אפילו לתיקון תנור אפיה.

ד"ה מלמטה למעלה אסור לב עמוד ב הנושא – דיני אהל ארעי.

וא"ת...את השלחן – קושיא על מנהג העולם? וי"ל...לארץ – אין אהל בלא דפנות עד הארץ ולשולחנות שלנו אין דפנות. ותימה...מחזירין – קדירה שהורדה מהתנור בשבת יש מתירים להחזירה כשטרם התקרר התבשיל, והרי החזרתה על התנור דומה לבניה? וי"ל...מתחלה – חז"ל גזרו רק כשעושה גם את המחיצות ובתנור המחיצות קיימות מבעוד יום... וכן פר"ח...כדפריש – רבינו חננאל מסכים שאין איסור בלי עשיית המחיצות ולכן פירש 'ביעתא' שלא כרש"י. לפי רש"י אסור להעמיד ביצים גם על רשת של ברזל (אסכלא) אף שאין לו מחיצות, אבל רבינו חננאל מפרש את האיסור במקרה של משולש – שתי ביצים המשמשות מחיצות וביצה שלישית על גביהן כאשר האש בוערת בתוך החלל, כי תנאי באיסור זה הוא הצורך להשתמש בחלל שבין המחיצות מתחת לגג... וגם...מחיצות – וכן יש לפרש שלפוריא יש מחיצות... אך...כבר – הגמרא בשבת אוסרת לכסות חבית פתוחה בכיסוי בד משום שמחיצות החבית יחד עם הכיסוי מהווים אהל; והלא החבית קיימת מערב שבת?

וי"ל...כאהל – חז"ל התירו הנחת גג על גבי מחיצות קיימות רק כששטח הגג אינו גדול, כגון ביצה או קדירה, אבל לא גג רחב כמו שעל גבי חבית... פרש"י...מותר – לכן ב'מדורתא, ביעתא קדרה וכו' מותר להקים גם את המחיצות כי מי שמניח את הגג אינו מתכוון לאהל, ור"ש מתיר לעשות פעולה אע"פ שתוצאת לוויה תהיה פעולה שכלעצמה אסורה... ודוחק...אלא...עושה – ר"ש מתיר פעולה שלפעמים (אבל לא תמיד) תגרום לתוצאת לוויה של מלאכה אסורה, בתנאי שאינו מתכוון למעשה האסור, לדוגמא:

הגורר מטה על גבי קרקע קשה שייתכן שיעשה חריץ בקרקע וייתכן שלא, או פתיחת דלת של מקרר שזרימת אויר לתוכו לפעמים יפעיל את המנוע ולפעמים לא. אבל כאן למרות שאינו מתכוון לעשות אהל מכל מקום 'דרך בנין' הוא עושה (הקמת מחיצות וגג) וחז"ל אסרו דבר שדומה ל'דרך בנין'.

סיכום – א) מותר להקים אהל ארעי בתנאים הבאים כשאין מחיצות או העמדת הגג קודמת למחיצות או הנחת הגג על גבי מחיצות שקיימות מבעוד יום כאשר שטח הגג קטן, כגון ביצה או קדירה על גבי תנור.

ב) אין קשר בענין זה ל'דבר שאינו מתכוון' שמותר לדעת רבי שמעון, כי כאן הוא מתכוון לעשות מה שעשה.

ד"ה והלכתא יבשתא שרי לג עמוד א

הנושא – ההלכה המקובלת היום בהשוואה לפסק הגמרא.

ודוחק...הש"ס – אין זה סביר שהגמרא תפסוק כרבי יהודה ואנחנו ננהג כרבי שמעון, לפיכך...

וי"ל...סוף – הגמרא פוסקת כרבי שמעון, ולמרת שר"ש מיקל במוקצה ומתיר את השימוש בעצים לכל מטרה, זה רק בעצים הראויים גם להסקה.

ד"ה ושדי מעיא לשונרא לג עמוד א

הנושא – באיזה מצב היו המעיים ביום טוב.

פירוש"ל...לאכול – לפי רש"י מעיים ראויים לאכילה אלא אם כן יש לו מאכלים טעמים יותר, לפיכך ר"י אוסר לטלטלם ביום טוב. כמו כן אסור לטלטלם עבור בעלי חיים, כי בין השמשות כשעוד היה חול היו המעיים ראויים לאכילת אדם.

וא"ת...לאכול – אוכל הראוי לאכילה לא נעשה מוקצה כתוצאה מכך שיש לבעלים אוכל יותר טעים, והראיה: מותר לטלטל בשבת בשר לא מבושל משום שניתן לאכלו למרות שיש לו אוכל יותר טעים?

וי"ל...היה אסור – אלא מדובר במעיים שהתקלקלו ביו"ט ונפסלו מאכילת אדם, ולכן ר"י לשיטתו היה צריך לאסור טילטולם...

ומשני...סוף – והגמרא מתרצת שביה"ש אדם יודע שהמעיים יתקלקלו מחר ביו"ט ולכן הוא מיעדם לכלבים.

סיכום – רש"י: מדובר במעיים שראויים לאכילת אדם ביום טוב; תוס': מדובר במעיים שהתקלקלו ביום טוב.

ד"ה רבי אליעזר אומר לג עמוד א

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

ותימה...לגג – קשה על דברי רש"י שר"א מתיר נטילת קיסם אפילו מן החצר: בזמן הגמרא היו משתמשים באבנים חלקות לקינוח בבית הכסא. בשבת פא,ב שואל רבה בר שילא בקשר למי שיש לו בית כסא על גגו, אם מותר לו להעלות לשם אבנים בשבת? שורש הבעיה הוא ההלכה שאבנים הן מוקצה פרט לשימוש המסויים הזה, ומאחר שבית הכסא כה קרוב לביתו ייתכן שהיה חייב להעלותן לגג קודם שבת? רב חסדא התיר על פי העיקרון ש'גדול כבוד הבריות' (שלפעמים דוחה איסורים), והרי זה לכבוד האדם שגופו יהיה נקי ונידחים איסורי מוקצה. הגמרא מקשה עליו מר"א בסוגייתנו, 'נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו' לאמור, אע"פ שאין זה כבוד האדם שפירורי אוכל נראים בין שיניו, ר"א מגביל את המקום שממנו רשאי ליטול קיסם, וא"כ יש להגביל גם מקום נטילת האבנים. מכאן שהגמרא בשבת הבינה שר"א מגביל את ההיתר ל'פניו בבית' בלבד? וי"ל...התם – אלא שלא כרש"י שהבין שר"א מתיר נטילת קיסם דוקא מלפניו בבית. ואם תשאל...

ואף על גב...מוכן הוא – והרי ר"א מסיים כאן במלים 'ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא' ולא מלפניו דוקא?
היינו...אבל...סוף – יש לחלק בין דברי ר"א ב'קיסם' לבין דבריו ב'הסקת אש': קיסמים לניקוי שיניים הם חלק מכלי סעודה, ומאחר שאדם יודע באיזה מקום הוא עומד לאכול עליו להכין את הקיסמים מראש, לכן הקיסמים בחצר הם מוקצה לענין זה. אבל אדם אינו ידוע תמיד אם יצטרך להסיק אש או מקום ההיסק, ולכן לא הקפידו חז"ל שיכין קיסמים מראש, והתירו לו לאסוף קיסמים אפילו מן החצר כשיחליט להסיק אש.
סיכום – רש"י: ר"א מתיר נטילת קיסמים לשיניים ולאש גם מן החצר; תוס': ר"א מתיר קיסמי שיניים מלפניו דוקא.

ד"ה וחכמים אומרים מגבב מלפניו לג עמוד א

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

וקשה...ורבי יהודה – לפי רש"י חכמים סוברים כר"י שמותר לטלטל עצים רק למטת הסקה, וקשה: פוסקים כרבי שמעון שמתיר לטלטל עצים לכל מטרה בתנאי שהם ראויים גם להסקה, ואם רוב החכמים סוברים כר"י איך אנו פסוקים כר"ש?
לכן...סוף – החכמים סוברים כרבי שמעון, אלא כאן אוסרים נטילת קיסם מסיבה אחרת – שמא ישבור הקיסם כדי שיהיה נוח לחדור בין השיניים ונמצא עובר על איסור עשיית כלי; וכן מובא בכרייתא עמוד ב': 'אם קטמו לחצוץ בשיניו...חכ"א...אסור) משום שבות'.
סיכום – רש"י: החכמים במשנה אוסרים לטלטל עצים ביום טוב פרט להסקה כמו

רבי יהודה; תוס': החכמים מתירים כר"ש אלא אוסרים נטילת קיסמים שמא יעשה בהם כלים.

ד"ה פטור אבל אסור לג עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

וקשה...בקשין – אילו היקשה רב כהנא משתי ברייתות שבאחת כתוב 'פטור אבל אסור' ובשניה 'חייב חטאת' התפלאותו של רב יהודה היתה מובנת, אבל עכשיו שהכל כתוב בברייתא אחת מובן שרב כהנא ציטט מהברייתא כולה? וע"ק...אלותא – ר"י השיב שאסור לקטום קשין אפילו להריח, והרי רבי יהודה עצמו עשה זאת?

ואר"ת...א"ל וה"פ – אחרי הפיסקה 'חייב חטאת מבעיא' במקום לגרוס 'אלא כי תניא', גורס רבינו חננאל 'א"ל (אמר ליה) כי תניא' וזה פירוש הסוגיא: דרב יהודה...אלותא – (1) איתיביה רב כהנא וכו'; (2) א"ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת במבעיא (רב יהודה משיב שהברייתא שציטט רב כהנא משובשת, כי לא זו בלבד שהקוטם אינו חייב חטאת אלא מותר לכתחילה לקטום); (3) א"ל (במקום אלא) כי תניא ההיא בקשין (רב כהנא משיב שבמבט ראשון היה אפשר להתאים את פסק הדין של רב יהודה עם גירסת הברייתא ולומר שרב יהודה מתכוון לקיסמים רכים שהם אוכל בהמה ואין בהם משום תיקון כלי, והברייתא מתכוונת לקיסמים קשים שאינם אוכל בהמה. אבל א"א לתרץ כך, כי למעשה רב יהודה מתיר לכתחילה לקטום להריח אפילו קיסמים קשים, כפי ששמענו מרבא ורבינ בני רב אדא).

ומ"מ...מותר – ובמסקנה עומד רב יהודה בשלו שיותר לכתחילה לקטום קשים להריח אבל לא לחצוץ שיניו, וברכים מותר לקטום לכתחילה אפילו לחצוץ שיניו. סיכום – א) גירסת רבי חננאל עדיפה. ב) ממסקנת הסוגיא אין צורך לומר שהברייתא שרב כהנא ציטט משובשת אלא רב יהודה מעמידה לפי ר"א.

ד"ה כי הוינן בי רב יהודה לג עמוד ב

הנושא – הטעם לבשמים בסדר הבדלה.

ומיירי...יקטום – מותר לקטום קשים לכתחילה להריח בלא חשש שיעבור על איסור דרבנן ויקטום לחצוץ את שיניו...
וא"ת...משום...כרבנן – יום טוב שחל במוצאי שבת למה לא מבדילים על בשמים? ואם מחשש שיקטום לחצוץ בו שיניו הרי פוסקים כרב יהודה שלא חוששים...

וגם אין...בשמים – וגם לא משום שבשבת ויו"ט האש של גהינום מפסקת

ומתחילה ביום חול והבשמים באים להפיג ריח האש, ולכן לא מברכים עליהם כשיר"ט חל במוצ"ש שא"כ היינו מברכים עליהם במוציאי כל יו"ט... וגם... ואי ליכא... במ"ש – וגם לא משום סילוק הנשמה יתירה שכן גם ביו"ט יש ליהודי נשמה יתירה ולא מברכים על בשמים במוציאי יו"ט? וי"ל... וא"ת... סוף – בשמים במוציאי שבת באים לנחם על סילוק הנשמה יתירה, ולא מברכים על בשמים במוציאי יו"ט כי אין בו נשמה יתירה. והטעם שלא מברכים על בשמים ביו"ט במוציאי שבת הוא שביו"ט מתנחמים במאכלי החג.

ד"ה מולגין הראש והרגלים לד עמוד א
אבל... לפי – קל יותר להפשיט עור של גדי מאשר למלגו שלם, ויש למעט בטירחה.

ד"ה ואין מפיגין אותן בצונן לד עמוד א
ותימה... עליהם – במשנה כתוב 'ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן', ולמה מותר כאן לחסם את התנור 'משביל לאפות'? וי"ל... סוף – לבון רעפים באש מחסם תמיד, אבל חיסום באמצעות נוזל אינו מועיל תמיד.

ד"ה אין נופחין במפוח לד עמוד א
הנושא – הצדקת מנהגנו.
פירוש... כלל – הברייתא מבחינה בין מפוח לבין שפופרת של אומן אבל לא בין מפוח של אומן לשל אדם פרטי; מכאן שכל המפוחים אסורים ביום טוב... מיהו... סוף – נוהגים להשתמש במפוח של בעל הבית. מוה"ר פרץ נשמתו עדן, טען שאין לדייק מסוגייתנו איסור כי הסוגיא מתרכזת רק בכלים של אומנים.

ד"ה ואומר מכאן אני נוטל לד עמוד א
הנושא – יישוב קושיית הירושלמי.
מקשה... שמותי הוא – מאחר שר"א היה מתלמיד בית שמאי יש להוכיח כי השיטות במשנה הוחלפּטְהוּחלפו שכן בדך י, א פוסקי ב"ש שהכנת דבר מוקצה נעשית ר עעל ידי מפעולה גופנית בכמו טילטול וכך די באמירה? וי"ל... טפי – השיטות במקומן כי שם מדובר בבעלי חיים שדרגת מוקצה חמורה שאינה ניתרת אלא ע"י פעולה שאינו במוקצה של פירות שניתרת גם באמירה... אבל... שירשום – למרות שניתן ליישב את הרישא לשיטת ב"ש יש להכרח להחליף את כל המשנה לאור הסיפא כאן, כי החכמים שהם מב"ה מתירים מוקצה

רק ע"י פעולה ובדף י, א בית הלל מתירים גם באמירה...
 ויש...סוף – גם כאן אין הכרח לשנות את הגירסה, כי ניתן לומר שהחכמים
 מחמירים משום שנוסף לניתוק הנפשי שחש אדם כלפי הגרוגרות הוא גם העלה
 אותם בידיהם אל הגג עד תום תהליך הייבוש, משא"כ ביונים שלא עשה פעולה
 להרחיקם משימוש.

סיכום – בית שמאי מחמירים במוקצה של בעלי חיים ומקילים במוקצה
 שהוקצתה בידיהם, ובית הלל מחמירים במוקצה שהוקצתה בידיהם ומקילים במוקצה
 של בעלי חיים, ואין להפוך את השיטות במשנה.

ד"ה בניו ובני ביתו לד עמוד ב
 פי'...סוף – בשעה שהאב בוחר לאכול תאנים מתגלה שבשעת שיטוחן התכוון
 לאכול חלק ולהשאיר חלק. לפיכך אותן שבחר לאכול נגמרה מלאכתן למפרע עם
 כניסתן לחצר ואסור לאכלן ללא הפרשה – לא הוא ולא בני ביתו. אבל אלה
 שעדיין שטוחות ולא נבחרו לאכילה על ידו נשטחו לייבוש ומותר לבני ביתו
 לאכלן ארעי.

ד"ה הא בשאר שני שבוע לא (ע"פ המהרש"א) לד עמוד ב
 הנושא – הבהרת ההוה אמינא.
 דשבת...הבית – התנא רוצה שנדייק שבשאר שנות השבוע אוכל שעברה עליו
 השבת נקבע מדרבנן למעשר אפילו בשדה, אע"פ שמהתורה אוכל שמיועד
 לצריכה עצמית נקבע למעשר רק בכניסה לבית.
 כמו...סוף – וחזל תיקנו שחיוב מעשר חל על אוכל שעברה עליו שבת כאילו
 הוכנס לבית דרך השער.

ד"ה אי הכי מאי אריא שבת לד עמוד ב
 הנושא – שני פירושים לגמרא.
 אי הכי...נמי – ולמה עוסקת המשנה בערב שבת?
 וכ"ת...דין הכנה – ואם תתרץ שהמשנה עוסקת בשביעית ובשבת ללמד: (1)
 ע"י דיוק נלמד שבשאר השנים דיבורו קובע למעשר; (2) מחלוקת תנאים כיצד
 מכינים דבר מוקצה – לפי ב"ש ע"י אמירה בלבד ולב"ה עד שירשום. אבל זה
 אינו...

דא"כ...אני נוטל – שאם לזאת התכוון התנא הוא לא היה מצניע את חידושו
 ומשמיעו ע"י דיוק, ומאידך מבליט את המחלוקת בענין 'הכנה', אלא היה משמיע
 את החידוש במפורש בניסוח המשנה בשאר שנות השבוע כשמעשר נוהג,

ובמשנה נפרדת היה משמיע את מחלוקתם של ב"ה וב"ש... משמע...סוף – או כפי שרש"י פירש כאן, שהמחלוקת בענין הכנת המוקצה השמיע רבי במשנה בדף י,א. אבל רש"י קשה: שאם לזאת התכוון מר זוטרא הגמרא יכלה להשיב שרבי נאלץ ללמד מחלוקת הנתאים מהמשנה של פירות מוקצה, שאם היה מסתפק במשנה של 'גוזלות' היינו חושבים שב"ה מסתפקים באמירה בכל סוגי מוקצה – שאינו נכון, כי ב"ה מחמירים במוקצה דאקצייה בידים. וכן היינו חושבים שב"ש דורשים מעשה של הכנה בכל סוג של מוקצה – שגם אינו נכון, כי ב"ש מסתפקים באמירה במוקצה שאינה בעל חי.

ד"ה שאני התם לה עמוד א
דלעולם מותרו קובע – יש לגרוס בתוס': 'דלעולם אפילו מותרו חוזר קובע'.

ד"ה רבי אליעזר לה עמוד א
הנושא – יישוב קושיא מהמשנה 'תינוקות שטמנו'.
הקדמה – בירושלמי מעשרת ב,ב מובאת מחלוקת בין רבי יוחנן לריש לקיש: פירות שלקטן שלא לצורך השבת וקדשה עליהן השבת: רבי יוחנן אומר השבת טובלת (אף שלא נלקטו עבור שבת ולא יוחדו לאכילת שבת אסור לאכלם ללא הפרשה החל משבת, אבל עד תחילת השבת מותר לאכלם ארעי) רבי שמעון בן לקיש אומר אין השבת טובלת (אלא אם ייחד את האוכל לשבת ואז הוקבע מיד אפילו קודם שבת).
וא"ת...יאכלו – אפילו לאחר השבת עד שיעשר?
ויש לומר...אי נמי...סוף – כריש לקיש בהקדמה, או כדי שלא ייקשה על רבי יוחנן מהמשניות יש ליישב את הקושיא גם לשיטתו, ששבת קובעת לענין מעשר אפילו כשלא ייחד את האוכל לצורך שבת רק כשנגמרה מלאכתו.

ד"ה אחד שבת לה עמוד א
ואם תאמר...מלאכתו – נגמרה מלאכתו הפירות נקבעו למעשר ואין צורך בקביעת שבת, תרומה וכו'?
וי"ל...סוף – מהתורה גמירת מלאכה בלא ראיית פני הבית לא קובעת, אבל שבת ותרומה וכו' קובעות מדרבנן.

ד"ה שבת לאפוקי מדהלל לה עמוד א
ובדין...הוא – הקטע 'לאפוקי וכו' אינו המשך דברי רבין אלא 'סתם גמרא' שמעירה על דבריו בשם ר"יו. תוס' אומרים שהגמרא שמסבירה את ר"יו הבינה שהוא לא התכוון למעט את ר"א כי מובן שההלכה אינה כר"א שהיה מב"ש...

ומ"מ...סוף – וקשה: אם פשוט שההלכה אינה כר"א למה אומרת הגמרא בעמוד ב' ש'תרומה' שאמר ר"יו באה לאפוקי מדר"א? י"ל לגבי השאלה אם שבת קובעת למעשר – ידוע על שני תנאים שסוברים שכן – הלל ור"א. ומאחר שר"יו בא למעט דיעה זו, מזכירים את הלל וסומכת על הלומד שיבין שהוא ממעט גם את ר"א. אולם בענין 'תרומה' לא מצינו במשנה או בברייתא מי שסובר שתרומה קובעת למעשר פרט לר"א, לפיכך אין ברירה אלא לומר שרבי יוחנן בא לאפוקי מר"א.

הדרך עלך פרק המביא כדי יין

פרק חמישי – משילין

ד"ה מי שנשרו לה עמוד ב
 הנושא – כוונת הגמרא בתוספת 'אי נמי'.
 כאן...ולא...שרייה – ניתן לפרש 'נשרו' בשני אופנים – נפילה או שהייה במים,
 סוגייתנו מפרשה כנפילה...
 ומיהו...סוף – ומשום ש'נשרו' ניתנת לשני פירושים בעל הסוגיא ראה לנכון לא
 להסתמך על המשנה 'מי שנשרו כליו במים' והביא עוד ראיה מהמשנה 'איזהו
 לקט הנושר בשעת הקצירה'.

ד"ה בדטיבלא לה עמוד ב
 הנושא – הסברת ההשוואה בין טבל לאוירא דלבני.
 וא"ת...מתוקן – דרגת המוקצה של טבל קלה משל לבנים, כי למרות שאסור
 לטלטל טבל אם יעבור על האיסור דרבנן ויפריש בשבת ויו"ט יהיה מותר ליטול
 את הפירות, משא"כ לבנים שאין דרך להתירם אחר ביה"ש בליל שבת ויו"ט. לפי
 זה עולא לכאורה לא תירץ דבר, כי שוב יש מקום לומר דוקא לצורך מוקצה קלה
 כמו טבל התירה המשנה לטלטל כלים ולא עבור מוקצה חמורה כלבנים?
 ובפרק...לא – עוד ראיה שטבל מוגדר כסוג 'קל' של מוקצה: בשבת מגא רב
 חסדא אסור פועלה בחפץ שאינו מוקצה אשר תהפוך אותו למוקצה, כגון להעמיד
 כלי באופן שבעל חי יוכל לתפס עליו. ולמרות זאת רב חסדא מסכים עם הברייתא
 שמתירה לשים כלי היתר תחת חבית שבורה של טבל כדי להציל את הפירות
 מאבדן משום שטבל מוגדר כסוג 'קל' שם מוקצה...
 וי"ל...הטבל – גם עולא ידע שטבל יכול לבוא לידי היתר בשבת ויו"ט, ועם
 זאת השווה טבל לאוירא דלבני, כי כל עוד לא עבר על איסור הפרשה בשבת
 הטבל אסור בטילטול לא פחות מאשר הלבנים.

ד"ה אלא אימא (על פי המהרש"א) לו עמוד ב
 הנושא – קושיא על סוגייתנו לאור פירוש רש"י.
 הקדמה – המהרש"א כותב שנפלה טעות בגירסת הגמרא וכדי להבין תוס' יש
 להשמיט בעמוד א' את הקטע 'ותסברא דר"ש...ולא ימות', וכעת הסוגיא כלהלן:
 ת"ש פורסין מחצלת ע"ג כורת דבורים...הכי קאמר...במאי אוקימתא...אימא סיפא
 זבלבד שלא יתכוון לצוד' אתאן לר"ש דאמר דבר שאין מתכוון מותר (אין זה סביר
 שהרישא כר"י והסיפא כר"ש אלא) לעולם כולה ר"י היא וכו'.
 פ"ה...ולרבי שמעון מותר – לפי רש"י התרצן העמיד את כל הברייתא כר"י

כאשר הסיפא עוסקת כשלא כסה את החלונות; משמע שר"ש שחולק על ר"י מתיר אפילו כשכסה את החלונות...
 וגם... החלונות – וגם משמע בעמוד א' שר"ש מתיר אפילו כיסוי החלונות, כי המקשה חשב להעמיד את הסיפא כר"ש בכל צורה של פריסת מחצלת וגם כיסוי חלונות כשלא התכוון לצוד...
 ותימה... נצודות – לפירוש רש"י קשה על המקשה והתרצן: איך אפשר לחשוב שר"ש התיר כיסוי החלונות, הלא ר"ש אוסר דבר שאינו מתכוון כשיש פסיק רישיה? כלומר, קושיית התוס' היא זו שמופיעה בגמרתנו בטעות בעמוד א'?
 ופירש.. מן הכוורת – אלא בניגוד לרש"י הר"ר משה מאיבר"א מפרש שהמקשה והתרצן לא חשבו שר"ש מתיר כיסוי חלונות בכל מקרה, אלא כאן מדובר כשהיה נקב קטן בכוורת שלא היה נסתם אפילו עם כיסוי החלונות ע"י המחצלת: ר"י סובר שלא די בנקב קטן אלא בחור שדרכו יוצאים ונכנסים הדבורים כרגיל, ור"ש סובר שדי בנקב שהדבורים יכולים לצאת דרכו אע"פ שלא משתמשים בו כרגיל.
 סיכום – מדובר בכוורת מנוקב שהדבורים יכלו לצאת דרכו אבל לא יצאו.

ד"ה שופך ושונה לו עמוד ב

הנושא – קושאי על המקשה.

למה... פירי – הדין 'שופך ושונה' מובא בברייתא, וההנחה היא שהאמוראים הכירו את הברייתות כפי שהכירו את המשניות; ואם אן קשה על המקשה בעמוד א' שתקף את עולא מהמשנה 'ונותנין כלי תחת הדלף בשבת' כאשר המקשה חשב שהמשנה עוסקת במי גשמים מזוהמים: איך חשב כך כאשר הברייתא מתירה טילטולם, הרי אם היו מזוהמים הכלי היה מוגדר 'בסיס לדבר מוקצה' ואסור בטילטול, כפי שהגמרא פוסקת בסל שהושמה בו אבן ביום השבת כשאין בו גם פירות?

וי"ל... סוף – כלי מלא מי גשמים שכבית נחשב כ'מאוס' ומותר להוציאו אפילו אם המים אינם ראויים לשתייה; המקשה חשב שהמשנה עוסקת במים מזוהמים והיקשה על עולא, אבל הוא ידע שמותר לטלטלו מן הבית.

ד"ה תיתי לי דעברי אדמר לו עמוד ב

הנושא – הבהרת הפסק של רבה.

אע"ג... לכתחלה – וא"כ איך אמר רבה לאביי שייכנס למקום כדי ליצור מצב שיהיה מוגדר 'גרף של רעי'?

ס"ל... רחיא – חז"ל התירו עשיית גרף של רעי לכתחילה כדי למנוע הפסד

ממון...

אי נמי..סוף – גרף של רעי ייתכן בשני אופנים: האשר האיש מקדים לגרף וכאשר הגרף מקדים לאיש: חז"ל אסרו לעשות גרף של רעי כשאיש מקדים כגון להזמין גוי לאוכל והוא עושה גרף בכוסו, אבל כשהליכלוך כבר נמצא התירו חז"ל להיכנס וליצור מצב שיהיה מותר לסלקו.

ד"ה והא מצוה קא עביד לו עמוד ב

הנושא – דיוק אפשרי מהמשנה.

פ"ה...דהני דסיפא – רש"י מפרש שהמקשה רצה לדעת למה שיפוט, קידושין, חליצה וייבום מסווגים כ'רשות' ומוצאים מכלל המצוות הרשומות בסיפא? והגמרא עמתרצת שהתנא התכוון לקיום המצוות הללו באופן שניתן לקיימן בצורה מעולה יותר, והסיפא עוסקת בקיום המצוות באופן שאין למעלה ממנו...

ולפי זה...אסור – ואם המציעתא אוסרת עשיית המצוות הללו בדרגה שניה יש לדייק שמותר לקיימן באופן המעולה, אבל מסתבר שאסור לעשותן בכל צורותיהן, אלא התנא סיגנן את המשנה להקיף את כל הסוגים: 'שבות, רשות ומצוה' למנוע אי הבנות...

וכן...משמע..אסור – והגמרא מפרשת 'לא מקדשין' בהתאם 'דאית ליה אשה ובנים'; וגם כאן אין לדייק שאם אין לו אשה ובנים מותר לו לקדש ביו"ט...

וקשה...ולא...דנין – הענשת עבריינן היא שלב בתהליך 'דין', ובסנהדרין אוסרת הגמרא הריגת רוצח בשבת על סמך פסוק ולא באיסור על דיוני בית דין במשנתנו. ויש להסיק מכאן שמשנתנו אוסרת לדון דיני ממונות בבי"ד של שלשה דיינים אבל בי"ד של עשרים ושלשה אינו בכלל הגזירה משום שהוא במעלה גבוהה מבי"ד של שלשה. לפיכך סנהדרין גדולה שאינה דנה בדיני נפשות והיא במעלה הכי גבוהה, מותר לה לדון בשבת ויו"ט בניגוד למה שקבענו לעיל...

ויש...מדרבנן – הדיונים בכל בתי דין אסורים מדרבנן כפי שאמרנו, אבל בסנהדרין העדיפו לנמק איסור הריגת עבריינן בנימוק מדאורייתא...

ור"ת...קא עביד – רבינו תם חולק וסובר שרק מה שכתוב במשנה אסור, אבל קיום מעולה יותר של המצוות מותר; ולדעתו הסוגיא בסנהדרין מנמקת איסור הריגת רוצח בשבת בפסוק כי מדרבנן מותר לדון בבית דין של עשרים ושלשה... וקשה...ועוד...הקונטרס – דחיית שיטת ר"ת, שאם כדבריו קידושין מעולים מותרים הסיבה שמותר לכהן שהתאלמן לקדש אשה חדשה היתה צריכה להיות משום שחז"ל לא אסרו קידושין כאלה ולא הסיבה שמביא הירושלמי שאיסורים דרבנן ביחס לשבת ויו"ט אינם חלים בבית המקדש?

לא קשיא...למגזר – ומה שהקשינו על רש"י מהסוגיא בסנהדרין מתיישב באופן אחר: ביצוע גזר דין מות בשבת אינו בכלל האיסור שגזרו על דיוני בית

דין שמא יבואו לכתוב, כי שמיעת הצדדים נעשתה אתמול ובשבת נשאר לבצע את העונש ואין חשש לכתיבה; לפיכך נאלצה הגמרא בסנהדרין לנמק את האיסור בפסוק...

ועוד...נקט – אין לדחות את שיטת ר"ת על סמך הירושלמי כי ר"ת יכול להשיב שכהן גדול מקיים מצוה מעולה כשמקדש אשה שניה וחז"ל לא אסרו קידושין מעולים, אלא הירושלמי נקט בתשובה אחת בלבד...

והדר...קנין בשבת – אבל קשה על ר"ת מהמשך הירושלמי: הדין שאחר החופה זכאי הבעל באבידות שאשתו תמצא ובכספים שתרויח מעבודה, מצביע על כך שחופה היא מעשה קנין. חופת בתולה שונה מחופת בעולה: חופת בתולה היא (לדיעה אחת) כניסתה לרשות הבעל כגון ביתו או תחת לחופה כפי שעושים היום, ובבעולה החופה היא 'ייחוד הראוי לביאה' (ייחוד לפרק זמן שאורך מעשה ביאה אף שלא נבעלה שם). רבי מונא בירושלמי שם מסיק ממה שנאמר בענין כהן גדול, שהנושא אלמנה ביום ששי חייב להתייחד עמה קודם שבת לאור האיסור דרבנן על כניסת נשים בשבת. אבל לפי ר"ת היה צריך להיות מותר לעורך חופה בשבת מאחר שהמצוה נעשית בצורה מעולה?

וההוא...ובנים – ר"ת ישיב שרבי מונא מדבר באדם שיש לו כבר אשה ובנים... ומהאי...סוף – שכן בגט האשה 'קונה' את עצמה'.

סיכום – מחלוקת בעמדת המשנה בענין קידושין מעולים: רש"י – המשנה אוסרת; ר"ת – שמשנה מתירה.

ד"ה ורמינהו לז עמוד א

תימה...ממשילין – במגילה ז,ב מצוטטת הסיפא של משנתנו, 'אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד' אבל לא הרישא, וקשה: למה בגמרא שם לא מקשים על המשנה את הקושיא שמקשים כאן 'ורמינהו משילין'...?

וע"ק...אסור – וקשה על סוגייתנו: למה היקשו מ'משילין' בתחילה בעוד שיש קושיא חמורה יותר – שמשנתנו אינה תואמת את שיטת בית הלל, כי המשנה משווה שבת ויו"ט חוץ ממלאכות אוכל נפש כאשר ב"ה מתירים ביו"ט גם הוצאה שאינה לצורך אוכל נפש?

וי"ל...והכא...דאורייתא – לגבי הקושיא הראשונה יש לומר שהגמרא שם נמנעה מלהקשות מ'משילין' משום שידעה מראש שניתן להשיב שהמשנה עוסקת רק במלאכות האסורות מהתורה, ולגביהן ההבדל בין שבת ליום טוב הינו רק באוכל נפש, אבל 'משילין' עוסקת באיסורים דרבנן שלגביהם יש הבדלים רבים בין שבת ליום טוב. ובדרך זו ניתן להשיב גם על הקושיא השניה: בעל סוגייתנו לא היקשה בתחילה מבית הלל כי ידע מראש שניתן להשיב שמשנתנו עוסקת

באיסורים דרבנן, שלגביהם אין הבדל בין שבת ליום טוב, ובית הלל עוסקים בהוצאה בשבת האסורה מהתורה. ואם תקשה: אם כן למה אומרת סוגייתנו במסקנתה כי בעל משנתנו הוא בית שמאי, הלא לדברינו גם בית הלל מסכימים שמדרבנן מחמירים בשבת ויום טוב?

ומ"מ...סוף – ליישב את הסתירה בין 'משילין' למשנתנו נאלצה הגמרא לשנות מה שחשבו בתחילה ולקבוע ש'משילין' נאמרה לשיטת ב"ה שמקילים בהוצאה שלא לצורך, וממילא גם בטילטול במקום הפסד ממון, ומשנתנו נאמרה לשיטת ב"ש שאוסרים הוצאה שלא לצורך מדאורייתא, וממילא אסור לטלטל ביו"ט שלא לצורך או"נ אפילו במקום הפסד ממון.

ד"ה ושמואל אמר אף חבית אסורה לז עמוד ב

הנושא – יישוב סתירה בדברי שמואל.

הקדמה – משנה בגיטין עב,א: זה גיטיך...מהיום אם מתי (הגט יחול סמוך למותו, ומת)...הרי זה גט, והגמרא שם כה,ב מדייקת מהמשנה 'יש ברירה' כי בשעת חלות הגט לא ידע המגרש מתי ימות, ועם מותו הוברר למפרע שדקה קודם חל הגט.

ותימה...כל הגט – הקדמה. בגיטין עה,ב מובא ששמואל תיקן לנסח גט של חולה אנוש (שכיב מרע): 'אם לא מתי לא יהא גט, ואם מתי יהא גט (דקה קודם)', מכאן שלשמואל 'יש ברירה', וקשה: סוגייתנו קובעת ששמואל סובר 'אין ברירה'?

וי"ל...סוף – יש להבחין בין תנאי שבידי המתנה לקיימו כרצונו לבין תנאי שקיימו תלוי בגורם שאין בשליטת המתנה: מיתת המגרש בידי שמים ולכן שמואל סובר שהגט חל למפרע מטעם 'ברירה', אבל כאן בביה"ש יכלו השותפים להחליט על פרטי החלוקה אילו רצו, ובמקרה זה סובר שמואל 'אין ברירה'. סיכום – שמואל סובר יש ברירה כשקיום התנאי תלוי בדעת אחרים.

ד"ה לאיסור מוקצה לא חששו לז עמוד ב

הנושא – דחיית פירוש רש"י.

אנן סהדי...כפ"ה – רש"י מניח שאוכל השייך לראובן מוקצה ביחס לשמעון אלא חז"ל התירו לראובן להאכילו לשמעון...

וקשה...בין שחוטין – הנחה זו מוטעית, כי אין בדיני מוקצה מציאות שחפץ הוא מוקצה לאחד ומותר לאחר, והראיה שבהמה זו אינה מוקצה מהמשנה יד,ב: שאילו היתה הבהמה מוקצה לגבי מי שאינו הבעלים לא היו ב"ה מתירים לשלוח בהמה ביו"ט, כי אפילו אם נאמר כרש"י שחז"ל הקילו להאכיל מוקצה כזאת לא היו מתירים לשלוח את הבהמה...

ומפרש...סוף – אלא האיסור חל על כל אחד משום 'נולד' מחמת שומן ובשר שמתווספים בבהמה מבין השמשות עד לזמן האכילה, שלמרות שכל הבהמה יונקת מהחלקים שהתווספו התיירו חז"ל לאכול את כולה.
 סיכום – איסור מוקצה לכל בא מצד הבשר והשומן שנולדו מאז ביה"ש, ולא כרש"י שהאיסור בא מחמת הרגשת ניתוק שיש לכל אחד ביחס לחלק חבירו.

ד"ה והוינן בה מ"ש לח עמוד א
 הנושא – הבהרת הספק בענייננו.

פ"ה...מחוץ לתחום – המקרה כפי שרש"י מתארו: (1) במזרח ובמערב העיר עמדו שני בתי מדרש, כאשר המרחק של כל בית מדרש מן העיר הוא יותר מאלפיים אמה; (2) בין השמשות החכם היה מחוץ לעיר בנקודה שממנה היה יכול להגיע בשבת לאיזה בית מדרש שיבחר, (3) בין השמשות החכם טרם החליט לאיזה בית מדרש יגיע מחר. במצב זה רשאי אדם להניח עירוב בצד המזרחי של העיר וגם בצד המערבי בתנאי, ובשבת כשישמע לאיזה בית מדרש הגיע החכם, לאותו כיוון יחול העירוב למפרע בין השמשות מדין 'ברירה'...

וקשה...בינתיים – הנתונים כפי שרש"י מתארם אינם מציאותיים, כי לא ייתכן נקודה אחת מחוץ לעיר שממנה יוכל החכם להגיע לשני בתי מדרש המרוחקים מן העיר יותר מאלפיים אמה זה למזרח וזה למערב..

לכן נ"ל...ממקומו – יש לפרש כפי שרש"י עצמו פירש בעירובין: מדובר שהחכם יכול להגיע רק לבית מדרש אחד, והספק שטעון ברור הוא שאולי כביה"ש טרם החליט אם יבוא או ישאר במקומו...

דהא דקאמר...עירי – ומצינו ספק כזה במשנה בעירובין לו, ב: אם בא חכם מן המזרח עירובי למזרח...לא לכאן ולא לכאן (אלא נשאר במקומו) כבני עירי (הריני כבני עירי ואין עירוב לשום כיוון)...

והא דקאמר למזרח ולמערב – וקשה: אם החכם התלבט לבוא או לא לבוא רבי יהודה לא היה מזכיר את הכיוונים במשנה, כי המשמעות של '...אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב' היא שהספק הוא בכיוונים? לאו דוקא...ממקומו – רבי יהודה לא התכוון לכיוונים, אלא רצה לומר שלא רק במקום שהחכם מתלבט בענין הכיוונים 'אין ברירה', אלא אפילו כשהכיוון ברור וההתלבטות היא אם בכלל לבוא ג"כ 'אין ברירה'...

ועוד...סוף – ורבינו פרץ מפרש כרש"י שהספק הוא לאיזה בית מדרש יגיע זה שבמזרח או במערב והנתונים הם: (1) 'מזרח' אינו מזרח העיר ממש אלא צפון מזרח העיר, ו'מערב' מתכוון לצפון מערב העיר; (2) המרחק של כל בית מדרש מן העיר הוא 4000 – אמה המחייב עירוב; (3) ביה"ש החכם היה 2000 אמה צפונה מן

העיר והיה יכול להגיע לכל בית מדרש, שאם יפנה לימין יגיעו לבית המדרש בכיוון צפון מערב העיר ואם יפנה לשמאל יגיע לבית המדרש בצפון מזרח העיר; (4) ביה"ש טרם החליט החכם לאיזה בית מדרש יגיע מחר. במצב זה רשאי אדם להניח עירוב אחד לכיוון צפון מזרח ועירוב שני לכיוון צפון מערב ומתנה, ובשבת כשישמע לאיזה ישיבה הגיע החכם יחול העירוב למפרע מביה"ש מדין ברירה.

סיכום – רש"י ורבינו פרץ: הספק הוא אם ביה"ש החכם כבר החליט לאיזה בית מדרש יבוא; עורך התוס': הספק הוא אם ביה"ש החכם החליט שיבוא מחר לדרוש או שישאר במקומו.

ד"ה ואמר רבי יוחנן וכבר בא לה עמוד א

הנושא – קושיא על הוכחת הגמרא ויישובה.

הקדמה – א) 'ברירה' באה לביטוי בשני אופנים: (1) תולה בדעת עצמו כאשר אדם מתלבט כעת איך להחליט ומכריע בהתאם למה שיחליט בעתיד לאמור, החלטתו בעתיד היא החלטתו עכשיו; (2) תולה בדעת אחרים כאשר החלטתו עכשיו תלויה במה שאינו בידו, וכפי שיתברר בעתיד כך הוא רוצה שיהיה כעת.

ב) מתוך שני האופנים סביר יותר לומר 'יש ברירה' ב'תולה בדעת אחרים' שכן ה'תולה בדעת עצמו' מגלה שכעת הוא מתלבט ואיך אפשר לומר שאחר זמן יתברר שכעת דעתו היתה כפי שתהיה בעתיד הרי כעת אין לו דיעה! אבל 'תולה בדעת אחרים' ייתכן שכעת דעתו נוטה כפי שהתברר אחר זמן, אבל לא היה יכול להחליט סופית.

וא"ת... ברירה – מה הכריח את רבי יוחנן לומר שאינו סבור שרבי יהודה שולל 'ברירה' לחלוטין, ייתכן שהוא שולל 'ברירה' התלויה בדעת עצמו אבל מחייב 'ברירה' התלויה בדעת אחרים?

וי"ל... אחרים – אכן יש הבחנה בין דעת עצמו לדעת אחרים, אבל היא אינה משמעותית דיה כדי שנאמר 'ברירה' בתולה בדעת אחרים...

והא... בא חכם – ואם תשאל: העובדה שהמקשה שואל 'מ"ש לכאן ולכאן דלא וכו', מעידה שהוא אינו מבחין בין 'דעת עצמו' ל'דעת אחרים', אבל מנין שרבי יוחנן אינו מבחין הלא ייתכן שר"י תירץ את דברי איו לפי שיטת המקשה אבל ר"י אישית סובר 'יש ברירה' ב'תולה בדעת אחרים'? ויש לתרץ: המקשה והתרצן הם רבי יוחנן עצמו שבא ללמד 'אין ברירה' בכל האופנים...

וכי... דרבי יצחק – ואל תתפלא מכך שאותו אמורא מקשה ומתרץ, כי זו דרך מקובלת בש"ס כפי שמובא בבבא מציעא כא, א...

וא"ת... לרבי יהודה – ר"י בא כאן להסביר את רבי יהודה שצוטט מפי תנא

בשם איו האומר שרבי יהודה סובר 'אין ברירה', וקשה: יש מחלוקת תנאים במה בדיוק סובר רבי יהודה (כפי שיבואר בהמשך בס"ד), ומן ההכרח שר"יו למרות שמסביר כאן את איו סובר אישית שרבי יהודה סובר 'יש ברירה', וההוכחה: דסבר ליה...אחרים – שלב א' בהוכחה הוא: ר"יו אינו מבחין בין 'תולה בדעת עצמו' לבין 'דעת אחרים' בשאלת 'ברירה' כפי שהוכח לעיל... דהכי אמרינן...מערבין – וכן משמע בעירובין שמי שלא מבחין בין 'דעת עצמו' ל'דעת אחרים' סובר שרבי יהודה פוסק 'יש ברירה'... דקאמר...וקאמר...מדתני איו – המשנה בעירובין כותבת שרבי יהודה סובר מתנה אדם על שני דברים, כגון שניהם רבותיו ויש לו זיקה לשניהם ו'יש ברירה'. הגמרא אומרת שם שהמשנה טועה לגבי רבי יהודה כי בברייתא איו אומר שרבי יהודה פוסק 'אין ברירה'...

ופריך...ומשני...תרתני – ומקשים שם שסביר יותר שאיו טעה כי משנה עדיפה מברייתא, ומשיבים שיש ברייתא אחרת המאשרת את דברי איו: הלוקח יין (טבל) מבין הכותים (סתם כותי לא מפריש) אומר (בשבת כשאסור להפריש) 'שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה...' (מצהיר על הפרשת תרו"מ אבל אינו מפריש בפועל עד מוצאי שבת, ובינתיים מותר לשתות) דברי רבי מאיר (הסובר יש ברירה והיין שיופרש במוצאי שבת יוברר שהיה למפרע תרו"מ) רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין (לסמוך על בירור של מוצאי שבת היינו אין ברירה). לפי זה יש לדחות משנה אחת האומרת שרבי יהודה סובר יש ברירה בפני שתי ברייתות האומרות שלדעתו אין ברירה. תוס' ממשיכים לבנות את ראייתם שרבי יוחנן סובר כמו המשנה שרבי יהודה פוסק יש ברירה.

והקשה הר"י...משום – ובתוס' שם ד"ה 'לא ס"ד' היקשה הר"י שיש שתי משניות וברייתא אחת שבהן סובר רבי יהודה 'יש ברירה', א"כ יש לדחות את שתי הברייתות, והן: (1) המשנה בעירובין לו, ב; (2) המשנה...

דתנן...לר"י ברירה – תוס' ד"ה 'ושמואל אמר' לעיל לו, ב. (3) והברייתא היא... ותנן...יהא הפקר – בבבא קמא סט, א: רבי יהודה אומר (מאחר שעני פטור מלעשר מה שמגיע לו כמתנות עניים [לקט שכחה ופאה], אם ירצה בעל הבית לפטור עני שנוטל יותר ממה שמגיע לו [נטל 3 שבולים של לקט כשהדין מזכה אותו רק ב-2] – שחרית (בבוקר) בעה"ב עומד ואומר 'כל שילקטו עניים היום יהא הפקר' (וכאשר ילקט העני במשך היום יוברר שזה הפקר שפטור ממעשר מעכשיו, אע"פ שבעה"ב לא יודע בבוקר אם ילקטו יותר ממה שמגיע להם, כלומר 'יש ברירה')...

אלמא...תלת – לפי זה הגמרא בעירובין היתה צריכה לדחות את איו והברייתא 'הלוקח יין' בפני המשנה בעירובין והמשנה ב'מי שאחזו' והברייתא בב"ק? ומשני...בדעת עצמו – והר"י תירץ שם בתוס' שהגמרא בעירובין תשיב

ששתי המשניות והברייתא עוסקות בכרירה התלויה בדעת אחרים שלגביה גם איו מודה שלר' יהודה יש ברירה, ואיו ציטט את ר' יהודה בענין ברירה התלויה בדעת עצמו; עד כאן דברי הר"י שם בתוס'. ועתה מסיימים תוס' את קושייתם על סוגייתנו...

ואם כן...מדתני איו – מתירוצו של הר"י עולה שהסוגיא בעירובין מתיישבת רק לפי מי שמבחיין בין 'דעת עצמו' ל'דעת אחרים', והלא כבר הוכחנו שר"י אישית סבור שאין להבחיין ביניהם, וא"כ לפי ר"י נדחות הברייתא של איו והברייתא 'לוקח יין' הסוברות שרבי יהודה פוסק 'אין ברירה' בפני המשנה בעירובין והמשנה בפרק מי שאחזו והברייתא בב"ק, הסוברות שר' יהודה פוסק יש ברירה. לפי זה איך רוצה סוגייתנו להוכיח שר"י סובר אין ברירה? עד כאן קושיית תוס'.

ושמא...לית ליה לאיו – סוגייתנו לא רוצה להשלים עם התשובה 'אפוך' ומנסה להחזיר את השיטות למסורת המקורית – רבי הושעיא אמר 'יש ברירה' ור"י אמר 'אין ברירה', ולכן לא דקדקה אם ר"י סובר שרבי יהודה פוסק 'יש ברירה' או 'אין ברירה' מאחר שר"י אישית סובר 'אין ברירה' בהתאם למסורת, כלומר רבי יוחנן פוסק להלכה 'אין ברירה' אבל לדעתו רבי יהודה פוסק 'יש ברירה'...

עוד תירץ...סוף – אפילו אם נאמר שהמשנה בעירובין צודקת ורבי יהודה סובר 'יש ברירה', הרי שהטעות של איו תהיה בשמו של התנא שסובר 'אין ברירה', ואם זה אינו רבי יהודה הרי שזה תנא אחר. ראיית הגמרא שרבי יוחנן סובר 'אין ברירה' לא מבוססת על כך שהוא הסביר דברי רבי יהודה דוקא, אלא שהוא הסביר תנא מסויים שסובר 'אין ברירה', כי מאחר שר"י מסביר שיטה זו מסתבר שהוא סובר כמוה.

סיכום – א) רבי יוחנן אינו מבחיין בין 'תולה בדעת עצמו' ל'תולה בדעת אחרים'.
ב) ר"י סובר שרבי יהודה פוסק 'יש ברירה' אע"פ שר"י אישית פוסק 'אין ברירה' כמו המסורת המקורית בסוגייתנו.

ד"ה ולבטיל מים ומלח לה עמוד א

הנושא – הבהרת השקלא וטריא.

ותימה...בטיל – לאחר יו"ט לא יהיה איסור תחומים ומוכן למה שאינם בטלים?

וי"ל...בירושלמי – חז"ל גזרו בדבר שיש לו מתירים רק במין במינו...

ועוד...איסורין – בשאר איסורים, כגון ביצה שנולדה ביו"ט שנפלה לביצים אחרות, מקור האיסור (הביצה) נמצא בתוך התערובת וטעמו מורגש באכילה, משא"כ בענייננו שמקור האיסור הוא בעל המלח והמים, והרי לאחר עירובם בעיסה אין זכר לשמו והכל נקרא על שם בעל העיסה.

ורבי אבא...דנפיש - שם בעל המלח והמים אמנם בטל בלשון בני אדם, אבל בעיני בית הדין שמו קיים כי המלח והמים הינם בהשאלה.

ד"ה הרי שנתערב לו קב לח עמוד ב
 הנושא - הבהרת העיקרון של רבי אבא.
 ואם...וי"ל...לממונא - למה ר' אבא לא התנגד לדיני ביטול על סמך ראייתו?
 י"ל ראייתו משמעותית רק כשיש הבדלי בעלות בין הרוב למיעוט ולא רק הבדלי איסור והיתר, ואם תשאל: איזה צד ממון יש במשנתנו הדנה באיסור תחומים?
 אבל...דעת הבעלים - התחום נקבע ע"י בעל החפץ, כלומר מקור האיסור במשנה הוא צד הממוני - הבעלות...
 דבעלמא...אבל...סוף - רבי אבא טען שמאחר שהמים והמלח היו בהשאלה ובעלת העיסה חייבת להחזיר כמות שוה, הרי שבעיני בי"ד שם המשאילה אינו בטל מן העיסה ולכן מעורבים בעיסה חלקים שנקבע להם תחום ביה"ש קודם ההשאלה ואינם בטלים ברוב.

ד"ה הכי נמי לח עמוד ב
 פרש"י...בטל - רב ספרא סובר שאפילו אם בעלי הנבלה אינם הבעלים גם של השחוטה הנבלה בטלה בשחוטה...
 וא"ת...לנפשיה - וקשה על רש"י: רב ספרא בא לחזק תשובתו של רבי אבא ופסק המשנה שדבר שיש בו בעלים אפילו אם אין לו תובעים כעת אינו בטל; אבל לפי רש"י רב ספרא סובר שאפילו כשיש לו תובעים בטל ברוב כ"ש כשאין לו תובעים שבטל, כלומר רב ספרא מביא ראיה נגד עצמו?
 וי"ל...לו תובעין - רש"י יכול ליישב את הקושי ולומר שרב ספרא רוצה להוכיח שתובעים אינו גורם כלל בדיני ביטול אלא דוקא איסור לעומת ממון, כשאיסורים בטלים אע"פ שיש להם תובעים וממון לא בטל אפילו כשאין להם תובעים, ולכן צדק רבי אבא בהסברו למשנה אע"פ שאין למים ולמלח תובעים ביו"ט...

והכא...אלמא...בתובעין - רב ספרא הבין שרב חסדא עוסק במקרה שיש תובעים לנבלה ולמרות זאת היא בטלה, והסיק שדבר שמעיקר הדין בטל (איסורים) אין העובדה שיש לו תובעים מונעת ביטולו...
 אם כן...סוף - אם כן יש לדייק במקביל ביחס לממון, שדבר שמעיקר הדין אינו בטל (ממון) העובדה שאין לו תובעים אינה יכולה לגרום שיתבטל.
 סיכום - רב ספרא בא לחזק את דברי רבי אבא בהוכחה שהגורם בדיני ביטול הוא התכונה 'איסור לעומת ממון', והעובדה שיש או שאין תובעים אינה

משפיעה.

ד"ה וכי תימא הכי נמי לח עמוד ב
הנושא – הבהרת הכוונה של רב ספרא.
אלמא... במקומו – אין להם בעלים לתבוע ועם זאת קנו שביתה...
וא"ת... הכי – רבנן סוברים שמאחר שאין תובעים הרי שהפקר אינו קונה
שביתה; ומכיון שפוסקים כרבנן התמיה על המשנה מתחזקת כי ביו"ט אין
הבעלים תובעים את המים והמלח וראוי שיבוטלו בעיסה?
וי"ל דהכי מייתי – וי"ל שרב ספרא הביא את הברייתא של ריב"נ מתוך כוונה...
דעד כאן... השתא – רבנן חולקים על ריב"נ בקשר לחפץ הפקר שלדבריהם אינו
חשוב ולא קונה שביתה, אבל חפץ שיש לו בעלים אע"פ שלאור הנסיבות כרגע
אין תביעה עליו (המים והמלח במשנתנו), מודים הרבנן שיש לו חשיבות ואינו
בטל, ואם תשאל: אם זו כוונת רב ספרא למה ציטט דוקא את ריב"נ ולא רבנן?
ומדברי יוחנן... סוף – ע"י דברי ריב"נ מצא רב ספרא דרך קצרה להביע את
שיטת הרבנן, כי ידוע שהרבנן מחמירים ביחס לריב"נ בדרגה אחת, ואם ריב"נ
סובר שחפצי הפקר קונים שביתה יש להסיק שלפי הרבנן רק חפצים שיש להם
בעלים קונים שביתה – וזאת בין אם יש לבעלים כעת זכות תביעה ובין אם לא.
ומכאן ראייה למשנתנו שדי בבעלות להקנות חשיבות לחפץ כדי למנוע ביטולו
אפילו אם אין לבעלים תביעה כעת.
סיכום – רב ספרא התכוון לשיטת הרבנן כשציטט את ריב"נ.

ד"ה רבא אמר עבידי לח עמוד ב
הנושא – פירוש שונה מפירוש רש"י.
פ"ה... ולא פליגי – מדברי רש"י שומעים: (1) אביי התייחס רק לעיסה ורבא רק
לקדירה; (2) אביי ורבא מסכימים שאין חשש לשותפות אצל קדירה כי כל הלחמים
נעשים בדרך אחת, אבל כל בעלת בית עושה קדירה לפי טעמה; וכן שלא נותנים
תבלינים לעיסה לשבח את הטעם.
ודוחק – למה נאמר שאביי מתעלם מקדירה ורבא מתעלם מעיסה!
לכן... סוף – אביי מתייחס לכל והזכיר עיסה רק כדוגמה כלומר שמא תעשה
עיסה בשותפות וכן קדירה בשותפות, ורבא מתייחס לכל כלומר תבלין לטעמא
עבידי בקדרה ומלח לטעמא עבידי בעיסה ולכן לא בטלים בשל חשיבותם, וכן
מים לא בטלים בעיסה שהם מרכיב עיקרי. לפי זה חולקים תוס' על שני חלקי
פירוש רש"י, לפיהם: (1) אביי ורבא מתייחסים לעיסה ולקדירה; (2) אביי סובר שיש
חשש לשותפות גם בקדירה ורבא מחשיב את המלח והמים שבעיסה.

ד"ה משום שהוי דבר שיש לו מתירין לט עמוד א
הנושא – הבהרת החידוש של רבי אשי (לפי הפני יהושע).
ואם תאמר... במינו – בדף לה, א ד"ה 'ולבטיל' הסברנו שכל האמוראים כאן
מודים שהטעם שמים ומלח לא בטלים בעיסה אינו החומרה 'דבר יש לו מתירין'
שנאמרה רק במין במינו, א"כ מה סברתו של רב אשי?
וי"ל... הוא – יש להבהיר למה חז"ל החמירו במין במינו ולא במין בשאינו
במינו. איסור שיש בו טעם שנפל בכמות גדולה של מין אחר ולא מורגש טעם
האיסור, הרי זה כאילו שהוסר האיסור לגמרי מן התערובת; במצב זה חששו חז"ל
שהעם יראה בגזירת איסור על התערובת כבלתי הגיוני מאחר שהאיסור לא
מורגש. מאידך, כשאיסור שיש בו טעם נופל לכמות גדולה של היתר מאותו מין
וטעם האיסור נמשך כי כל התערובת הינה מאותו טעם, ידעו חז"ל שגזירת איסור
על התערובת בנימוק של 'דבר שיש לו מתירין' תתקבל בהכנה. ועתה מובן למה
לפי רב אשי אסרו חז"ל מלח ומים בעיסה אף שהם 'מין בשאינו מינו', כי דוקא
באיסור שתלוי בטעם ובמראה ומתבטלים בשאינם מינם נמנעו חז"ל מלאסור
משום 'דבר שיש לו מתירין', אבל כאשר המיעוט שייך ל-רר והרוב ל-ש'
ממשיך הצד הבעלותי של ר' להבליט את קיומו העצמאי של המיעוט, וחז"ל היו
בטוחים שהחומרה תתקבל בהכנה...
ועי"ל...סוף – או אפשר לומר שמאחר שהעיסה אינה נקראת 'עיסה' אלא עם
המים והמלח אין לראותם אלא כמין אחד, אם כן החומרה 'דבר שיש לו מתירין'
מתאימה.

ד"ה הקדש דלא בדילי לט עמוד א
הנושא – התאמת דברי התרצן למה שנאמר במסכת פסחים.
וקשה...מיניה – בפסחים אומר רב יהודה בשם רב: המוצא חמץ בביתו ביו"ט
(שאסור בטלטול משום מוקצה) כופה עליו את הכלי (מכסהו. ורבא מוסיף שם) אם של
הקדש (החמץ שמצא) אינו צריך מאי טעמא? מיבדל בדילי מיניה (ואין חשש שיאכל).
וקשה: הרי כאן אמר התרצן לגבי הקדש 'ולא בדילי אינשי מיניה'?
וי"ל...מיניה – אחד הדברים שהינחה חז"ל בגזרותיהם היה שמירה על היחס
ההלכתי בין חפצים שונים; והואיל וברור לכל שנזהרים יותר בהקדש מאשר
בחולין, כאשר חז"ל דנו בחולין ובהקדש של חמץ החמירו יותר בחולין כדי
לשמור על היחס ההלכתי. ומאידך נזהרים יותר מע"ז מאשר מהקדש, ולכן
כשהיתה בעיה בקשר לשניהם החמירו חז"ל בהקדש יותר מבע"ז.

ד"ה והתנן השותפין לט עמוד ב
 מגופיה...למידק - בירא דשותפי אסור ניתן ללמוד ישירות מהברייתא ע"י
 השוואה שכן כתוב בה...
 דאסר...שותפין - שבית כנסת ובית מרחץ של שותפים נאסרים בנדר, א"כ למה
 מביאה הגמרא את המשנה?
 אלא...סוף - המשנה אוסרת בור במפורש ולא רק ע"י השוואה.

ד"ה הכא במגביה מציאה לחבירו לט עמוד ב
 הנושא - הצדקת גירסת סוגיתנו.
 דרב נחמן...והקשה...כרגלי הממלא - רש"י גורס כאן 'במגביה מציאה
 לחבירו קא מפלגי' בלי המלים 'קנה חבירו', ומפרש את המחלוקת שרב נחמן
 סובר שהמגביה מים של הפקר עבור אחר: (1) הקנין לא נזקף לזכות האחר, (2)
 מאחר שהמגביה לא התכוון לזכות בהם בעצמו גם הוא לא קנאם והמים נשארים
 הפקר בידי המגביה עד שימסור אותם לחבירו, ולמסירה זו התכוון רב נחמן
 כשאמר 'כרגלי מי שנתמלאו לו'. רב ששת מודה שחבירו לא קנה אבל לדעתו לא
 ייתכן שהמים ישארו הפקר בידי המגביה, ולכן בין אם המגביה התכוון לזכות
 בהם ובין אם לא המים ניקנים לו, ולזה התכוון ר"ש כשאמר 'כרגלי הממלא'...
 ודוחק...ועוד...מתכוין - שני קשיים בשיטת רש"י: (1) מחיקת גירסה חייבת
 להיעשות רק בהיעדר ברירה, (2) איך ייתכן שר"ש פסק שהמגביה קנה את המים
 כשלא התכוון לזכות בהם?

לכ"נ (לכן נראה)...למלאות - יש לקיים את הגירסה ולפרש כרשב"ם שרב
 נחמן לא שלל 'מגביה חפץ לחבירו' אלא דוקא 'מגביה מציאה לחבירו' וחפצים
 הדומים למציאה לאמור, ההלכה לא מקבלת לאחד ינצל זכות הקנין שלו עבור
 חבירו על חשבון אדם שלישי, כמו במציאה שאם יזכה בה לחבירו לא תהיה
 אפשרות לאדם אחר למצוא אותה, משא"כ במי באר שאם מזכה לחבירו אין הפסד
 לאדם שלישי כי יש עוד מים. לפיכך ר"נ מסכים כאן 'שהמגביה...קנה חבירו', ויש
 להבין את דברי רב נחמן 'כרגלי מי שנתמלאו לו' כפשוטם...

ועוד...סוף - גם ר"ת מציע דרך לקיים את הגירסה. ר"ת שלא כרש"י מבין
 שהקטע 'קנה חבירו' מתייחס לרב ששת, ומכיון ש'מגביה לחבירו' הוא בעיקרון
 ניצול זכות הקנין של המגביה לטובת חבירו שכן המגביה היה יכול לקנות את
 החפץ לעצמו אילו רצה (מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה), הרי שהמגביה
 מעביר לחבירו גם את המיגבלות שהוא היה מטיל בחפץ אילו זכה בו לעצמו.
 ולזה התכוון ר"ש כשאמר 'כרגלי הממלא' שחבירו קונה את המים עם המיגבלות
 של הממלא. וכעת אין סתירה בין ר"נ כאן ובבבא מציעא, כי ר"נ בעקביות סובר

'המגביה...לא קנה' ולכן המים נשארים כהפקר בידיו כי לא התכוון לקנותם לעצמו, ור"נ שאמר 'כרגלי מי שנתמלאו לו' התכוון למסירת המים לחבר. סיכום – רש"י: אינו גורס 'קנה חבירו'; רשב"ם ור"ת: גורסים 'קנה חבירו' וכל אחד מיישב כדרכו את הסתירה ברב נחמן.

ד"ה אלא אם כן מ עמוד א
וי"ל...סוף – משאיל מודיע בערב יו"ט שמחר הוא עומד להשאיל חפץ והשואל מפתח מיד יחסי קירבה לחפץ, אבל מארח אינו מבטיח לאורחיו שיתן להם מנות כי אין זה אלא מנהג שנהגו במקומות מסויימים, לכן קלושה הקירבה שחש האורח בעיו"ט כלפי המנות שמצפה לקבלן.

ד"ה תנן ואם עירב מ עמוד א
מרישא...למידק – וקשה: במקום להביא ראיה לשמואל מהסיפא יכלו להביא ראיה מהרישא, שאינה מכירה בזכות בני העיר לכלול פירות אלה בתוך תחומם? דאיכא...הנפקדים – אין ראיה מהרישא, כי רב יכול לטעון שהשומרים לא השתתפו בעירוב אלא רק בני העיר האחרים, אבל אילו השתתפו בעירוב הפירות היו נכללים בתחומם.

ד"ה פצעילי תמרה מ עמוד א
ולא...סוף – רש"י מפרש 'תמרים שלמות' אבל זה לא מתאים ללשון 'פצעילי' שמשמעותה פלחים.

הדרך עלך פרק משילין פירות וסליקא לה מסכת ביצה